

Univerzita Palackého v Olomouci

Právnická fakulta

Lenka Droscová

**Bílá kniha o náhradách škody způsobené porušením
soutěžního práva**

Diplomová práce

Olomouc 2010

Prehlasujem, že som diplomovú prácu na tému Bílá kniha o náhradách škody způsobené porušením soutěžního práva vypracovala samostatne a citovala som všetky použité zdroje.

V Olomouci dňa 25. februára 2010

.....

Lenka Droscová

Dovoľujem si týmto poďakovať JUDr. Michalovi Petrovi, Ph.D. za jeho odborné vedenie pri vypracovávaní tejto diplomovej práce, za metodické rady a podnetné pripomienky, ktoré mi boli poskytnuté v priebehu jej spracovania.

Obsah

Zoznam použitých skratiek	7
1. Právne predpisy	7
2. Ostatné	7
Úvod	8
1 Súťažné právo	11
1.1 Vymedzenie pojmu	11
1.2 Diferenciácia súťažného práva.....	11
1.3 Komunitárne súťažné právo.....	12
1.4 Právne princípy komunitárneho súťažného práva	13
2 Antitrust	15
2.1 Kartelové právo.....	15
2.1.1 Pojem, právna úprava.....	15
2.1.2 Základné pojmy	15
2.1.3 Podmienky aplikácie.....	17
2.2 Kartelové dohody.....	18
2.2.1 Formy a druhy kartelových dohôd.....	18
2.2.2 Dohody nespádajúce pod čl. 101 ods. 1 SFEU.....	19
2.2.3 Výnimky z kartelového zákazu.....	20
2.2.4 Neplatnosť kartelových dohôd a sankcie.....	20
2.3 Dominantné postavenie.....	21
2.3.1 Pojem dominantného postavenia	21
2.3.2 Základné faktory dominancie	21
2.3.3 Zneužívanie dominantného postavenia.....	22
2.3.4 Opatrenia a sankcie podľa čl. 102 SFEU.....	23
3 Presadzovanie súťažného práva	24
3.1 Public enforcement v. Private enforcement.....	24
3.2 Vývoj.....	25
3.2.1 Situácia pred Modernizáciou komunitárneho súťažného práva.....	25
3.2.2 Modernizácia komunitárneho súťažného práva – „pre“ a „proti“	27
3.3 Situácia v USA – Traditional Public-Private Partnership.....	29
3.4 Ťažkosti aplikačnej praxe – Môže „americký koncept“ pomôcť?.....	30
4 Public Enforcement	33
4.1 ECN – subjekty, vzájomná spolupráca	33
4.2 Vyšetrovací proces.....	34
4.2.1 Získavanie informácií	34
4.2.2 Odovzdávanie informácií.....	35
4.2.3 Procesné práva a záruky.....	35

4.2.4	Sankcie a ich druhy	36
4.3	Leniency Program	37
5	Private Enforcement	39
5.1	Úloha národných súdov pri presadzovaní súťažného práva	39
5.1.1	Postavenie, pôsobnosť a právomoci národných súdov	39
5.1.2	Spolupráca národných súdov so súťažnými orgánmi	40
5.1.3	Spolupráca medzi súdnymi orgánmi	43
5.2	Private Enforcement – procedurálne aspekty	44
5.2.1	Právny základ	45
5.2.2	Procesné otázky	46
5.3	Ashurst Study	49
5.3.1	Ashurst Study – ciele, štruktúra	50
5.3.2	Vybrané opatrenia navrhované Ashurst Study	51
5.4	Zelená kniha	53
5.4.1	Súvislosti a ciele Zelenej knihy	54
5.4.2	Hlavné otázky	55
5.4.3	Stanovisko Nemecka k Zelenej knihe	58
5.4.4	Americký systém žalôb o náhradu škody pri porušení súťažného práva	63
5.4.5	Fungovanie private enforcement vo vybraných európskych jurisdikciách	69
5.5	Ďalší vývoj – od Zelenej knihy k Bielej knihe	72
6	Biela kniha	73
6.1	Účel, ciele, hlavné zásady a rozsah Bielej knihy	73
6.2	Navrhované opatrenia a politické riešenia	74
6.3	Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru k Bielej knihe	79
6.4	Uznesenie Európskeho parlamentu k Bielej knihe	83
6.5	Stanovisko Nemecka k Bielej knihe	86
6.6	Pripomienky vybraných sekcií ABA k Bielej knihe	91
6.7	Možnosť implementácie navrhovaných opatrení do právnych poriadkov členských štátov	98
	Záver	101
	Zoznam použitých zdrojov	103
1.	Články	103
2.	Monografie	104
3.	Materiály Komisie	104
4.	Internetové zdroje	105
5.	Právne predpisy	106
6.	Judikatúra	107

Abstrakt

1. Abstrakt	108
2. Abstract	109

Kľúčové slová 110

1. Kľúčové slová v slovenčine.....	110
2. Kľúčové slová v angličtine	110

Zoznam použitých skratiek

1. Právne predpisy

Nariadenie č. 17	- nariadenie Rady (EHS) č.17, o prevádzaní čl. 85 a 86 Zmluvy, ÚV P 13, 21. 2. 1962, s. 204
Nariadenie č. 1/2003	- nariadenie Rady (ES) č.1/2003, o vykonávaní pravidiel hospodárskej súťaže stanovených v článkoch 81 a 82 Zmluvy, ÚV L 1/1, 4. 1. 2003, s. 1–25
OHS	– zákon č. 143/12001 Sb., o ochrane hospodárske súťaže a o zmene některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů
SES	- Zmluva o založení Európskeho spoločenstva
SEU	– konsolidované znenie Zmluvy o Európskej únii, ÚV C 115, 9. 5. 2008, s. 13-45
SFEU	– konsolidované znenie Zmluvy o fungovaní Európskej únie, ÚV C 115, 9. 5. 2008, s. 47-199

2. Ostatné

ABA	– Americká asociácia baristov (American Bar Association)
ČR	– Česká republika
ECN	– Európska súťažná sieť (European Competition Network)
EHSV	– Európsky hospodársky a sociálny výbor
ES	– Európske spoločenstvo
ESD	- Európsky súdny dvor
EU	- Európska únia
Modernizácia	- Modernizácia komunitárneho súťažného práva
NCA	- Národný súťažný úrad (National Competition Authority)
SPS	- Súd prvého stupňa
UK	- Spojené kráľovstvo Veľkej Británie a Severného Írska
USA	- Spojené štáty americké

Úvod

Súťažné právo, ako komunitárne, tak národné, je v zásade presadzované dvoma odlišnými skupinami subjektov, ktorých základným diferenciačným kritériom je charakter ich záujmu na tomto presadzovaní. V prvom prípade ide o orgány ochrany hospodárskej súťaže (teda Komisiu a národné súťažné orgány) presadzujúce súťažné právo vo verejnom záujme verejnoprávnymi prostriedkami (*public enforcement*), v druhom o jednotlivcov hájajúcich svoje vlastné záujmy v súkromnoprávnom konaní (*private enforcement*). V európskom rámci je úloha súkromného presadzovania súťažného práva skôr okrajová, na rozdiel od USA, kde je týmto spôsobom riešených viac než 90% všetkých súťažných prípadov. Všeobecnou snahou je tak posilnenie súkromného presadzovania na európskej i národnej úrovni. V tejto oblasti je v posledných rokoch činná predovšetkým Európska Komisia.

Táto práca sa venuje práve súkromnému presadzovaniu súťažného práva, usiluje o zistenie jeho pozície a významu v rámci presadzovania súťažného práva vôbec, ako aj možnosti jeho budúceho vývoja. V rámci súkromného presadzovania sa zameriava predovšetkým na jeden z jeho najvýraznejších inštitútov – žaloby o náhradu škody. Vlastné ťažisko práce spočíva v analýze tzv. Bielej knihy, ktorú práve za účelom uľahčenia podávania zmienených žalôb vydala Komisia na jar v roku 2008.

Cieľom práce je analýza súčasného stavu súkromného presadzovania súťažného práva, a to predovšetkým so zameraním na členské štáty Európskej únie. Pomocou rozboru relevantných dokumentov a judikatúry bude práca usilovať jednak o identifikáciu základných prekážok brániacich širšiemu uplatňovaniu tzv. *private enforcement* a v jeho rámci predovšetkým žalôb o náhradu škody, jednak o rozbor predovšetkým Komisiou predložených variánt ich riešenia. K tomuto účelu čerpá práca poznatky nielen zo stanovísk európskych inštitúcií a odborných organizácií, ale hľadá inšpiráciu aj v mimoeurópskych jurisdikáciách, hlavne v USA.

Hlavnou otázkou, ktorú si práca kladie je to, či iniciatíva, ktorú v oblasti podpory súkromného presadzovania súťažného práva vyvinula Komisia, priniesla očakávané výsledky – teda či skutočne došlo k uľahčeniu postavenia súkromných žalobcov uplatňujúcich svoj nárok na náhradu škody v súťažných sporoch a následnému širšiemu uplatňovaniu týchto žalôb na vnútroštátnej úrovni. Rovnako sa práca usiluje zistiť, aká forma regulácie sa javí ako najpriechodnejšia vo vzťahu k presadeniu Komisiou navrhovaných opatrení na národnej úrovni.

S ohľadom na skutočnosť, že k tejto problematike prakticky neexistuje publikácia v češtine,¹ vychádza práca predovšetkým z príspevkov uverejnených v odborných periodikách zaoberajúcich sa súťažnou tematikou,² relevantnej judikatúry, primárneho i sekundárneho práva Európskej únie a dokumentov, ktoré v tejto oblasti vydala Európska Komisia, ako aj následných reakcií na nich zo strany európskych inštitúcií či iných odborných organizácií.

Základnou metódou používanou prácou je analýza, keďže sa zaoberá rozborom jednotlivých dokumentov vydaných na podporu širšieho uplatňovania súkromného presadzovania súťažného práva, ako aj relevantnej judikatúry. Zásadná pre prácu je aj metóda komparácie, a to hlavne medzi európskymi jurisdikciami a USA. K náležitému objasneniu komunitárnej legislatívy využíva práca predovšetkým gramatický a systematický výklad. K práci s judikatúrou európskych súdov je použitá metóda indukcie (napr. pri zovšeobecňovaní jednotlivých základných konceptov – podnik), pri zvažovaní implementácie navrhovaných opatrení do právnych poriadkov jednotlivých členských štátov zas dedukcia.

Diplomová práca sa člení na šesť kapitol. Prvé dve kapitoly sú venované stručnému vymedzeniu základných pojmov, ako je súťažné právo, antitrust, zakázané dohody, relevantný trh, podnik, dominantné postavenie, jeho zneužitie, atď. Tretia kapitola sa venuje spôsobom presadzovania súťažného práva, ich vzájomnému vzťahu, funkciám a nástrojom k plneniu ním zverených úloh. Štvrtá kapitola je zameraná na verejné presadzovanie súťažného práva, stanoví jeho subjekty, spoluprácu medzi nimi, ako aj oprávnenia, ktorými disponujú v rámci vyšetrovacieho procesu. Stručne načrtnutá je aj problematika tzv. programov zhovievavosti. Posledné dve kapitoly sa už zameriavajú len na *private enforcement*, jeho subjekty, ich spoluprácu, procesné práva a záruky a rôzne iniciatívy v tejto oblasti podniknuté za účelom jeho širšieho uplatnenia. Práve v záverečnej – šiestej – kapitole je analyzovaná aj samotná Biela kniha ako aj stanoviská, ktoré k ňou navrhovaným opatreniam Komisia obdržala.

Perspektívy ďalšieho vývoja v tejto oblasti závisia predovšetkým na Komisii samotnej. Keďže doteraz nestanovila, aký právny základ budú mať opatrenia, ktoré na podporu širšieho

¹ Výnimku tak nesporne tvorí publikácia PETR, M. *Modernizace komunitárního soutěžního práva*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, 220 s., z ktorej práca vychádza nie len v prvých dvoch úvodných kapitolách, ale aj v kapitolách venujúcich sa *private* či *public enforcement*. Rovnako bola táto publikácia zásadným východiskom pri zhodnotení možnosti implementácie Bielou knihou navrhovaných opatrení do právneho poriadku Českej republiky. Hlavne k vymedzeniu základných pojmov a inštitútov súťažného práva bola pre prácu nápomocná publikácia MUNKOVÁ, J., SVOBODA, P., KINDL, J. *Soutěžní právo*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006, 411s. K pochopeniu a následnému rozboru problematiky *public enforcement* nesporne prispela publikácia BĚHAN, P. *Komunitární právní úprava zneužití dominance, kartelových dohod a veřejných podpor a její vývoj ve světle rozhodovací praxe*, 1. vydání. Ostrava: KEY Publishing, 2008, 276 s.

² Hlavne European Competition Law Review a World Competition.

a efektívnejšieho fungovania *private enforcement*, a zväšť žalôb o náhradu škody navrhla, je ťažké predvídať „mieru záväznosti“, ktoré im jednotlivé členské štáty dobrovoľne priznajú.

1 Súťažné právo

1.1 Vymedzenie pojmu

Súťažné právo možno najjednoduchšie vymedziť ako súbor právnych noriem upravujúcich hospodársku súťaž medzi podnikateľmi pôsobiacimi na trhu a vstupujúcimi navzájom do súťažných vzťahov.

Otázkou zostáva forma a miera potrebnej regulácie týchto vzťahov. Pri hľadaní odpovedí je nutné mať na pamäti, o aké spoločenské vzťahy ide a ktoré záujmy, zasluhujúce právnu ochranu, sa v nich uplatňujú.

V súčasnej dobe sa v Európe presadzuje predovšetkým model funkčnej súťaže orientovaný na optimálny výkon, ktorý má slúžiť k dosiahnutiu žiaducich cieľov. Medzi nimi má nesporne svoje pevné miesto aj spotrebiteľský blahobyť a pokrok.

Súťažné právo sa tak v zásade javí ako pojem ambivalentný, keďže v sebe zahŕňa jednak kontrolu tržného správania, pre ktorú je typická vnútorná diferenciácia z hľadiska záujmov, ktoré svojimi normami reguluje, resp. chráni. Tento aspekt, spočívajúci predovšetkým v priamej intervencii štátu prostredníctvom verejného práva, je však len jednou jeho stránkou. Druhá spočíva v ochrane individuálneho súkromného záujmu na zachovaní dobrých mravov v hospodárskej súťaži, teda súkromnoprávna ochrana proti nekalej súťaži.³

1.2 Diferenciácia súťažného práva

Zjednodušene povedané, súťažné právo stanoví podmienky, za ktorých sa jeho jednotlivé subjekty zúčastnia súťažných vzťahov. Spravidla sa vychádza zo zásady - čo nie je zakázané, je dovolené, a preto sa zväčša tieto podmienky formulujú ako negatívne, a teda vymedzujú určité zakázané spôsoby konania. Prekročenie týchto zákazov má za následok vznik zodpovednosti a následný sankčný postih. Súťažné právo má teda deliktnú povahu, a to buď deliktov civilných, alebo správnych.

Diferenciácia vo vnútri súťažného práva je založená na prevažujúcom záujme, ktorý je v danom prípade chránený. Môže sa tak jednať o záujmy jednotlivých súťažiteľov, ktorí sa na trhu stretávajú vo vzájomnej súťaži - na poskytnutí ochrany v ich vzájomných vzťahoch

³ MUNKOVÁ, J., SVOBODA, P., KINDL, J. *Soutěžní právo*. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2006, s. 23-24.

s ostatnými súťažiteľmi na horizontálnej úrovni, a to v prípade, že konanie súťažiteľa vybočuje z dovolených medzí a je v rozpore s dobrými mravmi súťaže alebo sa jedná o štátom deklarovaný záujem na existencii súťaže ako takej, na jej neobmedzovaní, alebo dokonca vylučovaní či skresľovaní, a to správaním, ktoré je za určitých okolností úplne legitímne, avšak jeho použitie na ujmu súťaže z neho činí správanie nedovolené.

Prvý zmieneny prípad upravujú predpisy proti nekalej súťaži, ktoré spravidla nachádzajú vlastnú úpravu v samostatnom zákone. Nie je to však podmienkou - pokiaľ štát, ktorý je členom Parížskej únijnej dohody, disponuje vo svojom právnom poriadku úpravou, ktorá zodpovedá jej požiadavkám.

V druhom prípade hovoríme o súťažnom práve v užšom zmysle - o práve na ochranu hospodárskej súťaže. Toto právo je postavené na troch základných pilieroch, z nich prvý obsahuje zákaz dohôd, ktoré negatívne ovplyvňujú alebo môžu ovplyvniť súťaž, druhý sa zaoberá dominantným postavením na trhu a formami ochrany pred jeho zneužitím a tretí upravuje spojovanie podnikov ako preventívny nástroj ochrany súťaže.

Ďalším diferencujúcim prvkom je vzťah týchto dvoch dielčích oblastí k medzinárodným a nadnárodným úpravám. Zatiaľ čo ochrana proti nekalej súťaži má svoj pôvod v Parížskej únijnej dohode o ochrane priemyselného vlastníctva, právu na ochranu hospodárskej súťaže zatiaľ adekvátna medzinárodná úprava chýba.⁴

1.3 Komunitárne súťažné právo

Komunitárne súťažné právo reguluje jednak určité koordinované konania – tzv. kartelové dohody, jednak určité jednostranné konania, t.j. problematika zneužívania dominantného postavenia, rovnako ako aj niektoré koncentrácie medzi podnikmi.⁵

Zákaz tzv. kartelových dohôd nachádzame v článku 101 Zmluvy o fungovaní Európskej únie (ďalej len „SFEU“),⁶ zatiaľ čo obsahom článku 102 je zákaz zneužívania dominantného postavenia – označované za dva základné piliere kartelového práva. Tieto dva esenciálne

⁴ MUNKOVÁ, J., SVOBODA, P., KINDL, J. *Soutěžní právo*. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2006, s. 25-27.

⁵ PETR, M. *Modernizace komunitárního soutěžního práva*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 1.

⁶ Konsolidované znenie Zmluvy o fungovaní Európskej únie, ÚV C 115, 9. 5. 2008, s. 47-199.

piliere posilňuje pilier tretí, v súčasnej dobe zakotvený v Nariadení Rady č. 139/2004,⁷ upravujúcom kontrolu zlučovania podnikov.⁸

Komunitárne súťažné právo nachádzame v prameňoch práva, ktorými sú:

- primárne právo, ktoré je z hľadiska svojho významu a vzťahu k ostatným prameňom považované za ústavné právo Európskej únie (ďalej len „EU“) a je tvorené iba jednotlivými zakladajúcimi zmluvami, ich zmenami a zmluvami o pristúpení;
- všeobecné právne zásady obsahujúce základné právne pravidlá, spoločné všetkým členským štátom, tvoriace súčasť pojmu právneho štátu;
- sekundárne právo, ktoré zahŕňa právne normy vytvorené orgánmi EU;
- individuálne akty aplikácie práva, hlavne rozhodnutia Európskej Komisie (ďalej len „Komisia“) a súdne rozhodnutia Európskeho súdneho dvora (ďalej len „ESD“) a Súdu prvého stupňa (ďalej len „SPS“);
- zmluvy uzatvorené Európskym spoločenstvom (ďalej len „ES“), resp. EU⁹ a členskými štátmi s tretími subjektmi medzinárodného práva verejného a čiastočne tiež niektoré právne obyčaje.¹⁰

1.4 Právne princípy komunitárneho súťažného práva

Princíp prednosti komunitárneho práva je spôsobom riešenia konfliktov medzi komunitárnym a vnútroštátnym právom. Zakladajúce zmluvy neobsahujú o princípe prednosti žiadnu zmienku, a tak na túto situáciu musel čoskoro reagovať ESD (napr. rozhodnutie 6/64 *Costa v E.N.E.L.*). Komunitárne právo tak získalo prednosť pred všetkými právnymi aktmi prijatými členskými štátmi v rovine zákonodarnej, výkonnej a súdnej.

Princíp bezprostredného účinku komunitárneho súťažného práva je definovaný ako vlastnosť tohto práva, ktorá umožňuje jednotlivcom dovolať sa v prípade porušenia ich práv priamo konkrétneho ustanovenia komunitárneho práva pred vnútroštátnymi súdmi.

⁷ Nariadenie Rady (ES) č. 139/2004, o kontrole koncentrácií medzi podnikmi, ÚV L 24, 29. 1. 2004, s. 1.

⁸ MUNKOVÁ, J., SVOBODA, P., KINDL, J. *Soutěžní právo*. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2006, s. 41.

⁹ V súvislosti so zmenami zavedenými Lisabonskou zmluvou, hlavne zakotvením právnej subjektivity EU a jej výslovným označením ako právneho nástupcu ES (srov. čl. 1 odst. 3 SEU).

¹⁰ BĚHAN, P. *Komunitární právní úprava zneužití dominance, kartelových dohod a veřejných podpor a její vývoj ve světle rozhodovací praxe*, 1. vydání. Ostrava: KEY Publishing, 2008, s. 12-13.

Bezprostredný účinok majú nariadenia, väčšina základných ustanovení zakladajúcich zmlúv a za určitých podmienok aj niektoré ustanovenia smerníc. Pôvodcom tejto zásady je opäť ESD.

Podľa **princípu eurokonformného výkladu** sú národné súdy povinné v najvyššej možnej miere vykladať príslušné vnútroštátne predpisy v súlade s bezprostredne aplikovateľnými komunitárnymi pravidlami.

V prípade nenáležitej či dokonca chýbajúcej transpozície smerníc do právnych poriadkov členských štátov, nastupuje ďalší, pre komunitárne právo charakteristický princíp – **princíp odpovednosti členského štátu za vzniknutú škodu**. Národným súdom tak vzniká povinnosť priznať jednotlivcovi nárok na náhradu škody, ktorá vznikla ako dôsledok nezaistenia transpozície smernice, a to za komunitárnym právom stanovených podmienok.

Národné súdy nemôžu pri riešení jednotlivých prípadov postupovať pri výklade komunitárneho práva úplne autonómne. Niekedy je nutná, predovšetkým v záujme jednotného výkladu a aplikácie, spolupráca s ESD pomocou mechanizmu **konania o predbežnej otázke**.

Z vyššie uvedeného vyplýva, že súťažiteľom plynú z komunitárneho práva nielen povinnosti, ale tiež množstvo práv, ktoré sú svojou právnou kvalitou a kvantitou neporovnateľné s medzinárodným právom verejným. Ich náležité uplatnenie však predpokladá veľmi dobrú znalosť princípov fungovania komunitárneho práva.¹¹

¹¹ BĚHAN, P. *Komunitární právní úprava zneužití dominance, kartelových dohod a veřejných podpor a její vývoj ve světle rozhodovací praxe*, 1. vydání. Ostrava: KEY Publishing, 2008, s. 17-20.

2 Antitrust

2.1 Kartelové právo

2.1.1 Pojem, právna úprava

V rámci súťažného práva možno rozlíšiť dva relatívne samostatné subsystemy. Jedná sa o tzv. *antitrust* (*kartelové právo*), teda problematiku zakázaných dohôd a zneužívania dominantného postavenia na jednej strane a o problematiku *koncentrácií* na strane druhej.

Právna úprava v oblasti *antitrustu* vyplýva priamo zo SFEU, a to predovšetkým z jej čl. 101 upravujúceho zakázané dohody a čl. 102 zaoberajúceho sa zneužívaním dominantného postavenia. V tejto oblasti ide hlavne o právnu reguláciu *ex post* – úlohou súťažného orgánu je tak následné posúdenie, či konaním podniku nedošlo k porušeniu súťažného práva. Pravidlá pre aplikáciu týchto ustanovení majú byť v súlade s čl. 103 SFEU vymedzené nariadením Rady. Tým bolo predovšetkým v roku 1962 Nariadenie Rady (EHS) č. 17 (ďalej len „Nariadenie č. 17“),¹² ktoré bolo s účinnosťou od 1. 5. 2004 nahradené Nariadením Rady (ES) č. 1/2003 (ďalej len „Nariadenie 1/2003“).^{13 14}

2.1.2 Základné pojmy

Základnými pojmami pre oblasť kartelového práva, ako aj súťažného práva vôbec, sú pojmy podnik a relevantný trh.

Podnik (*undertaking*) je subjektom súťažného práva. Jeho definíciu však v písanom komunitárnom práve nenájdeme, vymedzuje ho preto relevantná judikatúra ako *jednotku vykonávajúcu hospodársku činnosť, a to bez ohľadu na jej právnu formu či spôsob financovania*.¹⁵ Rozhodujúce pre túto jednotku je, že ide o *jednotnú organizáciu osobných, hmotných i nehmotných zložiek, ktorá dlhodobo sleduje určitý ekonomický cieľ*,¹⁶ a to aj keď po

¹² Nariadenie Rady (EHS) č.17, o prevádzaní čl. 85 a 86 Zmluvy, ÚV P 13, 21. 2. 1962, s. 204.

¹³ Nariadenie Rady (ES) č.1/2003, o vykonávaní pravidiel hospodárskej súťaže stanovených v článkoch 81 a 82 Zmluvy, ÚV L 1, 4. 1. 2003, s. 1–25.

¹⁴ PETR, M. *Modernizace komunitárního soutěžního práva*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 1-2.

¹⁵ Rozsudok ESD C-41/90 *Hofner*, odst. 21.

¹⁶ Rozsudok SPS T-11/89 *Shell*, odst. 311.

právnej stránke príslušná hospodárska jednotka pozostáva z niekoľkých právnických či fyzických osôb.¹⁷

Aj druhý definičný znak podniku – *hospodárska činnosť* – je vykladaný veľmi široko. Ide v zásade o *akúkoľvek činnosť spočívajúcu v ponúkaní tovarov alebo služieb na určitom trhu*,¹⁸ pričom sa nemusí nevyhnutne jednať o činnosť za účelom dosiahnutia zisku.¹⁹

Do pôsobnosti článkov [101 a 102 SFEU] tak môžeme nesporne v súlade s čl. [106 SFEU] zaradiť aj **verejnoprávne podniky** poverené poskytovaním služieb všeobecného hospodárskeho záujmu, ako aj podniky, ktoré majú povahu fiškálneho monopolu, avšak iba v prípade, že uplatňovanie týchto pravidiel neznemožňuje plnenie úloh, ktoré im boli zverené.²⁰

Podľa českého zákona o ochrane hospodárske súťaže (ďalej len „OHS“),²¹ môžu súťaž svojím konaním vylúčiť, obmedziť, inak narušiť či ohroziť len **súťažitelia**.²² Ich definíciu poskytuje zmieneny zákon v § 2 ods. 1. Rovnako ako komunitárna úprava sa tento zákon nevzťahuje vo svojom plnom rozsahu na súťažiteľov, ktorí poskytujú služby všeobecného hospodárskeho záujmu.²³

Vymedzenie **relevantného trhu** má zásadný význam pre posúdenie, či určité konanie je alebo nie je v súlade so súťažnými pravidlami. Za účelom uľahčenia tohto vymedzenia prijala Komisia v roku 1997 Oznámenie o relevantných trhoch,²⁴ v ktorom uvádza postup pri ich vymedzení. Rozlišuje pritom relevantné **výrobné trhy** definované v ods. 7 tohto Oznámenia ako trhy všetkých výrobkov a/alebo služieb, ktoré sú považované za vzájomne zameniteľné alebo nahraditeľné z hľadiska spotrebiteľa, vzhľadom k ich charakteristike, cene a zamýšľanému použitiu. Relevantný **geografický trh** definuje v odst. 8 ako určitú oblasť, v ktorej sú dotknuté podniky zapojené do vzťahov dopytu a ponuky výrobkov alebo služieb, pričom súťažné podmienky v tejto oblasti sú dostatočne homogénne a zároveň umožňujú jej odlíšenie od ostatných susedných oblastí. Pre posudzovanie relevantného trhu v konkrétnom

¹⁷ Rozsudok ESD 170/83 *Hydrotherm*, odst. 11.

¹⁸ Rozsudok ESD 118/85 *Komisia v. Taliansko*, odst. 7.

¹⁹ Rozsudok ESD C-67/96 *Albany*, odst. 85.

²⁰ Srov. čl. 106 SFEU.

²¹ Zákon č. 143/2001 Sb., o ochrane hospodárske súťaže a o zmene niektorých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

²² Srov. § 1 odst. 1 OHS.

²³ Srov. § 1 odst. 3 OHS.

²⁴ Oznámenie Komisie o definícii relevantného trhu na účely práva hospodárskej súťaže spoločenstva, ÚV C 372, 9. 12. 1997, s. 5.

prípade je tak rozhodujúci odst. 9 - relevantný trh je vždy výsledkom kombinácie relevantného trhu výrobkov a geografického trhu.²⁵

2.1.3 Podmienky aplikácie

Aby sa na určité konanie vzťahovalo komunitárne súťažné právo, je nevyhnutné kumulatívne naplnenie nasledujúcich podmienok:

- takéto konanie má *dopad na obchod medzi členskými štátmi*,
- ide o *konanie medzi podnikmi*.

Podnik je judikatúrou ESD v zásade chápaný ako jedna ekonomická jednotka, a to aj v prípade, že jeden podnik pozostáva z viacerých právne nezávislých subjektov za podmienky, že medzi nimi existuje vzťah kontroly. Vo vzťahu k takejto jednotke sa uplatní tzv. *intra-enterprise* doktrína – súťažné právo sa teda nevzťahuje na konanie vo vnútri takejto jednotky, pretože sa jedná iba o vnútornú alokáciu činnosti na základe rozhodnutia toho, kto vykonáva nad subjektmi danej ekonomickej jednotky kontrolu.

Komunitárne súťažné právo sa v súlade s čl. [101 a 102 SFEU] vzťahuje len na konanie, ktoré je spôsobilé *ovplyvniť obchod medzi členskými štátmi*, alebo ako stanovil ESD vo svojej rozhodovacej praxi – ide tiež o konanie, ktoré má na takýto obchod *znateľný dopad*.²⁶

K vymedzeniu pojmu dopad na obchod prijala Komisia oznámenie²⁷ obsahujúce základné pravidlá, podľa ktorých je nevyhnutné postupovať pri analýze dopadov určitého konania.

Pojem *obchod medzi členskými štátmi* je chápaný ako konanie, ktoré je spôsobilé ovplyvniť akúkoľvek cezhraničnú ekonomickú aktivitu, zahrňujúce minimálne dva členské štáty EU. *Spôsobilosť ovplyvniť obchod* je charakterizovaná ako predvídateľnosť s dostatočným stupňom pravdepodobnosti, že konanie môže mať priamy či nepriamy vplyv na priebeh obchodu medzi členskými štátmi. Kvantitatívny prvok – *znateľnosť* – ESD konštatoval v prípade, že dotknutí súťažitelia zaujímali na relevantnom trhu viac než 5%

²⁵ PETR, M. *Modernizace komunitárního soutěžního práva*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 12-13.

²⁶ Rozsudok ESD 22/71 *Béguelin Import*, odst. 16.

²⁷ Pravidlá pre pojem dopad na obchod medzi členskými štátmi obsiahnutý v čl. 81 a 82 Zmluvy, ÚV C 101, 27. 4. 2004, s. 81.

podiel. Nejde však vždy o rozhodujúci faktor, preto Komisia stanovila ako podporné kritéria pre určenie znateľnosti dopadu na obchod kombináciu tržného podielu a obratu.²⁸

2.2 Kartelové dohody

2.2.1 Formy a druhy kartelových dohôd

Čl. 101 SFEU je prvým základným predpisom súťažného práva. Podľa jeho odstavca 1 sú prehlásené za nezlučiteľné so spoločným trhom **tri formy tržného správania**, menovite všetky *dohody medzi podnikmi, rozhodnutia združení podnikov a jednanie vo vzájomnej zhode, ktoré môžu ovplyvniť obchod medzi členskými štátmi a ktorých cieľom alebo výsledkom je vylúčenie, obmedzenie alebo narušenie hospodárskej súťaže na spoločnom trhu*. Táto úvodná veta predstavuje **generálnu klauzulu**, ktorá je ďalej konkretizovaná demonštratívnym výpočtom piatich najtypickejších a najzávažnejších skutkových podstát ako sú napr. dohody o cenách, obchodných podmienkach, atď.

Jednotlivé formy kartelových dohôd objasnila judikatúra ESD. Pojem **dohody** tak zahŕňa všetky formálne i neformálne dojednania, z ktorých možno usúdiť na zhodný prejav vôle. K preukázaniu dohody postačí preto aj konkludentné konanie. **Rozhodnutie združení podnikov** je spoločným aktom členov združenia, ktorý je vyjadrený rozhodnutím jeho orgánu, ak vyjadruje vôľu členov združenia k rovnako smerujúcemu konaniu a je takto uplatňované. **Jednanie vo vzájomnej zhode** nemá dohodnutý rámec, jeho účinky sú však zamerané na nahradenie súťaže, ktorá je spojená s rizikami, a to istou formou praktickej spolupráce medzi podnikmi.²⁹

Aplikačná prax (na rozdiel od samotnej SFEU) rozlišuje dohody na horizontálne a vertikálne. Táto kategorizácia má nenahraditeľný význam predovšetkým z hľadiska rozdielnych dopadov týchto dohôd na hospodársku súťaž. **Horizontálnou** je dohoda medzi dvoma alebo viacerými spoločnosťami, ktoré pôsobia na rovnakej úrovni trhu (tj. na rovnakej úrovni výroby alebo distribúcie); ide teda o dohodu medzi skutočnými či potencionálnymi konkurentmi. **Vertikálnymi** dohodami sú naopak dohody medzi dvoma alebo viacerými podnikmi, z ktorých každý, pre účely tejto dohody, pôsobí na inej úrovni výrobného alebo

²⁸ PETR, M. *Modernizace komunitárního soutěžního práva*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 14-15.

²⁹ MUNKOVÁ, J., SVOBODA, P., KINDL, J. *Soutěžní právo*. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2006, s. 41-44.

distribučného reťazca, a ktoré sa týkajú podmienok, za ktorých môžu ich strany nakupovať, predávať alebo ďalej predávať určité tovary alebo služby.³⁰

Aby však vyššie uvedené dohody, rozhodnutia a jednanía vo vzájomnej zhode reprobované č. 101 SFEU spadali pod kartelový zákaz a boli tak *ex lege* neplatné, je nevyhnutné, aby nimi bol nežiaducim spôsobom ovplyvnený obchod medzi členskými štátmi a to podstatným, resp. znateľným spôsobom. Vymedzenie týchto pojmov vyplynulo z judikatúry ESD a až neskôr k nim bolo vydané informatívne Oznámenie Komisie (tzv. Oznámenie *de minimis*).²³

2.2.2 Dohody nespádajúce pod čl. 101 ods. 1 SFEU

V praxi sa možno stretnúť aj s dojednaniami, ktoré napriek tomu, že formálne splňujú podmienky stanovené v čl. 101 ods. 1 SFEU, sa za dohody v súťažne právnom zmysle vôbec nepovažujú, lebo u nich nie je naplnený pojmový znak narušenia súťaže.

Prvú takúto skupinu dojednaní tvoria dohody, ktoré majú na súťaž len zanedbateľný dopad – tzv. **dohody menšieho významu** (pravidlo *de minimis*). Pre posúdenie znateľnosti dopadov určitej dohody na súťaž je rozhodujúce postavenie jej účastníkov na relevantnom trhu. Za týmto účelom vydáva Komisia už od sedemdesiatych rokov minulého storočia tzv. oznámenie *de minimis* týkajúce sa týchto dohôd (*agreements of minor importance*), v ktorom kvantifikuje tržné podiely podnikov, ktorých dohody považuje za menej významné. Podľa dnes platného oznámenia z roku 2001 tak ide o horizontálne dohody, kde spoločný tržný podiel ich účastníkov na relevantnom trhu nepresahuje 10%, u vertikálnych dohôd je stanovená hranica 15%, ktorú musí spĺňať každý účastník takejto dohody, a to na všetkých relevantných trhoch dotknutých takouto dohodou. Tieto pravidlá sa nevzťahujú na dohody obsahujúce tzv. *hard-core* obmedzenia uvedené v odst. 11 oznámenia.

Pokiaľ je však s určitým dojednaním spojené také „doplňkové“ narušenie súťaže, ktoré je priamo spojené a nevyhnutné k uskutočneniu hlavnej transakcie, ktorá nie je protisúťažná a je tomuto účelu primerané, nie je považované za zakázanú dohodu v zmysle čl. [101 ods. 1 SFEU] (*ancillary restrictions*).²⁴

³⁰ PETR, M. *Modernizace komunitárního soutěžního práva*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 18-25.

2.2.3 Výnimky z kartelového zákazu

Zo zásady absolútnej neplatnosti dohôd vymedzených v čl. 101 ods. 1 SFEU sú stanovené tzv. **legálne výnimky** v čl. 101 ods. 3. Zjednodušene povedané, kartelový zákaz sa neuplatní, pokiaľ prosúťažné účinky predmetnej dohody prevážia nad jej účinkami protisúťažnými. K naplneniu výnimky je nevyhnutné naplnenie štyroch kumulatívnych podmienok, ktoré sú však vykladané veľmi široko: dohoda musí (i) prispievať k zlepšeniu výroby alebo distribúcie výrobkov alebo k podpore technického či hospodárskeho pokroku a (ii) spotrebiteľia musia mať primeraný podiel na výhodách, ktoré prináša, ale súčasne musí byť (iii) obmedzenie súťaže spojené s dohodou nevyhnutné pre dosiahnutie týchto cieľov a (iv) dohoda nesmie jej stranám umožniť vylúčiť súťaž vo vzťahu k podstatnej časti dotknutých výrobkov.

Jednotlivé kategórie dohôd sú vyňaté zo zákazu na základe tzv. **blokových výnimiek**, vymedzených v nariadeniach Rady, resp. Komisie.²⁴

2.2.4 Neplatnosť kartelových dohôd a sankcie

Všetky dohody medzi podnikmi, resp. ich zoskupeniami, ktoré odpovedajú kritériám generálnej klauzule, popr. dielčích skutkových podstát, pre ktoré neexistuje legálna alebo bloková výnimka, sú zo zákona zakázané, *ex lege* neplatné a zároveň nulitné (tento účinok nastáva *ex tunc*).³¹ Nariadenie 1/2003 vo svojom čl. 1 stanoví, že takéto dohody, rozhodnutia a zosúladené postupy sú zakázané bez toho, aby bolo potrebné predchádzajúce rozhodnutie.

Je však potrebné si uvedomiť, že neplatnosť sa týka iba toho dojednania, ktoré ma protisúťažnú povahu a je preto porušením zákona. Samo o sebe nie je dostatočným dôvodom k tomu, aby sa neplatnosť vzťahovala na celú dohodu.

V prípade porušenia kartelovej dohody má Úrad pro ochranu hospodárskej súťaže (ďalej len „Úrad“) podľa § 7 OHS možnosť voľby medzi zákazom pokračovať v protiprávnom konaní s prípadnými ďalšími sankciami a na návrh zúčastnených strán odstránením tých závad, ktoré spôsobujú neplatnosť dohody. Táto možnosť bola do OHS zapracovaná po vzore čl. 9 Nariadenia 1/2003, ale s určitými rozdielmi, spočívajúcimi predovšetkým v časovom okamžiku

³¹ Srov. čl. 101 odst. 2 SFEU a § 3 odst. 1 OHS.

začatia šetrenia, ako aj určitého obmedzenia súťažného orgánu pri voľbe tohto spôsobu riešenia, ktoré Nariadenie 1/2003 neobsahuje.³²

2.3 Dominantné postavenie

2.3.1 Pojem dominantného postavenia

Ďalším konaním, ktoré SFEU prehlasuje za nezlučiteľné so spoločným trhom, je podľa jej čl. 102 zneužitie dominantného postavenia na spoločnom trhu alebo jeho podstatnej časti jedným alebo niekoľkými podnikmi, pokiaľ to môže ovplyvniť obchod medzi členskými štátmi. Táto generálna klauzula je doplnená demonštratívnym vymedzením štyroch najzávažnejších skutkových podstát.³³

Samotnú definíciu dominantného postavenia SFEU nepodáva. Nachádzame ju však v judikatúre, a to predovšetkým v rozsudku ESD vo veci *United Brands*, ktorý toto postavenie definuje ako „*postavenie ekonomickej sily, ktorú podnik má a ktorá mu umožňuje brániť zachovaniu efektívnej hospodárnej súťaže na relevantnom trhu, pretože mu dáva možnosť správať sa v podstatnej miere nezávisle na jeho súťažiteľoch, zákazníkoch a nakoniec aj spotrebiteľoch.*“³⁴

2.3.2 Základné faktory dominancie

Generálna klauzula (čl. 102 SFEU) stanoví tri základné podmienky, ktorých kumulatívne naplnenie je nutné k aplikácii tohto ustanovenia:

- existencia **dominantného postavenia** (viď. definícia – bod 2.3.1);
- **relevantný trh** – pretože dominantné postavenie je skutočnosť, ktorú možno skúmať len vo vzťahu k určitému trhu, na ktorom podnik vystupuje. Zhrnutie poznatkov z rozhodovacej činnosti Komisie a ESD v Oznámení Komisie vymedzilo relevantný trh po stránke vecnej i priestorovej.

³² MUNKOVÁ, J., SVOBODA, P., KINDL, J. *Soutěžní právo*. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2006, s. 105-108.

³³ Srov. čl. 102 SFEU.

³⁴ Rozsudok ESD 27/76 *United Brands*, odst. 65.

- **ovplyvnenie obchodu a hospodárskej súťaže na trhu EU alebo jeho podstatnej časti.**³⁵

Preukázanie dominantného postavenia je v každom prípade závislé na vyhodnotení rôznych faktorov, z ktorých značný význam má existencia veľmi veľkých tržných podielov.³⁶ Judikatúra za dôkaz dominancie považuje tržný podiel vyšší než 50%, pokiaľ nie je preukázaný opak výnimočnými okolnosťami daného prípadu.

Vedľa tržných podielov sa ako základné faktory nevyhnutné k posúdeniu dominantného postavenia uvádzajú jednak tržné postavenie odberateľov údajného dominantanta (*buyer power*), a jednak prekážky vstupu ďalších podnikov na trh (*barriers to entry*).³⁷ Možno rozlíšiť tri základné druhy týchto prekážok:

- **právne** (umelo vytvorené/administratívne) – rôzne legálne obmedzenia zabraňujúce podnikom vo vstupe na trh a vzájomnom konkurovaní, napr. udeľovanie licencií, resp. koncesí;
- **ekonomické** (hospodárske) – predstavujú zásadnú nevýhodu predovšetkým pre malé podniky, bývajú spojené s nárokmi na diferenciáciu produktov, vlastníctvo technológie potrebnej k výrobe, atď.
- **strategické** – vytvorené alebo posilňované podnikmi (aktuálne pôsobiacimi na trhu) v snahe zabrániť vstupu novým súťažiteľom na relevantný trh, napr. rôzne diskriminujúce, resp. vylučujúce praktiky.³⁸

2.3.3 Zneužívanie dominantného postavenia

Zneužívanie dominantného postavenia je v judikatúre vymedzené ako objektívny koncept (zavinenie sa nevyžaduje) *vzťahujúci sa ku konaniu dominantného súťažiteľa, ktoré je spôsobilé ovplyvniť štruktúru trhu, na ktorom už je úroveň súťaže znížená v dôsledku jeho prítomnosti, a ktoré zabraňuje zachovaniu tejto úrovne súťaže či jej zvýšeniu.*³⁹

Obvykle sa rozlišujú dve základné formy konania, ktorými dochádza k zneužitiu dominantného postavenia. V prvom prípade ide o konanie vylučovacie (*exclusionary*), kedy dominant ďalej znižuje úroveň už aj tak obmedzenej súťaže (spôsobené jeho dominanciou) na

³⁵ MUNKOVÁ, J., SVOBODA, P., KINDL, J. *Soutěžní právo*. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2006, s. 45-46.

³⁶ Rozsudok ESD 85/76 *Hoffman – La Roche*, odst. 111.

³⁷ PETR, M. *Modernizace komunitárního soutěžního práva*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 27-33.

³⁸ AROWOLO, O. Application of the Concept of Barriers to Entry Under Article 82 of the EC Treaty: is there a Case for Review? *E.C.L.R.*, 2005, č. 5, s. 249.

³⁹ Rozsudok ESD 85/76 *Hoffman – La Roche*, odst. 91.

relevantnom trhu, a to spôsobmi, ktoré by si v skutočnom súťažnom prostredí nemohol dovoliť. Druhú kategóriu tvorí konanie vykorisťovacie (*exploitative*), pri ktorom dominant narušuje hospodársku súťaž, pretože pre seba ťaží výhody spôsobené tým, že iné podniky či spotrebitelia sú na ňom závislí.³¹

2.3.4 Opatrenia a sankcie podľa čl. 102 SFEU

Nariadenie 1/2003 prinieslo fundamentálnu zmenu vo vynucovaní povinností stanovených v článkoch 101 a 102 SFEU. Zaviedlo nielen nový spôsob riešenia jednotlivých prípadov, ale aj nový, vylepšený systém opatrení a sankcií slúžiaci k vynúteniu splnenia uložených povinností.

Kontrola uskutočňovaná na základe článku 102 je nesporne kontrolou *ex post*. V prípade zistenia zneužitia dominantného postavenia, môže Komisia za účelom ukončenia takéhoto porušovania uložiť dočasné opatrenia, akceptovať záväzky, či ukladať pokuty alebo pravidelné penále. Avšak v mnohých prípadoch nedochádza k obnoveniu súťaže len ukončením samotného zakázaného konania a uložením pokuty či penále. Práve z tohto dôvodu poskytuje Nariadenie 1/2003 možnosť uložiť „akékoľvek štrukturálne opatrenia alebo opatrenia o správaní“.⁴⁰ Tieto opatrenia však musia byť primerané k porušeniu a je stanovená prioritá opatrení o správaní (*behavioural remedies*) pred štrukturálnymi opatreniami (*structural remedies*). Proporcionalita sa v tomto kontexte vzťahuje na rozsah a formu konkrétneho opatrenia, v oboch prípadoch je tak vylúčené prekročenie miery potrebnej k dosiahnutiu cieľa.

Nariadenie 1/2003 však vo svojom čl. 5 určitým spôsobom rozširuje zmienené opatrenia a sankcie, ktoré poskytuje komunitárne súťažné právo, keď umožňuje členským štátom ukladať aj iné sankcie podľa ich vnútroštátneho práva ako sú napr. nulita či obnova, resp. navrátenie do pôvodného stavu.⁴¹

Obdobne postupuje aj Úrad pri zistení zneužitia dominantného postavenia. Túto skutočnosť rozhodnutím deklaruje a zároveň takéto konanie do budúca zakáže. Aj tu môže byť konkrétne zakázané konanie ukončené uložením záväzku, ak to účastník navrhne v zákonnej lehote.⁴² V súlade s § 22 a násl. OHS disponuje Úrad právomocou ukladať pokuty a opatrenia k náprave.

⁴⁰ Srov. čl. 7 Nariadenia 1/2003.

⁴¹ WIND, E. Remedies and Sanctions in Article 82 of the EC Treaty. *E.C.L.R.*, 2005, č. 12, s. 665-666.

⁴² Srov. § 11 odst. 2 a 3 OHS.

3 Presadzovanie súťažného práva

3.1 *Public enforcement v. Private enforcement*

Za esenciálne ciele presadzovania súťažného práva (*antitrust enforcement*) možno považovať jeho efekt odstrašovací (*deterrence*) a snahu o dosiahnutie spravodlivej nápravy prostredníctvom kompenzácie (*pursuit of corrective justice through compensation*). Ďalším, nemenej dôležitým cieľom, je zaiste obnovenie súťaže po jej narušení.⁴³

Presadzovanie súťažného práva sa v zásade uskutočňuje prostredníctvom dvoch nástrojov líšiacimi sa predovšetkým v subjektoch, ktoré ich realizujú, ako aj v cieľi resp. funkcií, ktorá sa v danom prípade javí ako dominantná.

Verejné presadzovanie súťažného práva (*public enforcement*) je realizované Komisiou a národnými súťažnými úradmi. Tieto orgány rozhodujú o porušení súťažného práva z úradnej povinnosti a vo verejnom záujme, pričom sa uplatňuje predovšetkým deterenčná funkcia súťažného práva. Umožňuje ju hlavne rozsiahle vyšetrovacie oprávnenia i veľké množstvo špecializovaných zamestnancov, ktorí sa na *public enforcement* podieľajú.

Súkromné presadzovanie súťažného práva (*private enforcement*) je úlohou predovšetkým národných súdov a realizuje sa na základe žaloby žalobcu v súkromnom záujme, čo je umožnené priamym účinkom článkov 101 a 102 SFEU. Iba *private enforcement* môže poškodenému zaistiť kompenzáciu. Z hľadiska jednotlivca sa tak stáva zásadnou skutočnosť, že jedine v konaní pred súdom môže byť rozhodnuté o súkromnoprávných dôsledkoch porušenia práva. Značnú nevýhodu však pre súkromného žalobcu predstavujú obtiaže spojené so samotným súdnym konaním – spravidla vždy si bude musieť vyžiadať právnu ako aj ekonomickú pomoc, čo býva obvykle spojené s vysokými nákladmi.

Zjednodušene povedané, *private a public enforcement* predstavujú komplementárne piliére, otázkou tak zostáva ich vzájomný pomer a význam. Dôraz kladený na niektorý z nich sa v rôznych právnych systémoch líši. Zatiaľ čo v USA je pomocou *private enforcement* riešených 90% súťažných prípadov, v EU je situácia úplne opačná. Vzájomná „spolupráca“ týchto nástrojov sa môže prejaviť vo forme tzv. *follow-on suites*, teda v prípadoch, kde je o porušení súťažného práva rozhodnuté v rámci *public enforcement* a *private enforcement* tak

⁴³ JONES, C.A. Private Antitrust Enforcement in Europe: A Policy Analysis and Reality Check. *World Competition*, 2004, č. 27, s. 16.

slúži len k rozhodnutiu o civilneprávných dôsledkoch, čím však samo o sebe významne prispieva k posilneniu odstrašujúceho účinku presadzovania súťažného práva.

Private enforcement v neposlednej rade vedie aj k širšiemu zapojeniu verejnosti do presadzovania súťažného práva, čím nesporne prispieva k budovaniu „súťažnej kultúry“ (*competition culture*) v spoločnosti.

V teórii i v praxi sa však nezriedka objavujú aj názory „proti“ *private enforcement*. Predovšetkým ide o pochybnosti týkajúce sa samotnej činnosti súdov rozhodovať o otázkach súťažného práva, hlavne za situácie, kedy jeho aplikácia vyžaduje široké uplatnenie ekonomických analýz.⁴⁴ Ďalšie námietky vyzdvihujú široké vyšetrovacie právomoci Komisie a národných súťažných orgánov zverené im Nariadením 1/2003, ktoré sú považované za nadradené právomociam civilných súdov pri získavaní jednotlivých dôkazov. Zdôrazňovaná je aj väčšia efektívnosť a lepšia kontrola sankcií udelených v rámci *public enforcement*, rovnako ako aj možnosť ich modulácie za účelom zabezpečenia čo najsilnejšieho preventívneho pôsobenia. Súkromným žalobcom je vytýkaný ich motív k podaniu žaloby – často krát ide o súkromné zisky. Túžba po nich, tak z pohľadu odporcov *private enforcement*, môže neraz viesť k zahájeniu sporov, ktorým chýba meritum, či dokonca k dosiahnutiu neželaných dohôd. Ďalším argumentom „proti“ je aj tvrdená väčšia finančná náročnosť súkromnoprávných sporov.⁴⁵

Akokoľvek presvedčivé sa javia jednotlivé protiargumenty, je potrebné mať na zreteli, že jedine pomocou *private enforcement* je možné odškodniť poškodeného. Aj keď jeho samotné pôsobenie sa v mnohých ohľadoch javí ako nedostatočné, zaiste mu nemožno uprieť jeho komplementárnu funkciu voči *public enforcement*.

3.2 Vývoj

3.2.1 Situácia pred Modernizáciou komunitárneho súťažného práva

Rímske zmluvy, ktoré stáli pri samotnom zrode EU nepočítali s konceptom *private enforcement* pri stanovení dvoch základných pilierov súťažnej politiky, a teda zákazu kartelových dohôd (s možnosťou udelenia výnimky) a zákazu zneužitia dominantného

⁴⁴ PETR, M. *Modernizace komunitárního soutěžního práva*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 34-37.

⁴⁵ JONES 2004: *c.d.*, s. 17-22.

postavenia. Ani súčasné znenie SFEU neobsahuje zmienku o súkromných žalobách umožňujúcich kompenzáciu osôb poškodených protisúťažným jednaním.

Rok 1962 bol kľúčový pre oblasť presadzovania súťažného práva, pretože došlo k prijatiu Nariadenia č. 17, ktoré bolo aplikované až do 30. apríla 2004. Toto nariadenie zverilo Komisii špeciálne oprávnenia k vyšetrovaniu a stíhaniu tvrdených porušení súťažného práva, ako aj k ukladaniu pokút až do výšky 10% svetového obratu. Podľa čl. 9 ods. 3 Nariadenia č. 17 boli členské štáty kompetentné k aplikácii súťažných pravidiel až do momentu zahájenia konania Komisiou.

Na počiatku sedemdesiatich rokov ESD judikoval bezprostredný účinok súťažných pravidiel, čo majoritne deklarovalo možnosť domáhať sa ich pred súdmi členských štátov. Pre členské štáty sa zakotvila povinnosť spolupráce, rovnako ako povinnosť zdržať sa prijímania národnej legislatívy, ktorá by neumožňovala výkon práv odvodených z jednotlivých ustanovení Zmluvy o ES (ďalej len „SES“).⁴⁶

Výnimky zo zákazu kartelových dohôd boli uplatňované na základe **centralizovaného autorizačného systému**. V autorizačnom systéme je k tomu, aby sa na nejakú všeobecne zakázanú praktiku vzťahovala výnimka, nutné konštitutívne rozhodnutie k tomu oprávneného orgánu. Až do takéhoto rozhodnutia ide o praktiku zakázanú, výnimka sa teda uplatní *ex nunc*. V súlade s Nariadením č. 17 bola výlučným orgánom kompetentným k udeleniu zmienenej výnimky Komisia. Preto hovoríme o systéme centralizovanom.

Nariadenie č. 17 v rámci tohto systému tak ponechávalo príslušným národným orgánom právomoc aplikovať dnešné čl. 101 odst. 1 a 102 SFEU, t.j. právomoc prehlásiť určité konanie za zakázané pre rozpor s komunitárnym právom, neumožňovalo im ale rozhodnúť o tom, či sa na určitú dohodu zakázanú v zmysle čl. 101 odst. 1 vzťahuje výnimka podľa dnešného 101 odst. 3 SFEU.

Centralizovaný autorizačný systém, založený Nariadením č. 17, zaistoval podnikom právnu istotu hneď pomocou dvoch inštrumentov, a to jednak tzv. určovacím konaním, v ktorom Komisia deklarovala, že nejde o zakázanú kartelovú dohodu ani zneužitie dominantného postavenia, jednak tzv. individuálnymi výnimkami, ktorými Komisia dohody inak zakázané „povoľovala“ v súlade s čl. [101 odst. 3 SFEU].

⁴⁶ HOLMES, K. Public Enforcement or Private Enforcement? Enforcement of Competition Law in the EC and UK. *E.C.L.R.*, 2004, č. 1, s. 25-26.

Čoskoro sa však celý tento systém ukázal (hlavne z kapacitných dôvodov) pre Komisiu ako neúnosný. A tak ani štyri následné novely a štyri revízie Nariadenia č. 17 nedokázali zabrániť jeho nahradeniu a zároveň zásadnej zmene celého systému.⁴⁷

3.2.2 Modernizácia komunitárneho súťažného práva – „pre“ a „proti“

Cieľom Modernizácie bolo nesporne zefektívnenie systému komunitárneho súťažného práva tak, aby bol vytvorený priestor pre odhaľovanie najzávažnejších foriem protisúťažných praktík a pre rozvoj *private enforcement* a aby boli na jednotlivé podniky kladené čo najnižšie administratívne nároky.

Ako prostriedok k dosiahnutiu vyššie uvedených cieľov mala jednak slúžiť dôrazná decentralizácia aplikácie súťažného práva, spojená so zavedením systému zákonnej výnimky, a jednak posilnenie vyšetrovacích oprávnení Komisie a jej spolupráca s ostatnými súťažnými orgánmi.

Vlastným jadrom Modernizácie je nesporne **system priamo použiteľných výnimiek**, ktorý považuje za dovoľené dohody, ktoré síce splňujú podmienky čl. [101 odst. 1 SFEU], ale zároveň aj podmienky pre udelenie výnimky v súlade s čl. [101 odst. 3 SFEU]. Takéto dohody sú považované za *ex tunc* dovoľené bez toho, aby bolo potrebné o tom vydávať rozhodnutie alebo túto skutočnosť inak deklarovať. Za zásadný prínos tohto systému je považované úplné zrušenie notifikačnej procedúry, resp. autorizácie.

Dôvodom pre zavedenie nového systému bolo po viac ako 40 rokov trvajúcej aplikácii súťažného práva určité ustálenie aplikačnej praxe, ako aj jej dostatočná zrozumiteľnosť. „Odľahčenie“ Komisie vďaka zrušeniu aj určovacieho konania jej umožnilo venovať väčšiu pozornosť odhaľovaniu utajovaných protisúťažných praktík. Zrušením povinnej notifikácie tak došlo k nezanedbateľnému zníženiu administratívnej záťaže podnikov, avšak súčasne na nich prešla plná zodpovednosť za posúdenie, či v danom prípade ide o praktiku zakázanú

S týmto novým systémom malo byť nerozlučne spojené zreteľné rozlíšenie úloh medzi orgány zodpovedajúce za *public enforcement* – Komisia a národné súťažné orgány (ďalej len „NCA“ – *National Competition Authorities*), ktoré úzko spolupracujú v rámci tzv. Európskej súťažnej siete (ďalej len „ECN“), a národné súdne orgány, ktoré sa zameriavajú na presadzovanie súkromnoprávne a prípadne na prieskum rozhodovacej činnosti členov ECN.

⁴⁷ PETR, M. *Modernizace komunitárního soutěžního práva*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 39-47.

NCA tak v novom systéme získali omnoho významnejšiu pozíciu v súlade s čl. 10 Nariadenia 1/2003 – v záujme zaistenia úplnej aplikovateľnosti čl. [101 odst. 3 SFEU], sú oprávnené rozhodnúť aj o odňatí výhody blokovej výnimky v individuálnych prípadoch. Ďalšou zásadnou zmenou je, že pokiaľ NCA vedú konanie podľa národného práva vo veci, ktorá splňuje podmienky pre aplikáciu čl. [101 alebo 102 SFEU], musia súčasne aplikovať aj právo komunitárne.⁴⁸

Nariadenie 1/2003 výrazne posilnilo a upresnilo vyšetrovacie právomoci Komisie. Tak napr. čl. 21 umožňuje na základe dôvodného podozrenia a naplnenia ďalších týmto nariadením stanovených podmienok, vykonávať kontrolu aj v iných priestoroch, pozemkoch a dopravných prostriedkoch, vrátane obydli riaditeľov, manažérov a iných pracovníkov príslušného podniku alebo združenia podnikov. Určité nóvum prináša aj čl. 23 ohľadom pokút ukladaných jednotlivým združeniam podnikov s účelom zabrániť tomu, aby sa jeho členovia prostredníctvom tohto združenia dopúšťali protisúťažného konania. Nariadenie výslovne stanoví povinnosť členov prispieť na krytie pokuty v prípade insolventnosti združenia.

Zásadné zmeny spojené s Modernizáciou nesporne vyvolali nielen pozitívne, ale aj negatívne ohlasy. V teórii i praxi sa možno stretnúť s kritikou poukazujúcou predovšetkým na skutočnosť, že samotné zrušenie notifikačnej povinnosti nie je až takou radikálnou zmenou, ako by sa na prvý pohľad mohlo zdať. Jeho kritikmi je chápané iba ako zrušenie irelevantnej procedúry s okrajovým dopadom na komunitárne súťažné pravidlá. Rovnako sa poukazuje na skutočnosť, že tvrdená decentralizácia smerujúca k NCA a národným súdom prinesie len nepatrné zmeny v nápade prípadov pred nimi. Komisii je vytýkané faktické dosiahnutie ešte väčšej miery centralizácie, a to prostredníctvom čl. 3 Nariadenia 1/2003. Práve tento článok má byť spôsobilý vylúčiť aplikáciu národného práva na väčšinu najzásadnejšie obmedzujúcich protisúťažných praktík, a tým zabezpečiť zachovanie „hlavného dozoru“ Komisie nad takýmito prípadmi. Za hlavný subjekt profitujúci zo zmien spojených s Nariadením 1/2003 je tak jeho kritikmi považovaná Komisia, ktorá práve vďaka čl. 3 tohto nariadenia *de facto* dosiahla uniformnú aplikáciu komunitárneho súťažného práva vo vzťahu k čl. [101 SFEU] prevažujúcu nad prípadnou aplikáciou práva národného. Dôsledkom tohto postupu je aj získanie značných dozerajúcich právomocí Komisie vo vzťahu k NCA. Súčasne došlo k „vylepšeniu“ jej hlavných rozhodovacích právomocí a poskytnutiu „silnejšieho“ právneho rámca pre jej jednotlivé oprávnenia. Situácia vytvorená Nariadením 1/2003 je kritikmi považovaná za

⁴⁸ Tamtiež, s. 49-53.

dočasnú v dôsledku očakávaných tlakov skúsenejších a lepšie „vybavených“ NCA k uznaniu väčšej miery skutočnej decentralizácie.⁴⁹

3.3 *Situácia v USA – Traditional Public-Private Partnership*

Od prijatia *Sherman Act* v roku 1890 sa v *antitrustovom* práve USA stretávame so širokou škálou nápravných prostriedkov ako verejného, tak súkromného charakteru. *Private enforcement* je tomuto právu vlastné od jeho samého počiatku. *Sherman Act (Section 7)* uzákoňuje právo na trojnásobnú náhradu škody, rovnako ako aj náhradu nákladov konania a odôvodnených nákladov zastúpenia. *Clayton Act (Section 4)* prehlasuje vo svojich ustanoveniach trojnásobnú náhradu škody ako najsilnejší prostriedok zaistenia súladu konania jednotlivých subjektov so súťažnými pravidlami. V súčasnej dobe je tak v USA riešených práve pomocou *private enforcement* zhruba 90% prípadov týkajúcich sa porušenia súťažného práva.⁵⁰

Presadzovanie súťažného práva je v USA zverené rôznym orgánom líšiacich sa predovšetkým v zverených oprávneniach. Tak napr. *Antitrust Division* disponuje exkluzívnou právomocou začať trestné stíhanie vo veci porušenia súťažných pravidiel. V tomto prípade možno uložiť pomerne závažné tresty – odňatie slobody u jednotlivcov až do 10 rokov, spoločnostiam možno uložiť vysoké pokuty, a to až do dvojnásobku zisku či straty. *Justice Department* je oprávnené začať civilné konanie požadujúce súdny zákaz, resp. príkaz. Môže tak napádať dohody, ktoré považuje za protisúťažné na základe tzv. *rule of reason*. Druhou federálnou agentúrou, do ktorej kompetencií spadá vynucovanie súťažného práva, je *Federal Trade Commission*. Je oprávnená začať správne konanie za účelom zastavenia alebo upustenia od protisúťažného konania, príp. žiadať súdny príkaz, resp. zákaz u federálneho súdu. V súťažnom práve USA nenachádzame inštitút analogický európskej civilnej žalobe požadujúcej pokutu až do výšky 10% ročného obratu narušiteľa súťaže.

Zatiaľ čo pred federálnymi súdmi môže svoj nárok uplatniť len tzv. *direct purchaser*, väčšina štátov Únie pripúšťa aj spory začaté tzv. *indirect purchaser* pred národnými súdmi podľa ich vlastných súťažných pravidiel.⁵¹

⁴⁹ RILEY, A. EC Antitrust Modernisation: The Commission Does Very Nicely – Thank You! *E.C.L.R.*, 2003, č. 12, s. 657-672.

⁵⁰ HOLMES 2004: *c.d.*, s. 25.

⁵¹ WALLER, S. Towards a Constructive Public-Private Partnership to Enforce Competition Law. *World Competition*, 2006, č. 29, s. 368-371.

Antitrustové právo v USA je v mnohom považované za určitý vzor pre ostatné jurisdikcie, aj keď jeho jednotlivé inštitúty v nich bývajú často len ťažko realizovateľné. Tieto predpisy zvyknú byť formulované veľmi stručne. „Jazyk“ zákonov býva veľmi všeobecný, jednotlivé koncepty sú tak sami o sebe len ťažko definovateľné. Samostatne „fungujúcimi“ sa stávajú až následnou súdnou interpretáciou.

Pre ochranu súťaže v USA je charakteristické, že sa uskutočňuje v zásade na dvoch úrovniach – štátnej a federálnej. Tradičné rozdelenie právomoci, ktoré federálnym súdom zverovalo predovšetkým „medzištátne“ prípady, bolo nahradené súbežným pôsobením, kedy orgány na jednotlivých úrovniach dokonca získavajú prekrývajúce sa oprávnenia. Koherencia celého systému je zabezpečená predovšetkým vďaka *Supremacy Clause* (hmotné právo) zakotvenej v Ústave a jednotnou organizáciou súdneho systému (procesné právo). V súlade so *Supremacy Clause* má federálne právo zabrániť štátnemu právu jednak autorizovať súkromné strany angažovať sa v protisúťažnom konaní, ktoré nemôže byť predmetom dozoru a ktoré federálne právo zakazuje, jednak obmedzovať súťaž v prípadoch, kedy ju federálne právo umožňuje.

Typickými inštrumentmi umožňujúcimi antitrustovému právu USA riešiť zložité prípady, sú tzv. *per se rule* a *rule of reason*. Súdny USA vyvinuli určitý systém presumpcií, pohybujúcich sa v rozmedzí od pevne stanovených „*per se*“ ilegálnych (*hard core cartels*) – prehlasované (vždy – „pevne“) za nezlučiteľné bez ďalšieho, až k flexibilným „*rule of reason*“ paradigmám, kedy je potrebné preukázať, že k narušeniu súťaže skutočne dochádza, príp. že toto jednanie je viac „protisúťažné“ ako „prosúťažné“.⁵²

3.4 Ťažkosti aplikačnej praxe – Môže „americký koncept“ pomôcť?

Jedným zo základných konceptov *antitrustového* práva je koncept podniku (*undertaking*). Jeho správne pochopenie je nevyhnutné pre založenie zodpovednosti podľa čl. 101 a 102 SFEU. Za účelom získania aspoň minimálnej miery právnej istoty sa súdy, úrady i jednotliví znalci práva pokúšali odvodiť z vyvíjajúcej sa relevantnej judikatúry základné rysy tohto konceptu. Otázka sa javí ešte komplikovanejšie v prípade subjektov verejného práva sledujúcich sociálne účely, resp. ciele. Je sporné, aké podmienky musia spĺňať a či vôbec je na ne možné aplikovať vyššie uvedené články SFEU. Táto otázka tak nezostala nepovšimnutá ani

⁵² GERARD, D., LENAERTS, K. Decentralisation of EC Competition Law Enforcement: Judges in Frontline. *World Competition*, 2004, č. 27, s. 343-347.

ESD, ani Súdom prvého stupňa. Zatiaľ čo v Európe sa len ťažko hľadal univerzálny koncept aplikovateľný aj na budúce prípady, USA si s tým poradili, zdá sa, oveľa jednoznačnejšie.

Súd prvého stupňa sa otázkou, či môže byť verejnoprávny subjekt zodpovedný za porušenie súťažného práva, zaoberal v rozsudku *FENIN*.⁵³ Spor bol zahájený obchodnou asociáciou reprezentujúcou dodávateľov zdravotníckych potrieb do španielskych nemocníc (FENIN). Žalovaným bol verejnoprávny subjekt SNS (*Spanish health service*), ktorý mal podľa tvrdení žalobcu zneužiť svoju dominantnú pozíciu na relevantnom trhu. Súd pri prieskume doterajšej rozhodovacej praxe vychádzal z konceptu podniku ako akejkolvek jednotky vykonávajúcej hospodársku činnosť (*Hofner and Elser*). Ako charakteristickú črtu tejto hospodárskej aktivity uviedol ponúkanie tovarov a služieb na relevantnom trhu, na rozdiel od ich nákupu. Súd sa taktiež oprel o koncept solidarity vyjadrený v staršom prípade ESD *Poucet and Pistre*,⁵⁴ kde vylúčil aplikáciu konceptu podniku na prípad zdravotného fondu fungujúceho na základe solidarity, a to do rozsahu výkonu neziskovej aktivity sledujúcej výlučne sociálny cieľ. SPS tak rozhodol, že orgány SNS vykonávali svoju činnosť v „rámci“ princípov uvedených v rozsudku *Poucet and Pistre*, keďže boli financované zo štátnych fondov a svoje služby ponúkali jednotlivým členom bezplatne na základe všeobecného poistenia. Na nimi uskutočňovaný odber tovarov a zariadení od žalobcu teda nemožno aplikovať koncept podniku.

Z rovnakého konceptu solidarity vychádzal aj ESD pri rozhodovaní prípadu *AOK*.⁵⁵ Nemecký súd zaoberajúci sa dohodou uzatvorenou nemocenskými fondmi využil možnosť ponúkanú v čl. 234 SES a obrátil na ESD so štyrmi predbežnými otázkami. Prvá z nich sa týkala posúdenia, či na nemocenské fondy môže byť nazerané ako sa združenie podnikov. ESD odkázal na vyššie uvedené princípy, aj keď v tomto prípade vyvrátil názor generálneho advokáta Jacobsa na túto otázku.

Z vyššie uvedeného vyplýva, že posúdenie verejnoprávneho subjektu ako podniku v EU závisí na jeho fungovaní a rozsahu, v ktorom je toto fungovanie „usmerňované“ sociálnymi princípmi.

Supreme Court sa podobnou otázkou zaoberal vo veci *United States Postal Services (USPS) v Flamingo Industries Ltd.*⁵⁶ Úlohou súdu bolo rozhodnúť, či na USPS možno aplikovať *Sherman Act (Section 7)*, ktorý za subjekt zodpovednosti prehlasuje akúkoľvek osobu

⁵³ Rozsudok SPS T-319/99 *FENIN*.

⁵⁴ Rozsudky ESD C 159/91 & 160/91 *Poucet a Pistre*.

⁵⁵ Rozsudky ESD C 264/02, 306/01, 354/01 & 355/01 *AOK Bundesverband*.

⁵⁶ 540 U. S. 736 (2004).

(*any person*), ktorá je ďalej definovaná ako spoločnosť (*corporation*) alebo asociácia (*association*) existujúca v súlade s právom USA alebo iného štátu.

Supreme Court považoval USPS za nezávislú exekutívnu zložku vlády, ktorá vykonáva zásadné právomoci. Podrobne preskúmal koncept „*person*“ a judikoval, že v prípade, že by sa na USPS mal tento koncept vzťahovať, bol by federálnou vládou v relevantnej legislatíve označený ako tzv. „*government corporation*“. V takomto prípade by sa stal zároveň subjektom povinným správať sa v súlade so súťažnými pravidlami.

Je prinajmenšom sporné, či sa jednotlivé európske úrady aplikujúce súťažné právo majú snažiť „podradit“ fakty určitého prípadu pod princípy odvodené z relevantnej judikatúry vymedzujúce podmienky, za ktorých na verejnoprávny subjekt možno nazerať ako na podnik. S určitosťou však možno konštatovať, že by bolo náročné poskytnúť ochranu stranám sporu v prípade, ak by sa mali spoliehať na vymedzenie týchto subjektov ako podnikov národnými legislatívami.

Pravdepodobne najlepšie riešenie pre členské štáty EU spočíva v náležitej aplikácii čl. [106 SFEU]. Ak sa teda podniky angažujú v aktivitách, ktorých realizácia by bola ohrozená aplikáciou súťažných pravidiel, je to práve liberálnejšia interpretácia činností spadajúcich do rozsahu čl. [106 odst. 2 SFEU], ktorá im umožňuje „utiecť“ všeobecnému zákazu.⁵⁷

⁵⁷ HAFFNER, A. United States Postal Service v Flamingo Industries (USA) Ltd: Does the USA Have the Answer to the „Undertaking Problem“ in Europe? *E.C.L.R.*, 2005, č. 7, s. 397-402.

4 Public Enforcement

4.1 ECN – subjekty, vzájomná spolupráca

Európska Komisia a súťažné úrady jednotlivých členských štátov vytvárajú spoločne sieť súťažných orgánov, ktorých činnosť je regulovaná jednak priamo Nariadením 1/2003, jednak bližšie rozvedená v Oznámení Komisie o spolupráci v rámci siete súťažných autorít (ďalej len „Oznámenie ECN“).⁵⁸ Primárnou úlohou ECN je odhaľovanie a trestanie porušení čl. [101 a 102 SFEU]. K jej úspešnému splneniu potrebujú získavať informácie a dôkazy o takomto porušení.

Súťažné orgány môžu získavať potrebné informácie (a dôkazy) z rôznych zdrojov. Informácie môžu byť získané predovšetkým od konkrétnych sťažovateľov či tretích osôb. Samozrejme, najlepším zdrojom informácií zostávajú samotné podniky, ktoré sa dopustili porušenia súťažných pravidiel, či ich zamestnanci. Hlavne v prípade utajených cenových kartelov sa práve tieto podniky, príp. ich zamestnanci, stávajú často jediným možným zdrojom informácií.⁵⁹

Modernizácia komunitárneho súťažného práva zásadne zmenila postavenie NCA v novom systéme – začali komunitárne právo skutočne používať. Komisia si súčasne zachovala určité výlučné postavenie, čo sa zdá byť nevyhnutné za účelom zaistenia koherencie celého systému. Medzi prostriedky k zaisteniu stabilizačného efektu patrí povinnosť NCA notifikovať Komisii svoje rozhodnutia najneskôr 30 dní pred ich vydaním⁶⁰ ako aj právomoc Komisie vydávať blokové výnimky či odnímať vyšetrowanie jednotlivých prípadov NCA členských štátov.

Slabinou celého decentralizovaného systému však nesporne zostáva skutočnosť, že zatiaľ čo rozhodnutia Komisie sú záväzné a vynútiteľné v celej EÚ, rozhodnutiam NCA sú obdobné účinky priznané len v rámci vlastnej jurisdikcie.

Samotné konanie by malo byť vedené tzv. dobre umiestneným orgánom (*well placed*). Podľa odst. 18 Preambule Nariadenia 1/2003 bude v jednej veci spravidla dobre umiestnený jediný orgán. Samotná Komisia je však oprávnená vymedziť si pri aplikácii súťažného práva určité priority a nezaoberať sa tak všetkými prípadmi. Za dobre umiestnenú je považovaná

⁵⁸ Oznámenie Komisie o spolupráci v rámci siete súťažných autorít, ÚV C 101, 27. 4. 2004, s. 43.

⁵⁹ WILS, W. Powers of Investigation and Procedural Rights and Guarantees in EU Antitrust Enforcement: The Interplay between European and National Legislation and Case-law. *World Competition*, 2006, č. 29, s. 3-4.

⁶⁰ Srov. čl. 11 odst. 4 Nariadenia 1/2003.

vždy, ak má predmetná praktika vplyv na konanie viac ako troch členských štátov. Z čl. 13 Nariadenia 1/2003 vyplýva možnosť paralelného vedenia konania (v tej istej veci) viacerými NCA. V prípade, že naznačená situácia skutočne nastane, je dostatočným dôvodom (nie povinnosťou) pre prerušenie, príp. zastavenie konania „iného“ NCA.

K zaisteniu vedenia konania najlepšie umiestneným orgánom je nevyhnutná výmena informácií o zahájených konaniach medzi jednotlivými NCA i Komisiou. S tým súvisiaca povinnosť NCA voči Komisii je zakotvená v článku 11 odst. 3 Nariadenia 1/2003. NCA a Komisia sa však dobrovoľne zaviazali aj k vzájomnému poskytovaniu informácií.⁶¹

4.2 Vyšetrovací proces

4.2.1 Získavanie informácií

Nariadenie 1/2003 vo svojom čl. 20 umožňuje Komisii za účelom plnenia povinností v ňom stanovených, vykonávať všetky nevyhnutné inšpekcie podnikov a združení podnikov. Tieto inšpekcie tak môže vykonávať sama, resp. za asistencie NCA alebo môže požiadať NCA, aby ich previedol namiesto nej. V zásade je nutné rozlišovať, či Komisia prevádza inšpekcie v obchodných priestoroch alebo iných než obchodných. V druhom prípade je vyžadované predchádzajúce povolenie vnútroštátneho súdneho orgánu príslušného členského štátu.⁶²

Inšpekciu v obchodných priestoroch tak môže prevádzať na základe písomného oprávnenia,⁶³ ktoré nezakladá povinnosť podnikov podrobiť sa takémuto šetreniu, alebo rozhodnutia⁶⁴ zakladajúceho obligatórnu povinnosť spolupráce.

Inšpekciou v iných než obchodných priestoroch sa rozumie inšpekcia vykonávaná na pozemkoch a v dopravných prostriedkoch, vrátane obydlí riaditeľov, manažérov, atď. Obligatórnou podmienkou k jej legitímnemu prevedeniu je existencia dôvodného podozrenia, že sa v týchto priestoroch nachádzajú obchodné knihy a iné záznamy, ktoré by mohli slúžiť ako dôkaz vážneho porušenia súťažných pravidiel.⁶⁵

⁶¹ PETR, M. *Modernizace komunitárního soutěžního práva*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 95-100.

⁶² Srov. čl. 21 odst. 3 Nariadenia 1/2003.

⁶³ Srov. čl. 20 odst. 3 Nariadenia 1/2003.

⁶⁴ Srov. čl. 20 odst. 4 Nariadenia 1/2003.

⁶⁵ Srov. čl. 21 Nariadenia 1/2003.

4.2.2 *Odovzdávanie informácií*

Všeobecný právny základ odovzdávania informácií v rámci vyšetrovacieho procesu je zakotvený v čl. 12 Nariadenia 1/2003. Tento článok je priamo použiteľný a zabraňuje tak aplikácii prípadných konfliktných ustanovení národného práva.

Okrem uvedeného článku sa odovzdávaniu informácii venujú aj iné ustanovenia nariadenia, ktoré tak možno považovať za ustanovenia zvláštne. Medzi ne patrí napr. odovzdávanie kópií najdôležitejších dokumentov, ktoré Komisia zhromaždila za účelom vydania rozhodnutia podľa tohto nariadenia⁶⁶ ako aj písomné informovanie Komisie pred alebo bezprostredne po začatí prvého úradného vyšetrovacieho opatrenia.⁶⁷

Čo sa obsahu odovzdávaných informácií týka, umožňuje čl. 12 poskytovať a využívať ako dôkaz každú skutočnosť alebo právo, vrátane dôverných informácií. Z pohľadu účastníkov konania je tak zásadná skutočnosť, že informácie odovzdané v rámci ECN môžu byť použité ako dôkaz, a to aj v prípade, v ktorom by NCA vedúci konanie sám takýto dôkaz získať nemohol. K ich použitiu ako dôkazu je nevyhnutné naplnenie nasledujúcich podmienok – len za účelom aplikácie čl. [101 a 102 SFEU] a len v súvislosti s predmetom, pre ktorý ich zhromaždil odovzdávajúci orgán. Výnimka je stanovená pre paralelnú aplikáciu vnútroštátneho práva, pokiaľ nevedie k rozdielnym výsledkom.

Zvláštna ochrana fyzických osôb sa premietla aj do znenia tohto článku. Takto vymieňané informácie môžu byť použité ako dôkaz pre ukladanie sankcií iba v prípade, že sú v oboch štátoch obdobné (umožňujú uloženie trestu odňatia slobody, resp. podobného opatrenia). Avšak aj keď zamýšľané sankcie nemožno za obdobné (vo vyššie uvedenom zmysle) považovať, je možné takto odovzdané informácie použiť za podmienky, že procesné práva a záruky sú v oboch jurisdikciách zrovnateľné. V takomto prípade je však na ich základe vylúčené uloženie trestu odňatia slobody.⁶⁸

4.2.3 *Procesné práva a záruky*

Množstvo procesných práv a záruk limituje vyšetrovacie oprávnenia súťažných orgánov. Ako vhodný príklad zaiste posluží čl. 18 Nariadenia 1/2003, ktorý umožňuje Komisii požiadať podniky alebo ich združenia o poskytnutie všetkých nevyhnutných informácií, avšak

⁶⁶ Srov. čl. 11 odst. 2 nariadenia 1/2003.

⁶⁷ Srov. čl. 11 odst. 3 Nariadenia 1/2003.

⁶⁸ PETR, M. *Modernizace komunitárního soutěžního práva*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 110-118.

iba za účelom plnenia povinností prenesených na ňu týmto nariadením. ESD judikoval, že táto požiadavka musí špecifikovať s rozumnou, resp. odpovedajúcou presnosťou (*reasonable precision*) podozrenie z porušenia čl. [101 a 102 SFEU] a možno ho realizovať iba za podmienky, že Komisia (už v tomto okamžiku) môže odôvodnene predpokladať, že takáto informácia jej pomôže určiť, či došlo k tvrdenému porušeniu súťažných pravidiel.⁶⁹

Od nevyhnutnosti rešpektovať právo na obhajobu možno odvodiť povinnosť poskytnúť ochranu komunikácii medzi osobou podozrivou zo spáchania deliktu a jej právnym zástupcom (*legal privilege*). Táto povinnosť je v niektorých členských štátoch ešte extenzívnejšia - zahŕňa akúkoľvek komunikáciu medzi podozrivým podnikom a jeho právnikom (*in-house lawyer*).⁷⁰

4.2.4 Sankcie a ich druhy

V rámci správneho postihu má Komisia možnosť vydať rozhodnutie,⁷¹ v ktorom konštatuje porušenie právnej povinnosti a uloží podnikom povinnosť zdržať sa ďalšieho porušovania súťažných pravidiel.⁷² Ďalšou možnosťou je ukladanie pokút,⁷³ a to i opakovane, ako aj pravidelné penále.⁷⁴ Český OHS upravuje aj iný druh sankcie – opatrenie k náprave,⁷⁵ čo je istou obdobou opatrení o správaní upravených v čl. 7 Nariadenia 1/2003, ktoré možno podnikom (alebo združeniam podnikov) ukladať v súvislosti s rozhodnutím o ukončení protisúťažného konania.

Niektoré prípady protisúťažného konania vyvolávajú tiež občianskoprávnu zodpovednosť, ktorá môže byť poškodenými subjektmi uplatnená v rámci vnútroštátnych právnych predpisov. Vzniká tak nárok na náhradu škody, ktorou sa väčšinou rozumie škoda skutočná ako aj ušlý zisk.⁷⁶

⁶⁹ Názor generálneho advokáta Jacobsa zo dňa 15. decembra 1993 vzťahujúci sa k prípadu C-36/92 P, *SEP v. Komisia*, [1994] ECR I-1914.

⁷⁰ WILS 2006: *c.d.*, s. 14-15.

⁷¹ Srov. čl. 7 Nariadenia 1/2003.

⁷² U kartelových dohôd je však potrebné si uvedomiť ich počiatočnú neplatnosť, resp. nulitosť, a teda je prinajmenšom nelogické zakazovať budúce plnenie niečoho, čo vôbec nevzniklo.

⁷³ Srov. čl. 23 Nariadenia 1/2003.

⁷⁴ Srov. čl. 24 Nariadenia 1/2003.

⁷⁵ Srov. § 23 OHS.

⁷⁶ BĚHAN, P. *Komunitární právní úprava zneužití dominance, kartelových dohod a veřejných podpor a její vývoj ve světle rozhodovací praxe*, 1. vydání. Ostrava: KEY Publishing, 2008, s. 113.

Pred samotným uložením sankcií je však Komisia oprávnená postupovať aj odlišne - spôsobom, ktorý samotné uloženie sankcií vopred vylúči. Ide o prípad nariadenia predbežného, reps. dočasného opatrenia⁷⁷ a prijímania záväzkov.⁷⁸

4.3 *Leniency Program*

Protisúťažné delikty sú vo všeobecnosti považované za ťažko odhaliteľné. Ide hlavne o prípady sofistických horizontálnych kartelov, ktorým dlhodobé pôsobenie má neraz značne negatívne dôsledky na hospodársku súťaž. V mnohých prípadoch je *de facto* nemožné odhaliť tieto praktiky bez spolupráce s niektorým z ich účastníkov. Nie vždy je kartelová dohoda pre všetkých zúčastnených natoľko výhodná, aby neuvažovali o tom, že by bolo pre nich prínosnejšie angažovať sa v regulárnej súťaži, avšak od dobrovoľného opustenia kartelu sú odradzovaní výškou pokuty, ktorá by ich v prípade jeho odhalenia mohla postihnúť. Práve pre týchto účastníkov sú súťažnými orgánmi prijímané tzv. programy zhovievavosti (*leniency*), ktoré majú motivovať účastníkov zakázaných dohôd k tomu, aby príslušnému súťažnému úradu dohodu, na ktorej participujú, oznámili a pomohli preukázať. Za túto spoluprácu sú tak „odmenení“ buď úplnou imunitou – neuložením pokuty, alebo uložením pokuty nižšej.

Systém programu *leniency* nie je v rámci EU infikovaný a niektoré NCA ho vôbec nemajú. Jeho podmienky sa tak vzťahujú iba k tej jurisdikcii, ktorá ho vyhlásila. Vzhľadom k tomu, že jeho výhody môže plne využívať iba ten, kto sa prihlási ako prvý, je nevyhnutné, aby bola takáto žiadosť podaná v rade jurisdikcií pokiaľ možno paralelne. Zásadný význam má tak odovzdávanie informácií v rámci ECN. Oznámenie ECN pre tento program zakotvuje výnimku z inak univerzálneho odovzdávania informácií. Členovia ECN sa naďalej navzájom informujú o zahájení konania, avšak na k tomuto účelu určenom formulári je výslovne uvedené, že ide o program *leniency*. Žiaden ďalší člen ECN nie je v tejto veci oprávnený zahájiť konanie. Následné informácie však už vymieňané byť nemôžu, pokiaľ k tomu žiadateľ nedá výslovný súhlas.⁷⁹

Úrad zaviedol tento program po vzore Komisie ako *Program aplikácie miernejšieho režimu pri ukladaní pokút* podľa § 22 OHS. Program sa týka výhradne nedovolených kartelových dohôd a nemá dopad na prípady zneužitia dominantného postavenia.

⁷⁷ Srov. čl. 8 Nariadenia 1/2003.

⁷⁸ Srov. čl. 9 Nariadenia 1/2003.

⁷⁹ PETR, M. *Modernizace komunitárního soutěžního práva*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 119-122.

Podniky/súťažitelia môžu dosiahnuť buď úplnú imunitu, alebo aspoň značnú redukciu majetkových sankcií, ktorým by boli inak vystavené. Úplnú imunitu môže účastník dosiahnuť tým, že predloží Úradu také dokumenty a informácie, ktoré mu umožnia spoľahlivo preukázať existenciu zakázanej dohody, ukončí svoje protisúťažné konanie v okamžiku ich poskytnutia a spolupracuje s Úradom počas konania. Miera zníženia pokuty môže byť rôzna, avšak vždy je vyžadované poskytnutie informácií a dokumentov, ktoré predstavujú rozhodujúcu časť dôkazov potrebných pre preukázanie zakázanej dohody a súčasné ukončenie protisúťažného konania.⁸⁰

⁸⁰ MUNKOVÁ, J., SVOBODA, P., KINDL, J. *Soutěžní právo*. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2006, s. 394-395.

5 Private Enforcement

5.1 Úloha národných súdov pri presadzovaní súťažného práva

5.1.1 Postavenie, pôsobnosť a právomoci národných súdov

S účinnosťou Nariadenia 1/2003 sa národné súdy stali „plnohodnotnými“ subjektmi presadzovania súťažného práva. Nový decentralizovaný systém priniesol zásadné zmeny v aplikácii čl. 101 SFEU, spočívajúce predovšetkým v prechode od *ex ante* notifikačnej procerúry k *ex post* systému priamo aplikovateľných výnimiek. Súdny členských štátov sú tak oprávnené aplikovať nielen čl. 101 odst. 1 a 102 SFEU, ale aj čl. 101 odst. 3 SFEU, ktorý „dodatočne“ povoľuje dohody zakázané čl. 101 odst. 1 SFEU.

Národné súdy sa podieľajú na presadzovaní súťažného práva na troch rôznych úrovniach, čo sa následne odráža aj do „kvality“, ktorou toto právo presadzujú. Prvá možnosť spočíva vo vytvorení špecifického súdu členským štátom, ktorý pôsobí zároveň ako súťažný úrad. Takto vytvorený špecializovaný orgán sa, napriek svojej súdnej povahe, stane plnohodnotným členom ECN a subjektom všetkých práv a povinností z tohto členstva vyplývajúcich. Druhá možnosť spočíva v zmocnení konkrétneho vnútroštátneho súdu vykonávaním prieskumu rozhodnutí národného súťažného úradu, a to jednak administratívnej, jednak súdnej povahy, v súlade s čl. 6 Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd. Aj v tomto prípade bude časom vyžadovaná určitá miera špecializácie takto povereného súdu. Tretia možnosť povoláva národné súdy, aby vedľa svojej „klasickej“ právomoci, aplikovali články [101 a 102 SFEU] v sporoch medzi súkromnými stranami týkajúcich sa zmlúv a náhrady škody.⁸¹

Vo všeobecnosti, úloha súdov spočíva v riešení sporov medzi (súkromnými) stranami, a teda zabezpečení práv jednotlivcov. Súdny tak na základe žalôb aplikujú svoje národné právo ako aj priamo použiteľné ustanovenia európskeho práva, a to v súlade s čl. 6 Nariadenia 1/2003, ktorý zakotvuje právomoc vnútroštátnych súdov k uplatňovaniu dnešných čl. 101 a 102 SFEU. Tento článok je však nevyhnutné vykladať v nadväznosti na čl. 3 nariadenia, ktorý sa súčasne vzťahuje aj na orgány hospodárskej súťaže členských štátov. Týmto orgánom a súdom uplatňujúcim vnútroštátne právo na dohody, rozhodnutia združení podnikov alebo

⁸¹ GERARD, D., LENAERTS, K. Decentralisation of EC Competition Law Enforcement: Judges in Frontline. *World Competition*, 2004, č. 27, s. 313-315.

zosúladené postupy v zmysle dnešného čl. 101 odst. 1 SFEU, ktoré môžu ovplyvniť obchod medzi členskými štátmi, tak stanoví povinnosť (súčasného, ak nie výlučného – porov. odst. 2) uplatnenia čl. 101 SFEU. Rovnaké pravidlo platí aj pri rozhodovaní o zneužití dominantného postavenia. Vnútroštátne sudy sú okrem vyššie zmienených právomocí, rovnako povolane aj k prieskumu rozhodnutí národných súťažných orgánov, príp. môžu byť ustanovené súťažnými orgánmi jednotlivými členskými štátmi, a to v súlade s čl. 35 Nariadenia 1/2003. Súčasne môžu slúžiť aj ako fórum pre uplatnenie nárokov na náhradu škody, ktorá poškodenému vznikla v súvislosti s porušením čl. 101 a 102 SFEU. Vnútroštátne sudy sú ďalej oprávnené vydávať predbežné opatrenia, ako aj (v niektorých prípadoch) autorizovať inšpekciu vykonávanú Komisiou.⁸²

Zároveň s poverením národných súdov právomocou k uplatňovaniu čl. 101 odst. 3 SFEU sa objavujú aj obavy, či sú tieto sudy schopné učiniť vecne správne právne posúdenie prípadov, na ktoré sa dané ustanovenie vzťahuje. Ešte väčšie obavy sú spojené so zabezpečením konzistentnosti aplikácií súťažných pravidiel, a z toho prameniaticim princípom právnej istoty. Decentralizácia súťažného práva prevedená Nariadením 1/2003 je v skutočnosti „dvojitá“ – zasiahla jednak public enforcement prostredníctvom národných súťažných orgánov, jednak private enforcement pomocou národných súdov. Role súdov i NCA sú komplementárne, avšak sledujú svoje vlastné ciele a disponujú odlišnými prostriedkami k ich naplneniu. Tento „dvojitou“ decentralizáciou vytvorený mechanizmus tak nesporne vyžaduje presné pravidlá, ktoré by zabránili prípadným konfliktom práva, divergentným rozhodnutiam a v neposlednom rade jurisdikčným sporom.⁸³

5.1.2 Spolupráca národných súdov so súťažnými orgánmi

Súťažné orgány sú špecializované „úradý“ konajúce vo verejnom záujme. Práve táto vlastnosť ich oprávňuje k začatiu konania z vlastnej iniciatívy a rovnako im umožňuje odňať výnimku udelenú v súlade s komunitárnou legislatívou napr. v prípade, keď zistia, že určité účinky dohody, na ktorú sa takáto výnimka vzťahuje, sú nezlučiteľné s 101 odst. 3 SFEU, t.j. sú v rozpore s verejným záujmom.

⁸² Srov. čl. 20 odst. 7 a čl. 21 odst. 3 Nariadenia 1/2003.

⁸³ GERARD, LENAERTS 2004: *c.d.*, s. 318-319.

Komisia je európskym súťažným orgánom, ktorý presadzuje súťažné právo výhradne v teritóriu EU. Jej právomoci a vyšetrovacie oprávnenia sú upravené v Nariadení 1/2003, procesnej stránke je venované Nariadenie č. 773/2004.⁸⁴

Národné súťažné orgány sú zriadené v súlade so svojim vnútroštátnym právom. Uplatňujú národné súťažné právo na svojom štátnom území, avšak za podmienok stanovených čl. 3 Nariadenia 1/2003 sú povinné na dohody, rozhodnutia združení podnikov alebo zosúladené postupy, aplikovať aj čl. 101 a 102 SFEU. Uvedené nariadenie sa tak vzťahuje na ich právomoci iba v rozsahu v akom aplikujú komunitárne právo. Procesný rámec je primárne stanovený národným právom.⁸⁵

A. Vzťah Komisie a národných súdov

Vzťah Komisie a národných súdov je upravený predovšetkým Nariadením 1/2003 a Oznámením Komisie o spolupráci medzi Komisiou a súdmi členských štátov pri uplatňovaní článkov [101 a 102 SFEU] (ďalej len „Oznámenie o spolupráci so súdmi“).⁸⁶

Záväznosť rozhodnutí Komisie pre národné súdy je zakotvená v čl. 16 odst. 1 Nariadenia 1/2003. Toto nariadenie rozlišuje dve situácie – ide jednak o prípad, keď Komisia už predmetné (záväzné) rozhodnutie prijala, jednak situáciu, kde Komisia o takomto rozhodnutí ešte len uvažuje (*contemplated decision*) v postupe, ktorý iniciovala. V oboch prípadoch sú tak vnútroštátne súdy členských štátov povinné vyhnúť sa prijatiu rozporných rozhodnutí. Rovnako v oboch prípadoch však zostáva zachované právo týchto súdov položiť predbežnú otázku.

Skutočnosť, že súdne orgány sú viazané (dokonca aj len predpokladaným) rozhodnutím Komisie, ktorú nemožno považovať za súdny orgán, by mohla byť vnímaná ako zásah do ich nezávislosti. Práve preto je zachovaná možnosť prieskumu týchto rozhodnutí komunitárnymi súdmi. V prípade, že dôjde k začatiu prieskumného konania, sú národné súdy povinné vlastné konanie prerušiť a počkať na právomocné rozhodnutie komunitárneho súdu. Ak však bude výsledkom prieskumného konania potvrdenie rozhodnutia Komisie, je pre nich bez ďalšieho záväzné a zbavuje ich možnosti rozhodnúť odlišne.⁸⁷

Spolupráca národných súdov a Komisie spočíva vo vzájomnej výmene informácií a poskytovaní stanovísk k otázkam uplatňovania komunitárnych súťažných pravidiel.

⁸⁴ Nariadenie Komisie (ES) č. 773/2004, ktoré sa týka vedenia konania Komisiou podľa článkov 81 a 82 Zmluvy o založení ES, ÚV L 123, 7. 4. 2004, s. 18.

⁸⁵ GERARD, LENAERTS 2004: *c.d.*, s. 319.

⁸⁶ Oznámenie Komisie o spolupráci medzi Komisiou a súdmi členských štátov pri uplatňovaní článkov 81 a 82 Zmluvy o ES, ÚV C 101, 27. 4. 2004, s. 54.

⁸⁷ PETR, M. *Modernizace komunitárního soutěžního práva*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 124-125.

Národné sudy uplatňujúce čl. [101 a 102 SFEU] tak môžu Komisiu požiadať o informácie, ktoré vo vzťahu k určitému prípadu získala, prípadne informácie týkajúce sa konania vedeného Komisiou či súdmi.⁸⁸ Komisia je povinná poskytnúť požadované informácie do jedného mesiaca od obdržania úplnej žiadosti.⁸⁹ Za účelom zabezpečenia zásadných záujmov EU, prípadne aby sa vyhla akémukoľvek zasahovaniu do svojho fungovania a nezávislosti, je Komisia oprávnená žiadosť národných súdov o poskytnutie informácií odmietnuť.⁹⁰

Ako už bolo vyššie naznačené, sú národné sudy aplikujúce komunitárne súťažné pravidlá, oprávnené požiadať Komisiu v súlade s čl. 15 odst. 1 Nariadenia 1/2003 o stanovisko k týmto otázkam. Komisia sa zaväzuje poskytnúť zmienené stanovisko do štyroch mesiacov od doručenia úplnej žiadosti.⁹¹ Toto stanovisko nie právne záväzné, nepredstavuje teda návod rozhodnutia v konkrétnej záležitosti.⁹²

Čl. 15 odst. 3 Nariadenia 1/2003 upravuje možnosť Komisie v prípade, že si to koherentné uplatňovanie súťažných pravidiel vyžaduje, predložiť vnútroštátnym súdom členských štátov z vlastného podnetu písomné pripomienky. Ak jej to príslušný súd dovolí, môže sa k danej veci vyjadriť aj ústne. Za týmto účelom môže od vnútroštátnych súdov požadovať dokumenty potrebné na posúdenie jednotlivých prípadov.

Ďalším nástrojom slúžiacim koherentnej aplikácii komunitárneho súťažného práva je zasielanie kópií písomných rozsudkov vnútroštátnych súdov rozhodujúcich o uplatňovaní čl. [101 a 102 SFEU] Komisii.⁹³

B. Vzťah NCA a národných súdov

Nariadenie 1/2003 reguluje spoluprácu národných súdov iba vo vzťahu k „domácim“ NCA, aj to pomerne stručne. Jeho čl. 15 odst. 3 tak rovnako, ako v prípade Komisie, stanoví možnosť NCA členského štátu konajúc z vlastného podnetu predložiť vnútroštátnym súdom svojich členským štátov písomné pripomienky k otázkam týkajúcim sa uplatňovania komunitárnych súťažných pravidiel. Avšak na rozdiel od Komisie je jeho právomoc vyjadriť sa k pred národným súdom prebiehajúcemu konaniu formulovaná širšie, keďže nie je podmienená koherentným uplatňovaním komunitárneho súťažného práva. Na druhej strane nestanoví nariadenie povinnosť súdov informovať NCA o vydaných rozhodnutiach, takže ich dostatočná

⁸⁸ Srov. čl. 15 odst. 1 Nariadenia 1/2003.

⁸⁹ Oznámenie o spolupráci so súdmi, odst. 22.

⁹⁰ PETR, M. *Modernizace komunitárního soutěžního práva*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 126.

⁹¹ Oznámenie o spolupráci so súdmi, odst. 28.

⁹² Oznámenie o spolupráci so súdmi, odst. 29.

⁹³ Srov. čl. 15 odst. 2 Nariadenia 1/2003.

informovanosť musí byť zaistená národným právom. Rovnako nemajú národné súdy ani právo požadovať od NCA iné informácie týkajúce sa aplikácie komunitárneho súťažného práva, ako by si mohli v súlade s čl. 15 odst. 1 Nariadenia 1/2003 vyžiadať od Komisie. Prípadné uzákonenie tohto oprávnenia je tak plne v rukách národného práva, ktoré môže upraviť vzťahy medzi NCA a vnútroštátnymi súdmi širšie než minimálny právny rámec stanovený Nariadením 1/2003.⁹⁴

Čo sa týka záväznosti rozhodnutia NCA pre vnútroštátny súd toho istého členského štátu, Nariadenie 1/2003 takúto povinnosť nestanoví. Je tak (rovnako ako vo vyššie zmienených prípadoch) ponechaná úprave na národnej úrovni.

Ako už bolo naznačené v úvode, úplne absentuje úprava prípadnej spolupráce národných súdov s „cudzími“ NCA, ktorá by bola nepochybne prospešná hlavne v prípadoch medzinárodných kartelov, kedy by bol napr. najlepšie umiestnený „cudzí“ NCA. Naznačená spolupráca by mohla byť (za súčasnej situácie) založená jedine medzinárodnou zmluvou.⁹⁵

5.1.3 Spolupráca medzi súdnymi orgánmi

A. Vzťah národných a komunitárnych súdov

Na aplikácii komunitárneho súťažného práva sa v nemalej miere podieľa aj SPS a ESD. Zatiaľ čo úloha SPS spočíva primárne v rozhodovaní o priamych žalobách fyzických a právnických osôb proti Komisii vzťahujúcich sa k implementácii súťažných pravidiel aplikovateľných na podniky, ESD je povolaný predovšetkým k odvolaciemu konaniu ako aj konaniu o predbežnej otázke.

V súvislosti so zavedením decentralizovaného systému presadzovania súťažných pravidiel možno očakávať nárast prípadov u oboch komunitárnych súdnych orgánov. V prvom rade je treba počítať s tým, že ak sa Komisii podarí zrealizovať jej cieľ, t.j. odhaľovanie najzávažnejších protisúťažných konaní, bude logicky narastať počet žalôb týchto tvrdených porušiteľov u SPS. Prípadné negatívne rozhodnutie tohto súdu sa následne prejaví aj v náraste počtu odvolacích konaní pred ESD. Rovnako aj v súvislosti s poverením národných súdov „úplným“ uplatňovaním čl. 101 SFEU možno dôvodne očakávať nárast zahájených konaní o predbežnej otázke týkajúcich sa výkladu komunitárnych súťažných pravidiel. Otázkou tak

⁹⁴ Srov. čl. 15 odst. 4 Nariadenia 1/2003.

⁹⁵ PETR, M. *Modernizace komunitárního soutěžního práva*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 127-128.

ostáva adaptabilita súčasného prieskumného systému, ako aj mechanizmu konania o predbežnej otázke vo vzťahu k zmenám vyvolaných decentralizáciou.⁹⁶

B. Spolupráca medzi národnými súdmi

Spolupráca vnútroštátnych súdov pri presadzovaní komunitárnych súťažných pravidiel nie je (na rozdiel od ECN) vôbec upravená. Úplná absencia horizontálnej koordinácie tak vyvoláva nebezpečenstvo v lepšom prípade duplicitných a v horšom rozdielnych rozhodnutí. Jediná forma kooperácie tak v súčasnosti spočíva vo vytvorení neformálneho Združenia európskych súťažných sudcov, v rámci ktorého môžu byť diskutované spoločné skúsenosti, avšak nevzťahujúce sa ku konkrétnym prípadom.⁹⁷

5.2 Private Enforcement – procedurálne aspekty

Vyslovenie priameho účinku článkov [101 a 102 SFEU] ESD otvorilo cestu k súkromnoprávnemu presadzovaniu súťažného práva (*private enforcement*). Národné súdy sú tak oprávnené konštatovať, že určité konanie je v rozpore s komunitárnym súťažným právom, a vyvodzovať z toho súkromnoprávne dôsledky, a to hlavne vo vzťahu k platnosti právnych úkonov a náhrady škody.

Vzťah *public* a *private enforcement* vymedzuje Nariadenie 1/2003, keď v bode 7 preambule uvádza, že *vnútroštátne súdy hrajú dôležitú úlohu pri uplatňovaní súťažných pravidiel Spoločenstva a ich úloha v tomto ohľade dopĺňa úlohu orgánov hospodárskej súťaže členských štátov*.⁹⁸

V efektívnemu súkromnoprávnemu presadzovaniu súťažného práva je nevyhnutné naplnenie určitých procesných predpokladov. Otázkou tak zostáva zosúladenie týchto predpokladov s charakteristickými črtami a základnými princípmi vzťahujúcimi sa k civilným procedúram jednotlivých členských štátov. Keďže niektoré ich procesné pravidlá môžu predstavovať objektívne prekážky efektívneho súkromnoprávneho presadzovania, javí sa ako vhodná cesta k uľahčeniu *private enforcement* ich určitá harmonizácia.

Aj keď aplikačná prax ponúka mnoho „prejavov“ *private enforcement*, ako je napr. nulita, reštitúcie či dočasné opatrenia, nesporne nemožno uprieť kľúčovú úlohu inštitútu

⁹⁶ GERARD, LENAERTS 2004: *c.d.*, s. 317-318.

⁹⁷ PETR, M. *Modernizace komunitárního soutěžního práva*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 128-129.

⁹⁸ Tamtiež, s. 129-130.

náhrady škody, a to jednak pre jeho nenahraditeľnú kompenzačnú funkciu, ako aj prínos k deterenčnému pôsobeniu súťažného práva. Práve vzhľadom na zásadný význam tohto inštitútu v rámci *private enforcement*, je mu venovaná pozornosť aj v nasledujúcom texte, a to predovšetkým s ohľadom na existenciu možných procesných prekážok zabraňujúcich náležitému uplatneniu nároku na náhradu škody.

5.2.1 Právny základ

V roku 2001, v prípade *Courage v. Crehan*,⁹⁹ ESD explicitne prehlásil individuálne právo jednotlivca na náhradu škody, ktorá vznikla v dôsledku porušenia čl. [101 a 102 SFEU]. V tomto prípade sa účastník (podľa jeho tvrdenia) neplatnej kartelovej dohody domáhal náhrady škody, ktorá mu mala vzniknúť tým, že dohodu zakázanú komunitárnym súťažným právom dodržiaval. Avšak domáce právo jeho členského štátu (anglické právo) neumožňovalo strane neplatnej zmluvy, aby sa domáhala náhrady škody vzniknutej v súvislosti s jej plnením. ESD sa v tomto rozsudku odvolal na priamy účinok dnešného čl. 101 SFEU, ktorý umožňuje každému obrátiť sa so svojimi nárokmi na národný súd. Súd judikoval, že plné pôsobenie tohto článku by bolo ohrozené, keby sa všetci jednotlivci nemohli domáhať náhrady škody, ktorá im bola spôsobená porušením súťažných pravidiel, a tiež že absolútna nemožnosť účastníka kartelovej dohody domáhať sa náhrady škody, spôsobenej mu touto dohodou, je teda neprípustná.¹⁰⁰ Je rovnako princípom komunitárneho práva, že nikto by nemal mať prospech z vlastného protiprávneho konania ani právo ponechať si bezdôvodné obohatenie. Podľa ESD tak národnému súdu nič nebráni rozlišovať, v akej miere sa účastník kartelovej dohody skutočne podieľal na porušení práva a v súlade s mierou jeho participácie priznať resp. odoprieť náhradu škody.¹⁰¹

V prípade *Courage* sa ESD vyslovil aj k procesným otázkam vzťahujúcim sa k *private enforcement* keď uviedol, že je vecou vnútroštátnej úpravy stanoviť právomocný súd ako aj detailné procesné pravidlá pre uplatňovanie týchto nárokov. Takéto pravidlá však musia byť v súlade s dvoma princípmi. Prvým je princíp ekvivalencie, ktorý zabraňuje prijatie pravidiel, ktoré by boli menej výhodné než zodpovedajúce domáce pravidlá, druhým princíp efektivity

⁹⁹ Rozsudok ESD C-453/99 *Courage*.

¹⁰⁰ Rozsudok ESD C-453/99 *Courage*, odst. 24, 26, 28.

¹⁰¹ PETR, M. *Modernizace komunitárního soutěžního práva*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 131-132.

zabraňujúci prijať také procesné pravidlá, ktoré by uplatňovanie práv zakotvených komunitárnym právom učinili prakticky nemožné či neprimerane náročné.

Samotná Modernizácia súťažného práva EU by mala prispieť k širšiemu uplatňovaniu *private enforcement*. Keďže na rozdiel od starého Nariadenia č. 17, ktoré ho *de facto* potláčalo, nové Nariadenie 1/2003 sleduje uľahčenie realizácie súkromných žalôb u národných súdov, predovšetkým vďaka zakotveniu priameho účinku dnešného čl. 101 odst. 3 SFEU. Avšak vzhľadom na skutočnosť, že náhrada škody za porušenie komunitárných súťažných pravidiel bola udelená len v štyroch členských štátoch (UK, Nemecko, Taliansko, Francúzsko), je zrejmé, že k efektívnemu uplatňovaniu *private enforcement* sú nevyhnutné aj ďalšie prostriedky.¹⁰²

5.2.2 *Procesné otázky*

V nasledujúcom texte sú uvedené niektoré základné procesné prekážky, ktoré by mohli odradiť potenciálneho žalobcu od uplatnenia nároku na náhradu škody, ktorá mu vznikla v súvislosti s porušením komunitárných súťažných pravidiel. Analýza súčasného stavu na poli uplatňovania súkromných súťažných žalôb v členských štátoch, ako aj identifikácia konkrétnych prekážok brániacich ich širšiemu uplatneniu na národnej úrovni, vychádza predovšetkým zo štúdie, ktorú si za účelom uľahčenia postavenia súkromných žalobcov nechala vypracovať Komisia od advokátskej kancelárie Ashurst (ďalej „Ashurst Study“).¹⁰³

A. Súdna právomoc

Ashurst Study odhalila, že vnútroštátne pravidlá upravujúce právomoc súdov oprávnených rozhodovať súťažné spory sú veľmi odlišné. Jedine v UK existujú špecializované súdy zaoberajúce sa týmto typom sporov, zatiaľ čo ostatné členské štáty určujú právomoc k rozhodovaniu súťažných sporov rôznymi spôsobmi: jurisdikácia náleží súdom vyššieho stupňa (Slovenská republika) alebo špeciálnym grémiam (Nemecko). Na Malte a v Španielsku rozhodujú o porušení vnútroštátnych súťažných pravidiel národné súťažné orgány.¹⁰⁴

¹⁰² BRKAN, M. Procedural Aspects of Private Enforcement of EC Antitrust Law: Heading Towards New Reforms? *World Competition*, 2005, č. 28, s. 480-481.

¹⁰³ WAELBROECK D., SLATER, D., EVEN-SHOSHAN, G. *Study on the conditions of claims for damages in case of infringement of EC competition rules* [online]. Brusel: Ashurst, 2004 [cit. 25. januára 2010]. Dostupné na <http://ec.europa.eu/competition/antitrust/actionsdamages/comparative_report_clean_en.pdf>.

¹⁰⁴ BRKAN 2006: *c.d.*, s. 484.

V zásade môžu nastať tri situácie sťažujúce uplatnenie nároku. V prvom rade ide o prípady, z ktorých plynúce nároky sú založené ako na komunitárnom, tak na národnom práve, avšak v danom štáte o každom z týchto nárokov rozhodujú súdy odlišné. Druhá situácia sa týka nešpecializovaných súdov, často bez náležitých skúseností, ktoré sú povolané k rozhodovaniu súťažných sporov. Nakoniec je to prípad nejasných jurisdikčných pravidiel a z toho plynúca neistota v otázke, ktorý súd je v danej veci kompetentný.¹⁰⁵

B. Žalobné oprávnenie

ESD vo vyššie zmienenom rozsudku *Courage* priznáva žalobné právo každému (*any person*), komu bola spôsobená škoda dohodou alebo konaním spôsobilým obmedziť alebo narušiť súťaž. Avšak jednotlivé členské štáty sú v tejto otázke nejednotné, keď napr. niektoré vyžadujú preukázanie špecifického záujmu na výsledku takéhoto konania (*legitimate interest*), iné individuálne zasiahnutie protisúťažným konaním, atď.

Tieto požiadavky tak budú nesporne predstavovať prekážky limitujúce prípadných žalobcov v uplatnení ich nárokov.¹⁰⁶

C. Premlčacie lehoty

Rovnako ako v predchádzajúcich bodoch, ani v otázke premlčacích lehôt, v ktorých je možné začať civilné konanie, sa členské štáty nezhodujú. Niektoré preferujú subjektívne lehoty (Maďarsko), iné lehoty objektívne (Fínsko), avšak vo väčšine štátov je uplatňovaná ich kombinácia (Česká republika), ktorá umožňuje začať konanie až do uplynutia objektívnej lehoty. Dĺžka lehôt je rovnako rôznorodá – od 1 do 30 rokov.¹⁰⁷

Základnou prekážkou sa tak zdajú byť zdĺhavé konania (čo sa môže následne prejaviť aj vo zvýšení nákladov) a príliš krátke premlčacie lehoty (hlavne v prípadoch, v ktorých je s podaním návrhu na začatie konania spojené predloženie všetkých dôkazov).¹⁰⁸

D. Umožnenie tzv. *claims of indirect purchaser*

V otázke umožnenia tzv. nepriamemu odberateľovi domáhať sa náhrady škody panuje, zdá sa (na základe predložených *national reports*), v rovine čiste teoretickej, medzi členskými štátmi zhoda. Na rozdiel od prístupu USA, ktorý tento koncept odmietol predovšetkým z dôvodu faktického umožnenia „dvojitého odškodnenia“ (*double recovery*) a nemalých

¹⁰⁵ *Ashurst Study*, s. 2.

¹⁰⁶ BRKAN 2006: *c.d.*, s. 489.

¹⁰⁷ BRKAN 2006: *c.d.*, s. 491-492.

¹⁰⁸ *Ashurst Study*, s. 8.

komplikácií pri alokácii odškodnenia medzi rôzne úrovne distribučného reťazca v známom rozhodnutí *Illinois Brick*,¹⁰⁹ členské štáty túto možnosť nevylúčili. Za prijatie tohto konceptu v rámci EU tak nesporne hovorí aj fakt, že v pozícii *indirect purchaser* sa najčastejšie ocitá samotný spotrebiteľ. Kladný postoj k tomuto konceptu je, zdá sa, reflektovaný aj samotným ESD, ktorý v rozsudku *Courage* priznal žalobné oprávnenie za predpokladu naplnenia v tomto rozhodnutí stanovených podmienok každému – *any person*.

Aj v prípade, že by bol na európskej úrovni zmienený koncept ako celok odmietnutý, nevyhnutne by došlo k zakotveniu limitovaného počtu výnimiek. Minimálne výnimky platné v súčasnej dobe v USA – *fixed quantity contract* (existencia predchádzajúcej dohody, ktorá zaväzuje nepriameho odberateľa nakupovať stanovené množstvo za vyššie než obvyklé ceny v dôsledku „prenesenia“ predraženia, bez možnosti jej ukončenia) a prípad, kedy (priamy) odberateľ je „vlastnený“ alebo ovládaný dodávateľom, ktorý stanoví pevné ceny – by v zásade mali nájsť uplatnenie aj na európskej úrovni.¹¹⁰

E. Passing-on defense

Tento koncept spočíva v možnosti žalovaného namietat' voči žalobcovi „prenesenie“ predraženia na *indirect purchaser*. Táto otázka sa už, na rozdiel od predchádzajúceho bodu, stala predmetom sporov prebiehajúcich pred súdmi členským štátov (Dánsko, Nemecko, Taliansko), ktoré ho na rozdiel od USA (rozhodnutie *Hannover Shoe*¹¹¹) umožnili.¹¹²

Samotné umožnenie *passing on defense* predstavuje prekážku uplatnenia nárokov na náhradu škody do tej miery, do akej je ich uplatnenie schopná skomplikovať. Navyše v rozsahu, v ktorom zredukuje čiastku, ktorú by inak mohol vysúdiť žalobca, logicky limituje jeho motív k uplatneniu tohto typu nároku. Zásadné prekážky odradzujúce *indirect purchaser* od podania žaloby sa vzťahujú predovšetkým k preukázaniu jeho nároku – príčinnej súvislosti a následnej škody. Kombinácia *passing on defence* a problémov, ktorým bude musieť *indirect purchaser* čeliť, tak môže závažne obmedziť uplatňovanie súkromnoprávných nárokov.¹¹³

¹⁰⁹ 431 U. S. 720 (1977).

¹¹⁰ BRKAN 2006: *c.d.*, s. 492-495.

¹¹¹ 392 U. S. 481 (1968).

¹¹² BRKAN 2006: *c.d.*, s. 495-496.

¹¹³ *Ashurst Study*, s. 6-7.

F. Kolektívne žaloby

Právne poriadky niektorých členských štátov EU umožňujú určité formy kolektívnych žalôb, či už ide o žalobu verejného žalobcu (Francúzsko), alebo postúpenie nároku za účelom jeho vymáhania (Rakúsko), atď.

Zaujímavá je predovšetkým švédsko úprava, ktorá predstavuje určitú variantu skupinovej žaloby typickej pre právny systém v USA. Zásadný rozdiel oboch žalôb spočíva v príslušnosti ku „skupine“, resp. jej formovaní. Americký model „*opt-out*“ *class action* nevyžaduje pre získanie pozície žalobcu žiaden úkon. Aktívny čin sa vyžaduje jedine v prípade opustenia skupiny. Potenciálni žalobcovia sú tak v praxi vyzozumení o skupinovej žalobe spoločne s oznámením lehoty, v ktorej môžu skupinu „opustiť“. Riziko tohto prístupu tak spočíva predovšetkým v „zaviazaní“ rozhodnutím takého člena skupiny, ktorý o žalobe a následne prebiehajúcim konaní nebol vôbec vyzozumený. V tomto prípade však tzv. *Due Process Clause* americkej ústavy umožňuje následné vypočutie tohto člena a súčasné poskytnutie možnosti opustenia skupiny. Švédsky model „*opt-in*“ *class action* naopak vyžaduje aktívny čin k získaniu členstva v skupine žalobcov. Takáto osoba je väčšinou povinná vyplniť „*opt-in consent form*“ a zaslať ho príslušnej organizácii či inému zástupcovi brániacemu záujmy takto vytvorenej skupiny. Najväčšia nevýhoda tohto modelu spočíva v možnosti, že nedôjde k vyzozumeniu všetkých potenciálnych členov „formujúcej“ sa skupiny, čo sa prejaví v redukcii ich počtu. Na druhej strane však samotná prípustnosť uvedenej situácie môže byť aj výhodou spočívajúcou predovšetkým v posilnení právnej istoty tých členov, ktorí sa členmi skupiny stať nechcú.¹¹⁴

Prekážku uplatnenia nároku na náhradu škody v prípade kolektívnych žalôb predstavujú obmedzenia, ktoré sú v jednotlivých členských štátoch spojené s ich uplatnením, ako aj úplná absencia ich úpravy v niektorých štátoch.¹¹⁵

5.3 Ashurst Study

Medzi hlavné priority Komisie patrí aj v súčasnej dobe snaha o posilňovanie *private enforcement*, a to hlavne v súvislosti so žalobami o náhradu škody. Práve z tohto dôvodu si nechala Komisia v roku 2004 vypracovať od advokátskej kancelárie Ashurst štúdiu o právnych podmienkach pre podávanie žalôb o náhradu škody z titulu porušenia komunitárneho práva.

¹¹⁴ BRKAN 2006: *c.d.*, s. 498-500.

¹¹⁵ *Ashurst Study*, s. 105.

Keďže v predchádzajúcom texte bola stručne naznačená situácia v jednotlivých členských štátoch (*status quo*) ako aj niektoré potenciálne prekážky spojené s uplatňovaním tohto druhu žalôb,¹¹⁶ je táto podkapitola zameraná predovšetkým na riešenia navrhované v *Ashurst Study* za účelom uľahčenia postavenia súkromných žalobcov.

Výsledkom štúdie súčasného stavu žalôb o náhradu škody vzniknutej porušením komunitárnych súťažných pravidiel v rozšírenej EU bolo konštatovanie ohromujúcej rôznorodosti (*astounding diversity*) a úplnej nerozvinutosti (*total underdevelopment*) v tejto oblasti. *Ashurst Study* odhalila len 60 rozhodovaných prípadov, z čoho iba v 28 prípadoch bola náhrada škody skutočne priznaná (len osem prípadov sa týkalo porušovania komunitárnych súťažných pravidiel).¹¹⁷

5.3.1 *Ashurst Study* – ciele, štruktúra

Cieľom štúdie je prevedenie komparatívnej analýzy národných pravidiel ako aj judikatúry týkajúcej sa komunitárnych súťažných pravidiel, a v prípade ich absencie, národných súťažných pravidiel uplatňovaných súdmi členských štátov v rozšírenej EU. Prevedeniu komparatívnej analýzy nevyhnutne predchádza zhromažďovanie a utriedenie informácií získaných vďaka sade otázok, ktoré boli vypracované Komisiou a následne zodpovedané kompetentnými odborníkmi v jednotlivých (25) členských štátoch. Štúdia sa rovnako zameriava na skúmanie podmienok umožňujúcich uľahčenie súkromného presadzovania súťažného práva, a to ako na národnej, tak aj európskej úrovni.¹¹⁸

Ashurst Study je rozdelená do troch častí. Prvá porovnáva situáciu v jednotlivých členských štátoch (*status quo*) na základe údajov poskytnutých ich odborníkmi formou tzv. *national reports*. Druhá zahŕňa komparatívnu analýzu vypracovanú advokátnou kanceláriou *Ashurst* a má dve hlavné kapitoly – prekážky brániace efektívnemu uplatňovaniu *private enforcement* a možné spôsoby uľahčenia uplatňovania nárokov na náhradu škody. Tretia časť, taktiež vytvorená advokátnou kanceláriou *Ashurst*, obsahuje štúdiu ekonomických modelov používaných pri kalkulácii náhrady škody.¹¹⁹

¹¹⁶ Srov. bod 5.2.2.

¹¹⁷ *Ashurst Study*, s. 1.

¹¹⁸ *Ashurst Study*, s. 25.

¹¹⁹ *Ashurst Study*, s. 26.

5.3.2 *Vybrané opatrenia navrhované Ashurst Study*

Podrobnú analýzu navrhovaných opatrení obsahuje tretia kapitola druhej časti štúdie.¹²⁰ Na tomto mieste tak bude venovaná pozornosť len kľúčovým oblastiam vyžadujúcim určité opatrenia za účelom uľahčenia uplatňovania nárokov na náhradu škody a stručnej charakteristike niektorých (v ich rámci) navrhovaných opatrení.

Zásadné oblasti vyžadujúce opatrenia k uľahčeniu širšieho uplatňovania *private enforcement* tak sú: (a) prístup k súdom, (b) zníženie rizika, (c) problematika dokazovania, (d) zníženie nákladov konania nesených žalobcom, (e) ďalšie motívy k uplatneniu nárokov, (f) transparentnosť a publicita a (g) interakcia medzi národným a komunitárnym právom.¹²¹

(a) Prístup k súdom

Ashurst Study navrhuje odstránenie oboch – všeobecných i špeciálnych obmedzení žalobného oprávnenia.

Vzhľadom na uvedenie si finančného rizika a nedostatočnej motivácie k uplatneniu nárokov na náhradu škody, považuje štúdia za prospešné zavedenie kolektívnych žalôb ako je (americká) *class action* či umožnenie uplatnenia týchto nárokov spotrebiteľskými organizáciami ako aj verejnými žalobcami, keďže rozloženie zmieneného rizika môže pôsobiť ako motív pre prípadných žalobcov.

Teoretický súhlas členských štátov s umožnením tzv. indirect purchaser claims je na druhej strane vyvážený mnohými nejasnosťami vzťahujúcimi sa k jeho prípadnej úprave ako aj problémami, ktorým by musel takýto žalobca čeliť pri preukazovaní príčinnej súvislosti v procese dokazovania. V prípade prijatia tohto konceptu by bola nevyhnutná adekvátna právna úprava.¹²²

(b) Zníženie rizika

Jednou z hlavných prekážok brániacich efektívnemu uplatňovaniu *private enforcement* je s ním spojené riziko, hlavne čo sa neistých výsledkov týka. Nedostatok právnej istoty pramení aj z nejednoznačnosti práva. Z uvedených dôvodov by bolo nesporne prínosné zakotvenie špeciálneho právneho základu pre nároky plynúce paralelne z komunitárneho i národného práva ako aj ujasnenie požiadavku zavinenia.

¹²⁰ *Ashurst Study*, s. 118-131.

¹²¹ *Ashurst Study*, s. 9.

¹²² *Ashurst Study*, s. 118-120.

Ďalšie riziko je spojené s nedostatočnými skúsenosťami bežných súdov, ktorým by mali byť zverené súťažné spory. Toto riziko je možné odstrániť napr. vytvorením špecializovaných súdov zaoberajúcich sa súťažnými prípadmi ako aj školením sudcov. Rovnako aj národné súťažné orgány môžu prispieť k zvýšeniu špecializácie, a to napr. poskytovaním konzultácií súdom či pôsobením ako tzv. *amicus curiae*.¹²³

(c) Problematika dokazovania

Členské štáty poukazujú predovšetkým na mimoriadnu obtiažnosť preukázania jednotlivých elementov protisúťažného konania (ide hlavne o príčinnú súvislosť, zavinenie ako aj samotnú existenciu protiprávneho konania). Vo vzťahu k zavineniu sa možné riešenie nachádza v rozmedzí od zníženia vyžadovanej úrovne zavinenia až po úplné odstránenie požiadavky zavinenia ako predpokladu vzniku odpovednosti.

Nemalú prekážku predstavuje aj samotný proces získavania dôkazov. Jedno zo štúdiou navrhovaných riešení spočíva v uľahčení prístupu súdov k dokumentom v dispozícii súťažných orgánov ako aj širšom prístupe k materiálom znalcov.

K uľahčeniu kalkulácie náhrady škody je navrhované predovšetkým vydávanie doporučení (prípadne aj záväzných dokumentov), ktoré by stanovili metódy výpočtu v konkrétnych prípadoch. Ďalšie riešenie spočíva v rozšírení právomoci súdov vo vzťahu k oprávneniu vyžadovať znalecké posudky či umožneniu prijímať tzv. *partial judgments* stanovujúce iba porušenie práva, zatiaľ čo konkrétna kalkúcia bude vecou dohody strán.

Aj keď v mnohých členských štátoch majú rozhodnutia NCA silnú presvedčovaciu schopnosť, k uľahčeniu dokazovania by nesporene prispelo ak by boli týmto rozhodnutiam priznané záväzné účinky vo vzťahu k vnútroštátnym súdom. *Ashurst Study* dokonca zvažuje túto možnosť aj vo vzťahu k „cudzím“ NCA.¹²⁴

(d) Zníženie nákladov konania nesených žalobcom

Túto prekážku možno prekonať v súlade s riešením navrhovaným štúdiou znížením alebo úplným oslobodením od súdnych, príp. iných štátnych poplatkov. K podpore *private enforcement* poslúži aj zavedenie či častejšie využívanie inštitútov ako *contingency* alebo *conditional fees*. Zníženie dĺžky i nákladov konania možno dosiahnuť aj umožnením už

¹²³ *Ashurst Study*, s. 120-122.

¹²⁴ *Ashurst Study*, s. 123-126.

zmienených *partial judgments*, ktoré rozhodnú iba o porušení práva, ostatné otázky tak zostávajú plne v kompetencii sporných strán.¹²⁵

(e) Ďalšie motívy k uplatneniu nárokov

Ďalším prostriedkom k širšiemu uplatneniu *private enforcement* je štúdiou zvažované zavedenie punitívnej, exemplárnej či dokonca trojitej náhrady škody. Zavedenie týchto inštitútov by zaiste viedlo k väčšej motivácii žalobcov, rovnako ako aj prípadná kalkulácia náhrady škody na základe profítu získaného protiprávnym konaním porušiteľa.¹²⁶

(f) Transparentnosť a publicita

Väčšia dostupnosť informácií o právach vyplývajúcich z porušenia súťažných pravidiel ako aj o procese ich uplatnenia, nesporne prispeje k nárastu počtu uplatnených nárokov. Publicitu tak možno zabezpečiť formou rôznych smerníc či brožúr ozrejmujúcich zameranie týchto pravidiel spoločne s vysvetlením nápravných prostriedkov určených potenciálnym žalobcom. Odstránenie existujúcich obmedzení (napr. vo vzťahu k publikácii súdnych rozhodnutí, eventuálne aj v tlači) a efektívnejším poskytovaním informácií (napr. formou centrálnej databázy uplatnených nárokov), zaiste povedie aj k zvýšeniu transparentnosti.¹²⁷

(g) Interakcia medzi národným a komunitárnym právom

Napriek všeobecne uznávanému princípu národnej procesnej autonómie, navrhuje štúdia, za účelom odstránenia aplikačnou praxou potvrdených nejasností, určitú mieru harmonizácie vnútroštátnych procesných pravidiel vo vzťahu k nárokom majúcich svoj pôvod v komunitárnom práve.¹²⁸

5.4 Zelená kniha

Na základe komparatívnej analýzy prevedenej *Ashurst Study* prijala Komisia na sklonku roku 2005 zelenú knihu *Žaloby o náhradu škody spôsobené porušením antitrustových pravidiel ES* (ďalej len „Zelená kniha“),¹²⁹ doplnenú podrobnou diskusnou prílohou (ďalej len „Príloha Zelenej knihy“),¹³⁰ ktorá označuje množstvo prekážok stojacích v ceste širšiemu

¹²⁵ *Ashurst Study*, s. 128-129.

¹²⁶ *Ashurst Study*, s. 129-130.

¹²⁷ *Ashurst Study*, s. 130-131.

¹²⁸ *Ashurst Study*, s. 131.

uplatňovaní žalôb o náhradu škody spôsobenej porušením čl. [101 a 102 SFEU] a predkladá varianty ich riešenia.

Zelená kniha venuje pozornosť jednak hmotnoprávnym podmienkam odpovednosti za škodu, tak aj procedurálnym pravidlám ich vymáhania. Zatiaľ čo základné princípy tohto druhu odpovednosti za škodu vyplývajú z komunitárneho práva, problematika súdneho konania je, za podmienky rešpektovania princípu efektivity a ekvivalencie, úplne prenechaná národnému právu.¹³¹

5.4.1 Súvislosti a ciele Zelenej knihy

Antitrustové pravidlá uvedené v čl. [101 a 102 SFEU] sa uplatňujú v súkromnoprávnu aj verejnoprávnu cestou. Oba spôsoby sú súčasťou spoločného systému presadzovania práva a slúžia tým istým cieľom: zabráňovať narušeniu hospodárskej súťaže a ochraňovať podniky a spotrebiteľov pred takýmto narušením a ním spôsobenými škodami.

Presadzovanie práva vo verejnom záujme je zverené Komisii a národným súťažným orgánom, ktoré za týmto účelom prijímajú rozhodnutia o porušení antitrustových predpisov, rovnako ako rozhodnutia, ktorými podnikom ukladajú pokuty. Presadzovanie práva vo verejnom záujme je nevyhnutné pre účinnú ochranu práv a účinné vymáhanie povinností zakotvených v primárnom práve EU.

Zakotvenie priamej použiteľnosti čl.[101 a 102 SFEU] umožnilo rozvoj presadzovania práva v súkromnom záujme, a to formou uplatnenia antitrustových pravidiel v občianskoprávných sporoch pred vnútroštátnymi súdmi. Takéto uplatňovanie môže mať rôzne formy – prehlásenie zakázaných kartelových dohôd za neplatné, vydávanie predbežných opatrení, priznanie náhrady škody utrpenej v dôsledku porušenia antitrustových pravidiel.

Zelená kniha sa sústreďuje iba na žaloby o náhradu škody, ktoré slúžia niekoľkým účelom, menovite na odškodnenie tých, ktorí utrpeli škodu zapríčinenú protisúťažným správaním, rovnako ako aj na zabezpečenie plnej účinnosti antitrustových pravidiel uvedených v SFEU a v neposlednom rade aj k odrádzaniu od narušania hospodárskej súťaže. Tým, že budú jednotlivé podniky alebo spotrebiteľia v Európe schopní podať účinne žalobu o náhradu

¹²⁹ *Zelená kniha* zo dňa 19.12.2005, KOM (2005) 672.

¹³⁰ Pracovný dokument úradu Komisie SEC (2005) 1732 zo dňa 19. 12. 2005, ktorý je prílohou *Zelenej knihy*.

¹³¹ PETR, M. *Modernizace komunitárního soutěžního práva*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 133-134.

škody, dostanú sa do tesnejšieho kontaktu s pravidlami hospodárskej súťaže a budú aktívnejšie zapojení do uplatňovania týchto pravidiel.

ESD rozhodol, že v prípade absencie komunitárnych pravidiel je úlohou právnych systémov členských štátov stanoviť prevádzacie pravidlá pre podávanie žalôb o náhradu škody. Keďže komunitárne sudy nie sú oprávnené v týchto sporoch rozhodovať, budú tieto prípady prejednávať sudy členských štátov.

Cieľom *Zelenej knihy* a jej *Prílohy* je určiť hlavné prekážky stojace v ceste zavedeniu účinnejšieho systému podávania žalôb o náhradu škody a predložiť rôzne alternatívy ďalších úvah a možných opatrení na jeho zlepšenie, a to jednak pri následných žalobách, tak aj v prípade žalôb podaných nezávisle (t.j. podané bez ohľadu na predchádzajúce rozhodnutie orgánu hospodárskej súťaže o porušení práva).¹³²

5.4.2 Hlavné otázky

A. Prístup k dôkazom

Jednou z otázok detailne rozpracovanou *Prílohou Zelenej knihy* je otázka existencie zvláštnych pravidiel týkajúcich sa poskytnutia listinných dôkazov v civilnom konaní o náhrade škody vzniknutej porušením súťažných pravidiel. Jednotlivé varianty tak navrhujú napr. možnosť nariadenia takéhoto poskytnutia súdom, príp. povinnosť strán sporu poskytnúť si navzájom zoznam relevantných dokumentov, či povinnosť uchovávať relevantné dôkazy.

Rovnako spornou je aj otázka prístupu strán civilného konania k dokumentom v dispozícii orgánu hospodárskej súťaže. Jedna zo zvažovaných alternatív tak napr. navrhuje povinnosť poskytnúť druhej spornej strane v civilnom konaní všetky dokumenty, ktoré boli predložené súťažnému orgánu. Výnimkou by mala byť žiadosť o tzv. *leniency*.

Ďalšou diskutovanou otázkou je zmiernenie dôkazného bremena žalobcu v prípade týchto typov žalôb. Navrhovaná je tak jednak záväznosť rozhodnutia súťažného orgánu, ktorým bolo konštatované porušenie práva, príp. zrušenia dôkazného bremena v prípade existencie takéhoto rozhodnutia. Zníženie či prenesenie uvedeného bremena je navrhované aj v prípade nevyváženosti informácií medzi stranami, či bezdôvodnom odmietnutí strany sporu predložiť dôkazy.¹³³

¹³² *Zelená kniha*, s. 3-4.

¹³³ *Zelená kniha*, s. 5-6.

B. Predpoklad zavinenia

K povinnosti preukázať zavinenie pri porušení antitrustových pravidiel sa členské štáty stavajú odlišne. *Zelená kniha* zvažuje jednak objektívnu odpovednosť, a to buď „úplnú“ či obmedzenú na najzávažnejšie prípady porušenia antitrustových pravidiel, ako aj prípustnosť námietky ospravedlniteľného omylu.¹³⁴

C. Náhrada škody

Pre prípadného žalobcu je nesporne zásadné aj vymedzenie výšky náhrady škody. Jedným z variantov je kompenzačná náhrada (v súvislosti so stratou, ktorú žalobca protiprávnym konaním utrpel), iná spočíva vo vrátení nelegálnych ziskov. Zvažovaná je aj dvojnásobná náhrada škody v prípade horizontálnych kartelov ako aj prípadne úročenie tejto náhrady odo dňa porušenia povinností či vzniku škody.

K vyčísleniu škody je možné použiť komplexné ekonomické modely pre kvantifikáciu škôd, príp. umožniť rozhodujúcim sudcom posúdiť výšku konkrétnej škody podľa zásady spravodlivosti. Diskutovaná je aj možnosť vydávania pokynov Komisiou ohľadne kvantifikácie škôd ako aj rozdelenie súdneho konania na dve časti - preukázanie odpovednosti a stanovenie výšky náhrady škody.¹³⁵

D. Obhajoba založená na „prenesení“ a aktívna legitímácia nepriameho odberateľa

Obhajoba založená na „prenesení“ (*passing-on defence*) výrazne komplikuje žaloby o náhradu škody, pretože presné rozloženie škôd v celom distribučnom reťazci sa len veľmi ťažko dokazuje. Rovnako vznikajú problémy s dokazovaním pri žalobách nepriamych odberateľov (*indirect purchaser claims*), ktorí nemusia byť schopní dokázať rozsah im spôsobených škôd a príčinnú súvislosť s protiprávnym konaním. Preto je otázne, či by mala byť takáto forma obhajoby umožnená, rovnako ako aj umožnenie tzv. *indirect purchaser claims*.

Navrhované varianty sa líšia v zvažovaní umožnenia jedného z týchto inštitútov, oboch či žiadneho z nich. V prípade povolenia *passing-on defense* a aktívnej legitímácie priameho i nepriameho odberateľa, tak hrozí nebezpečenstvo, že priamy odberateľ bude pri požadovaní náhrady škody neúspešný, pretože porušiteľ využije *passing-on defence*, rovnako ako aj

¹³⁴ *Zelená kniha*, s. 7.

¹³⁵ *Zelená kniha*, s. 7-8.

neúspechu nepriameho odberateľa v dôsledku nemožnosti preukázania alokáciu škody na jednotlivé články distribučného reťazca.¹³⁶

E. Ochrana spotrebiteľských záujmov

Otázka umožnenia zvláštneho konania pre podanie kolektívnej žaloby a ochrany záujmov spotrebiteľov sa javí ako aktuálna, keďže je veľmi málo pravdepodobné, aby spotrebiteľia a odberatelia, ktorým bola spôsobená iba malá škoda, podávali žaloby o náhradu škody spôsobenej porušením antitrustových pravidiel. Diskutovaný je tak jednak nárok združenia spotrebiteľov podať žalobu bez toho, aby boli individuálni spotrebiteľia zbavení možnosti podať samostatnú žalobu, jednak zvláštne ustanovenia pre kolektívne žaloby skupín odberateľov, ktorí nie sú konečnými spotrebiteľmi.¹³⁷

F. Náklady spojené s konaním

Pravidlá týkajúce sa úhrady nákladov konania pôsobia ako silný stimul pre podanie žaloby, a to ako v kladnom, tak zápornom zmysle. Zvažované je preto zavedenie špeciálnych pravidiel s cieľom zníženia rizika, že žalobca poniesie náklady konania. Neúspešný žalobca by tak platil náklady iba v prípade, že podanie žaloby bolo z jeho strany zjavne neprimeraným postupom.¹³⁸

G. Koordinácia presadzovania práva verejnoprávnymi a súkromnoprávnymi prostriedkami

Táto spolupráca je nesporne obzvlášť dôležitá pri koordinácii žiadosti o zmiernenie pokuty (*leniency*) pri presadzovaní práva verejnoprávnymi prostriedkami a žalobami o náhradu škody. Otázny zostáva spôsob dosiahnutia optimálnej miery tejto spolupráce. Navrhovaná je napr. absolútna ochrana dôvernosti podanej žiadosti spočívajúca vo vylúčení možnosti jej poskytnutia iným osobám či zníženie nároku na náhradu škody voči takémuto žiadateľovi, príp. jeho „oslobodenie“ od spoločnej zodpovednosti za celkovú škodu.¹³⁹

¹³⁶ Zelená kniha, s. 8-9.

¹³⁷ Zelená kniha, s. 9.

¹³⁸ Zelená kniha, s. 9.

¹³⁹ Zelená kniha, s. 10.

H. Príslušnosť súdov a rozhodné právo

Príslušnosť súdov k prejednávaniu žalôb vznesených proti žalovaným s bydliskom v členských štátoch určuje Nariadenie č. 44/2001.¹⁴⁰ Otázkou tak zostáva, ktoré hmotné právo je rozhodné v prípade nároku na náhradu škody spôsobenej porušením antitrustových pravidiel. Diskutovaná je jednak možnosť jeho stanovenia podľa všeobecného pravidla nariadenia Rím II,¹⁴¹ tj. odkazom na miesto, kde bola spôsobená škoda, jednak vytvorením zvláštneho pravidla, ktoré by toto všeobecné pravidlo modifikovalo v prípadoch nárokov na náhradu škody vyplývajúcich z porušenia antitrustových pravidiel (napr. podľa trhu, kde je poškodený postihnutý protiprávnym konaním či podľa zásady *lex fori*).¹⁴²

I. Ďalšie otázky

Vzhľadom na zložitosť žalôb o náhradu škodu sú v týchto konaniach často nevyhnutné znalecké posudky. V prípade určenia znalcov rozhodujúcim súdom dochádza k úspore celkových nákladov, pretože je vyžadovaný ich nižší celkový počet a rovnako je znížený aj počet znalcov poskytujúcich protichodné dôkazy. Na otázku, či by mal byť znalec vždy určený súdom je tak presunovaný súhlas strán s tým, že ide o vhodnejšie riešenie.

Nemej sporná je otázka prípadného zastavenia plynutia premlčacej lehoty. Tento postup prichádza do úvahy v prípade zahájenia konania Komisiou či vnútroštátnymi súťažnými orgánmi. Zvažovaný je aj variant plynutia premlčacej lehoty až od doby, kedy súd najvyššej inštancie rozhodol vo veci porušenia.

Na záver je tu otázka nutnosti upresnenia právnej požiadavky príčinnej súvislosti za účelom zjednodušenia konania vo veci náhrady škody, keďže jej preukázanie je nevyhnutnou podmienkou všetkých nárokov na náhradu škody.¹⁴³

5.4.3 Stanovisko Nemecka k Zelenej knihe

V nasledujúcom texte budú stručne naznačené hlavné pripomienky, ktoré uplatnili k *Zelenej knihe* v spoločnom stanovisku dve nemecké federálne ministerstvá (*Bundesministerium für Wirtschaft und Technologie*) a národný súťažný úrad

¹⁴⁰ Nariadenie Rady (ES) č. 44/2001, o príslušnosti a uznávaní a výkonu súdnych rozhodnutí v občianských a obchodných veciach, ÚV L 12, 16. 1. 2001, s. 1.

¹⁴¹ Nariadenie Rady (ES) č. 864/2007, o práve rozhodnom pre mimozmluvné záväzky (Rím II), ÚV L 199, 31. 7. 2007, s. 40 – 49.

¹⁴² *Zelená kniha*, s. 10-11.

¹⁴³ *Zelená kniha*, s. 11.

(*Bundeskartellamt*) (ďalej len „*Stanovisko Nemecka*“, príp. len „*Stanovisko*“).¹⁴⁴ Keďže stanovisko Českej republiky k *Zelenej knihe* nebolo zverejnené, neostáva tak pri analýze možnosti implementácie niektorých ňou navrhovaných úprav do národného práva, než prihliadnuť k stanoviskám členských štátov s podobnou právnou kultúrou, a teda hlavne Nemecka.¹⁴⁵

A. Všeobecné otázky

Z historického hľadiska nemali v Nemecku pre obete protisúťažných konaní žaloby o náhradu škody veľký význam. Preto je primárna zodpovednosť za presadzovanie súťažného práva tradične spojená s národnými súťažnými orgánmi. Význam *private enforcement* ako prostriedku k zabezpečeniu efektívnej a komplexnej ochrany súťaže vzrástol predovšetkým vďaka Nariadeniu 1/2003, keďže porušenie súťažného práva je nie len konaním nežiaducim, ale narúša ekonomiku ako celok a súčasne poškodzuje majetkové záujmy podnikov i spotrebiteľov. Možnosť domáhať sa náhrady škody vyplývajúcej z protisúťažného konania tak nesporne posilní deterenčnú funkciu súťažného práva, jeho jedinečnosť však spočíva v umožnení kompenzácie.

Vďaka siedmemu dodatku k *Act against Restraint of Competition (ARC)* došlo v Nemecku k výraznému pokroku v oblasti žalôb o náhradu škody vzniknutej v dôsledku porušenia súťažných pravidiel. Súčasná úprava je podľa *Stanoviska* spôsobilá poskytnúť poškodenému adekvátnu kompenzáciu, preto nepovažuje za potrebné prijímanie ďalších úprav v tejto oblasti.¹⁴⁶

Esenciálnu úlohu prikladá *Stanovisko* princípu subsidiarity zakotvenom v zakladajúcich zmluvách. Za prípustnú považuje uniformitu hmotného súťažného práva, zatiaľ čo samotné uplatňovanie nárokov navrhuje ponechať vnútroštátnym úpravám. Určitá odchýlka je v prípade konkrétnej potreby možná, napr. za účelom zabránenia vzniku rozdielov na vnútornom trhu. S tým súvisí aj ďalší, *Stanoviskom* zastávaný názor, že by malo dôjsť len k zakotveniu špecifických antitrustových pravidiel, a to len v rozsahu nevyhnutnom

¹⁴⁴ *Comments of the Federal Ministry of Economics and Technology and the Federal Cartel Office on the Green Paper of the EU Commission „Damages actions for breach of the EC antitrust rules“* [online]. [cit. 27. januára 2010]. Dostupné na <http://ec.europa.eu/competition/antitrust/actionsdamages/files_green_paper_comments/bundesministerium_fur_wtb_en.pdf>.

¹⁴⁵ PĚTR, M. *Modernizace komunitárního soutěžního práva*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 135.

¹⁴⁶ *Stanovisko Nemecka*, s. 1.

k zabezpečeniu cieľa. Interferovanie do všeobecných pravidiel upravujúcich občianskoprávne konanie je neprípustné.¹⁴⁷

V mnohých variantoch riešení *Zelená kniha* preberá „americké modely“, avšak ich prípadná aplikácia v európskom prostredí by prebiehala za úplne odlišných podmienok. Ďalej *Stanovisko* upozorňuje na primárnu úlohu náhrady škody tak, ako je vnímaná v „európskom kontexte“, a teda predovšetkým jej kompenzačnú, nie deterenčnú funkciu, rovnako ako aj na skutočnosť, že skúsenosti americkej praxe ukázali vysoký potenciál zneužitia týchto, pre USA charakteristických inštitútov.

Navrhované je zváženie tzv. *recommendations* ako vhodného nástroja regulácie tohto druhu žalôb. Súčasne upozorňuje, že nový ekonomický prístup Komisie môže v určitých prípadoch pôsobiť kontraproduktívne, a teda proti širšiemu uplatneniu súkromných žalôb (v súvislosti aplikáciou čl. 102 SFEU).¹⁴⁸

B. Prístup k dôkazom

Stanovisko pokladá súčasnú nemeckú úpravu tejto otázky za dostatočnú. Siedmy dodatok k *ARC* stanoví záväznosť konečných rozhodnutí súťažných orgánov pre sudy, čo významne napomáha dokazovaniu hlavne vo vzťahu k následným žalobám (*follow-on actions*). Podobnú úpravu navrhuje zvážiť aj Komisii.

Čo sa týka špeciálnej úpravy prenášania, resp. zníženia dôkazného bremena, nariadenia poskytnutia dôkazov či prístupu k dokumentom v dispozícii NCA, navrhuje ponechať úpravu týchto otázok na členských štátoch. Špeciálnu úpravu pripúšťa v oblasti uchovávanía dôkazov.¹⁴⁹

C. Predpoklad zavinenia

Jednoznačný názor zastáva *Stanovisko* v otázke zachovania požiadavku zavinenia ako predpokladu vzniku odpovednosti,¹⁵⁰ pretože objektívna odpovednosť je založená na dovolenom konaní, zatiaľ čo nárok na náhradu škody spôsobenej protisúťažným konaním vyžaduje protiprávny akt porušiteľa. Navyše, v hraničných prípadoch predstavuje požiadavku zavinenia potrebný korektív proti „prílišnej odpovednosti“ podnikov, ktorým by inak prehnaná

¹⁴⁷ *Stanovisko Nemecka*, s. 2.

¹⁴⁸ *Stanovisko Nemecka*, s. 3.

¹⁴⁹ *Stanovisko Nemecka*, s. 3-5.

¹⁵⁰ V nemeckej úprave platí vráťiteľný predpoklad – zavinenie sa presumeje po preukázaní objektívneho porušenia povinnosti, avšak tvrdenému porušiteľovi je v každom prípade zachovaná možnosť exculpácie.

obava z porušenia súťažných pravidiel mohla brániť v inováciách a tým aj podpore rozvoja súťaže na trhu.¹⁵¹

D. Náhrada škody

V súlade so *Stanoviskom* má mať náhrada škody predovšetkým „vyrovňavací“ účinok, spočívajúci teda hlavne v reštitúcii a kompenzácii. Prípadná punitívna či násobná náhrada škody by tak bola v rozpore s verejným záujmom. Pozitívne sa *Stanovisko* vyjadruje k možnosti úročenia náhrady, a to odo dňa vzniku škody.

K otázke kalkulácie náhrady škody *Stanovisko* uvádza, že komplexné ekonomické modely síce poskytujú exaktné informácie, avšak okrem samotnej finančnej náročnosti, je ich ďalšou nevýhodou závislosť pravdivosti výsledkov na vstupných údajoch. Preto navrhuje využiť princíp vlastný aj nemeckému právu – súd je oprávnený na základe vlastného nezávislého presvedčenia odhadnúť výšku náhrady škody berúc do úvahy všetky okolnosti daného prípadu. Tento princíp tak umožňuje uplatnenie aj všetkých ostatných metód kalkulácie, vrátane ekonomických modelov.¹⁵²

E. Passing-on defense, indirect purchaser

Passing-on defense (v prípade jej umožnenia) nevyhnutne vyžaduje zákonnú reguláciu, jej kvalít však Komisiou ponúkané varianty nedosahujú. *Indirect purchaser claims* nie sú vylúčené, avšak v praxi veľmi zriedkavé, keďže náhrada škody je v najzávažnejších prípadoch väčšinou uplatňovaná priamymi odberateľmi. V Nemecku nie je tento koncept špeciálne upravený, uplatnia sa tak všeobecné pravidlá týkajúce sa náhrady škody.¹⁵³

F. Ochrana spotrebiteľských záujmov

Stanovisko vyjadruje pochybnosti ohľadom kolektívnych žalôb konečných, resp. individuálnych spotrebiteľov v súvislosti s automatickou aplikáciou finálnych rozsudkov na subjekty, ktoré sa na takomto konaní vôbec nezúčastnili.¹⁵⁴

¹⁵¹ *Stanovisko Nemecka*, s. 5-6.

¹⁵² *Stanovisko Nemecka*, s. 6-7.

¹⁵³ *Stanovisko Nemecka*, s. 7-8.

¹⁵⁴ *Stanovisko Nemecka*, s. 8.

G. Náklady konania

K možnosti zníženia rizika nesenia nákladov konania žalobcom sa *Stanovisko* stavia negatívne. Navrhuje zachovať všeobecne uznávané procesné pravidlá ako je napr. povinnosť k náhrade nákladov konania neúspešnou stranou sporu.¹⁵⁵

H. Koordinácia public & private enforcement

Optimálnou sa v súlade so *Stanoviskom* javí koordinácia, ktorá zasiahne funkčnosť a atraktivitu tzv. *programu leniency* v čo najnižšom možnom rozsahu. Otázka redukcie či limitácie povinnosti nahradiť škodu ako aj spoločnej a nerozdielnej zodpovednosti žiadateľa o *leniency* tak musí byť rozumne posúdená v rámci aplikovateľného národného práva.¹⁵⁶

I. Jurisdikcia a rozhodné právo

Zatiaľ čo jurisdikčné otázky sú riešené Nariadením č. 44/2001, stanovenie rozhodného práva nie je zďaleka také zrejme. *Stanovisko* pokladá za determinujúci faktor miesto, kde škoda narušila alebo ohrozila relevantný trh, v súlade s princípom účinkov úzko sa vzťahujúcim k antitrustovému právu. Voľbu iného právneho systému pokladá za neprípustnú.¹⁵⁷

J. Ďalšie otázky

Otázka výlučného menovania znalca súdom sa podľa *Stanoviska* vzťahuje k všeobecným procesným otázkam, nevidí tak dôvod pre jej špeciálnu reguláciu. Potreba objasnenia právnej požiadavky príčinnej súvislosti sa nejaví ako nevyhnutná. Za dostatočné považuje *Stanovisko* všeobecné princípy náhrady škody.¹⁵⁸

¹⁵⁵ *Stanovisko Nemecka*, s. 9.

¹⁵⁶ *Stanovisko Nemecka*, s. 9-10.

¹⁵⁷ *Stanovisko Nemecka*, s. 10.

¹⁵⁸ *Stanovisko Nemecka*, s. 10-11.

5.4.4 Americký systém žalôb o náhradu škody pri porušení súťažného práva

Nasledujúci text vychádza zo stanoviska dvoch sekcií American Bar Association (ďalej len „*Stanovisko ABA*“),¹⁵⁹ ktoré spoločne predložili k *Zelenej knihe*.

Toto stanovisko sa v svojej prvej časti venuje fungovaniu systému žalôb o náhradu škody, ktorá vznikla porušením súťažných pravidiel a poskytuje tak Komisii určitý náhľad do tohto, už storočnou praxou overeného systému. Rovnako vymedzuje oblasti, v ktorých sa USA podarilo nájsť potrebný „balans“ ako aj niektoré nevýhody uvedeného systému.

Od prijatia *Clayton Act* (1914) sa žaloby o náhradu škody stali významnou „zbraňou“ v boji s protisúťažným konaním. Vďaka svojmu ráznemu pôsobeniu dopĺňajú *public enforcement* a výrazne tak prispievajú k deterenčnej funkcii súťažného práva vôbec. Podľa *Stanoviska ABA private a public enforcement* sledujú vzájomne úzko prepojené ciele – odradzovanie od porušovania práva, ako aj kompenzáciu obetí tohto porušovania.

Stanisko ABA (jeho prvá časť) sa postupne zaoberá štyrmi oblasťami diskutovanými v *Zelenej knihe* a jej *Prílohe*: (1) prístup k dôkazom; (2) náhrada škody; (3) *passing-on defence*; (4) ochrana spotrebiteľských záujmov.¹⁶⁰

1. Prístup k dôkazom

USA garantujú stranám sporu rozsiahle práva v oblasti vzájomného sprístupňovania dôkazov. Ide v zásade o sporné konania, ktoré môžu za účelom stanovenia určitých obmedzení a zabránenia neodôvodneným požiadavkám na sprístupnenie dôkazov, prebiehať pod dohľadom súdu. Samotný proces dokazovania sa líši prípad od prípadu (*case-by-case approach*), charakteristická je však široká diskrečná právomoc sudcov vo vzťahu k sprístupňovaniu dôkazov, kedy môžu jednotlivé príkazy prispôbiť okolnostiam daného prípadu, pričom sú však povinní dodržiavať určité pevne stanovené pravidlá.¹⁶¹

Fundamentálnym princípom ovládajúcim sprístupňovanie dôkazov v USA je, že poskytnutie informácií, ktorého pravdepodobným dôsledkom bude sprístupnenie prípustných dôkazov pred súdom, typicky povedie k spravodlivejším a správnejším výsledkom. *Federal Rules of Civil Procedure* (ďalej len „*Federal Rules*“) zaväzujú sporné strany k určitému

¹⁵⁹ *Comments of Section of Antitrust Law and the Section of International Law of the American Bar Association in Response to the Request for Public Comment of the Commission of the European Communities On Damage Actions for Breaches of EU Antitrust Rules* [online]. April 2006 [cit. 28. januára 2010]. Dostupné na <http://ec.europa.eu/competition/antitrust/actionsdamages/files_green_paper_comments/aba.pdf>.

¹⁶⁰ *Stanovisko ABA*, s. 3.

¹⁶¹ *Stanovisko ABA*, s. 4-5.

„počiatočnému“ sprístupneniu stanoveného druhu informácií bez súdneho či iného formálneho príkazu. Žiadateľ o náhradu škody je ďalej povinný napr. predložiť kalkuláciu tejto škody.

Okrem požiadavky o počiatočné sprístupnenie dôkazov zakotvujú *Federal Rules* tri základné inštitúty slúžiace rovnakému účelu. Prvým sú tzv. *written interrogatories*, ktoré umožňujú strane sporu opýtať sa všetkých účastníkov tohto sporu až 25 otázok. Tento počet býva v prípade komplexných antitrustových sporov aj omnoho vyšší.

Ďalším prostriedkom získavania informácií je tzv. *request for documents*. Keďže táto požiadavka môže predstavovať pre sporné strany nemalú záťaž, je potrebná jej náležitá regulácia. Vyžadovať tak možno len relevantné dokumenty, avšak samotná relevancia je definovaná veľmi široko.

Tretím prostriedkom vedúcim k sprístupneniu informácii je tzv. *oral testimony*. *Federal Rules* umožňujú každej strane sporu žiadať svedectvo akejkolvek osoby, väčšinou je však tento počet limitovaný na 30 osôb *per side*. Prítomnosť sudcu je skôr výnimočná, osobu podávajúcu výpoveď zväčša doprevádza jej právnik. *Federal Rules* stanovujú dve výnimky umožňujúce odoprieť výpoveď - jednak ide o prípad tzv. uznaného *legal privilege*, jednak o situáciu, kedy by prípadná odpoveď na stanovené otázky mohla kompromitovať vypovedajúceho.¹⁶²

Rozsah sprístupňovania dôkazov je v každom prípade predmetom konsensu strán, pri jeho absencii rozhodne súd.¹⁶³

V súčasnej dobe sa praxi USA javia ako najspornejšie otázky týkajúce sa rozsahu povinnosti strany sporu uchovávať a poskytovať elektronické údaje, hlavne e-mailly. Platí všeobecné pravidlo stanovujúce povinnosť strany uchovávať informácie. Čo sa rozsahu tejto povinnosti týka platí, že ako náhle môže (budúca) strana sporu predpokladať jeho konanie, musí sa zdržať akýchkoľvek obvyklých spôsobov „nakladania“ so všetkými relevantnými dokumentmi tak, aby bola zabezpečená ich dostupnosť pre prípad konania sporu. Táto povinnosť vzniká automaticky (bez súdneho príkazu či oznámenia druhej strany sporu) hneď ako môže strana dôvodne predpokladať nárok.¹⁶⁴

Aplikačná prax ukázala, že žaloby o náhradu škody zväčša nasledujú predchádzajúce konanie pred súťažnými orgánmi. Dôsledkom tohto ich „zaostávania“ za procedúrami prevádzanými štátnymi orgánmi je skutočnosť, že súťažné orgány disponujú listinnými dôkazmi ešte predtým, než vôbec súkromný žalobca uplatní svoj nárok. K zabezpečeniu potrebnej miery kooperácie medzi *private enforcement* a dôkazmi získanými pomocou

¹⁶² Stanovisko ABA, s. 3-10.

¹⁶³ Stanovisko ABA, s. 11-12.

¹⁶⁴ Stanovisko ABA, s. 12-13.

nástrojov *public enforcement* je v USA umožnené súkromným žalobcom získať od žalovaných prístup k tým istým listinným dôkazom, ktoré predložili súťažným orgánom, a to pomocou vydania tzv. *discovery request*. K uľahčeniu procesu dokazovania nesporne prispieva aj prípustnosť konečného rozsudku štátneho orgánu vzťahujúceho sa k porušeniu súťažného práva ako jasného dôkazu o porušení antitrustových pravidiel v následnom súkromnoprávnom konaní.¹⁶⁵

Americký systém pomeruje potrebu prístupu k relevantným informáciám so záťažou, ktorú pre strany sporu sprístupňovanie znamená. Podľa *Stanoviska ABA* tak americký prístup dovoľuje rozsiahlejšie sprístupňovanie dôkazov, čím zároveň uvaľuje na strany „ťaživejšie“ bremeno, ako je zvykom v EU. Práve vďaka tejto „väčšej záťaži“ však umožňuje predvídať výsledky sporov a zvyšuje pravdepodobnosť prijímania spravodlivých rozsudkov. Preto odporúča Komisii, pri hľadaní vhodného riešenia nastolených otázok, zaviesť systém, ktorý vyžaduje a zároveň umožňuje stranám sporu predkladať dôkazy na podporu ich nárokov i obhajoby.

2. Náhrada škody

V USA je výška náhrady škody určovaná podľa straty, ktorú žalobca utrpel. Tento koncept vedie k podpore uplatnenia žalobných nárokov, pretože je to práve žalobca, kto získa v prípade úspechu v spore najviac. Rovnako vedie žalobcu k sústredeniu sa na vlastnú stratu, ktorej zaiste rozumie viac ako prípadným nelegálnym ziskom porušiteľa. Prijatím tohto konceptu sa jednak zabránilo ťažkostiam, ktoré by vznikali pri preukazovaní rozsahu obohatenia na strane rušiteľa vlastným protisúťažným konaním, jednak zložitým otázkam alokácie náhrady nelegálnych ziskov medzi jednotlivých poškodených. Zástancami tohto konceptu sú aj ekonomické teórie, ktoré za optimálnu penalizáciu protisúťažného konania považujú čistú stratu utrpenu subjektom odlišným od porušiteľa.¹⁶⁶

Metóda, ktorú žalobca použije k odhadu rozsahu vzniknutej škody, nie je antitrustovým právom USA nijak dopredu limitovaná, jedinou podmienkou je, aby nebola špekulatívna. Podľa skúseností aplikačnej praxe sa javia ako účinné nástroje k určeniu rozsahu škody ekonomické modely (napr. „*before and after*“ model,¹⁶⁷ „*yardstick*“ approach¹⁶⁸). Zatiaľ čo ich jednotlivé aspekty sa tešia širokému uznaniu (napr. *regression techniques*), jednoduché

¹⁶⁵ *Stanovisko ABA*, s. 15-17.

¹⁶⁶ *Stanovisko ABA*, s. 22-23.

¹⁶⁷ Tento model je založený na odhadnutí začatia a ukončenia protisúťažného konania, ako vstupné údaje tak slúžia ceny počas predpokladaného trvania porušenia.

¹⁶⁸ Porovnáva ceny na trhu zasiahnutom konšpiráciou s cenami na zrovnateľnom trhu, ktorý nebol postihnutý protisúťažným konaním.

modely sa naopak ukázali ako nedostatočne citlivé, často vedúce k nedôveryhodným výsledkom.

Avšak ekonomické modely sú spoľahlivé len natoľko, nakoľko sú správne jednotlivé predpoklady a vstupné údaje, ktoré využívajú k odhadu rozsahu škody. Väčšina vstupných údajov potrebných pre využitie týchto modelov však zvykne byť v dispozícii sporných strán. Práve preto je americký systém zástancom rozsiahleho sprístupňovania dôkazov. Vzhľadom k tejto skutočnosti tak *Stanovisko ABA* vyzýva Komisiu, aby v prípade plánovaného využitia ekonomických modelov odhadu škody, zvažila obmedzenia sprístupňovania dôkazov vzťahujúce sa k súkromnoprávnym sporom prebiehajúcich v EU. Pretože v prípade neumožnenia uvedeného sprístupňovania dôkazov je nevyhnutné zvažiť ako inak získať potrebné informácie a dôkazy.¹⁶⁹

V súlade s antitrustovým právom USA, vzniká okamžikom preukázania porušenia jeho pravidiel automaticky nárok na trojitú náhradu škody. Diskrečná právomoc súdu sa nevzťahuje na možnú limitáciu tohto nároku.

Tento koncept má však mnoho odporcov, ktorí poukazujú predovšetkým na skutočnosť, že často vedie k uplatneniu bezpredmetných nárokov, či k „nečakaným ziskom“ žalobcu. Hrozba trojitej náhrady škody môže jednotlivé podniky dokonca odradiť od angažovania sa v prosút'ážnom konaní, ktoré by naopak mohlo zvyšovať efektivitu súťaže. Možnosť uloženia vysokých pokút ako aj hrozba trestného stíhania sú podľa nich dostatočným deterenčným prostriedkom.

Na druhej strane, zástancovia tohto konceptu ho považujú za esenciálny element súkromného presadzovania práva, ako aj dostatočný podnet k vitálnemu uplatňovaniu škodných nárokov, ktoré je zaiste žiaduce vzhľadom na limitovanosť štátnych presadzovacích prostriedkov. Rovnako dôležitá je aj deterenčná funkcia trojitej náhrady škody.

Vzhľadom na divergentné stanovisko v tejto oblasti, neposkytuje *Stanovisko ABA* Komisii jednoznačný názor ohľadom zvažovanej dvojitej náhrady škody v prípade najzávažnejších protisút'ážných konaní.¹⁷⁰

Americký systém umožňuje tzv. *prejudgment interest* veľmi výnimočne, a to iba od okamžiku začatia konania.¹⁷¹ *Stanovisko ABA* však úročenie náhrady škody podkladá za dôležité a Komisii odporúča jeho začatie od vzniku škody.

¹⁶⁹ *Stanovisko ABA*, s. 21-26.

¹⁷⁰ *Stanovisko ABA*, s. 26-28.

¹⁷¹ Tento koncept sa pre súkromného žalobcu v USA nejaví ako zásadný, keďže narozdiel od toho „európskeho“ disponuje možnosťou trojitej náhrady škody a inými výhodami.

Súčasťou rozsiahlej diskrečnej právomoci sudcov v USA je aj možnosť rozdeliť pred nimi začaté konanie – o odpovednosti a o nároku. Aj keď sa tento inštitút javí ako užitočný, v praxi sa veľmi nevyužíva práve kvôli prepojenosti dôkazov slúžiacich k preukázaniu odpovednosti a škodného nároku.¹⁷²

3. *Passing-on defense & indirect purchaser*

Vo federálnom antitrustovom práve USA platí všeobecný zákaz *passing-on defense* vo vzťahu k žalobám o náhradu škody vzniknutých jeho porušením. Tento princíp bol vyslovený *Supreme Court* v roku 1968 v rozsudku *Hanover Shoe*. Svoje rozhodnutie zdôvodnil súd predovšetkým nasledujúcimi možnými následkami umožnenia *passing-on defense*: praktická nemožnosť kalkulácie prenesenia, zníženie motívu priameho odberateľa začať spor (čo pôsobí proti deterenčnej funkcii *private enforcement*), obohatenie porušiteľov z ich protiprávneho konania (keďže priami odberatelia už nebudú náležite motivovaní k uplatneniu svojich nárokov).

O necelé desaťročie (v roku 1977) prijal *Supreme Court* prostredníctvom rozsudku *Illinois Brick* pravidlo, že *indirect purchaser* nemá, vo väčšine prípadov, podľa federálneho antitrustového práva aktívnu legitimáciu k uplatneniu nároku na náhradu škody, ktorá mu prenesením predraženia vznikla. Súd uviedol, že umožnenie tzv. *passing-on offense* by bolo nekonzistentné s jeho predchádzajúcou rozhodovacou praxou a že federálne žaloby nepriamych odberateľov sú natoľko komplexné, že by vyžadovali, aby strany sporu presne alokovali tvrdené predraženia medzi jednotlivé vrstvy distribučného reťazca. Toto rozhodnutie však nebolo aprobované na štátnej úrovni, kedy väčšina štátov umožnila nepriamym odberateľom uplatnenie ich nárokov na náhradu preneseným predražením vzniknutej škody.

V roku 1989 *Supreme Court* (v rozhodnutí *California v. ARC America*¹⁷³) stanovil, že nepriami odberatelia sa môžu domáhať náhrady škody podľa národného práva. V tomto rozsudku sa oprel o princíp federalizmu keď uviedol, že účelom prijatia federálnych antitrustových pravidiel bolo dopĺňať a nie vylučovať národné úpravy. V dôsledku tohto rozhodnutia došlo k novelizáciám či prijímaniu národných úprav umožňujúcich nepriamemu odberateľovi náhradu škody.

Neblahým dôsledkom súčasnej situácie je, že žalovaní čelia jednak hrozbe trojitej náhrady škody na federálnej úrovni na základe nároku uplatneného priamymi dodávateľmi, a súčasne hrozbe trojitej náhrady škody vyplývajúcej z rovnakého konania, avšak v tomto

¹⁷² Stanovisko ABA, s. 31-32.

¹⁷³ 490 U. S. 93 (1989).

prípade ide o uplatnenie nároku nepriamym odberateľom na štátnej úrovni. Riziko nekonzistentných rozhodnutí a duplicitného priznania náhrady škody je tak viac než reálne.¹⁷⁴

4. Ochrana spotrebiteľských záujmov

Obdobou *Zelenou knihou* zvažovaných kolektívnych žalôb v súvislosti s ochranou spotrebiteľských záujmov sú americké *class actions*. Ide o procesný nástroj, ktorý umožňuje súčasné uplatnenie nárokov na náhradu škody žalobcov, ktorí sa ocitli v podobnom postavení pomocou zástupcov. Títo zástupcovia (*named plaintiffs*), sa na rozdiel od zbytku podobne situovaných žalobcov (*class members*) spolu so svojimi právnymi zástupcami aktívne podieľajú na konaní. Absentujúci členovia (*absent class members*) často vôbec nevedia o existencii tohto konania, pokiaľ im nie je doručený tzv. *notice of the litigation*. Ten sa rozosiela až po kladnom rozhodnutí súdu o pripustení uplatnenia nárokov formou *class action*. Po obdržaní *notice* je na absentujúcich členoch, či využijú možnosť opustiť túto skupinu (*opt-out*). Ak toto oprávnenie nevyužijú, budú viazaní následným výsledkom sporu.

Pre americký systém je zásadné, aby práva absentujúcich členov boli náležite hájené, preto stanovil hmotnoprávne i procesné požiadavky, ktoré musia byť splnené pred umožnením zástupcom reprezentovať práva týchto členov. Je nevyhnutné, aby spoločné právne i faktické otázky prevažovali nad tými, ktoré sa týkajú len individuálnych členov, ako aj „nepochybnosť“ o *class action* ako (v danom prípade) o najlepšom prostriedku k dosiahnutiu spravodlivého a efektívneho posúdenia predmetu sporu.

Súdy sú následne oprávnené posúdiť, či navrhovaná *class action* splňuje potrebné požiadavky, pričom berú do úvahy napr. záujmy jednotlivých členov, ťažkosti, ktoré sa môžu v dôsledku spoločného konania vyskytnúť, atď. Rovnako akékoľvek dohody o urovaní sporných nárokov podliehajú predchádzajúcemu schváleniu súdu. Hlavným účelom tohto inštitútu je posúdenie spravodlivosti a adekvátnosti navrhovaných dohôd ako aj distribúcie odškodnenia medzi jednotlivých členov skupiny. Posudzuje sa aj odôvodnenosť poplatkov právnych zástupcov tzv. *named plaintiffs*.

Principiálnym argumentom zástancov tohto typu žalôb je umožnenie prístupu k súdom jednotlivcom i entitám, ktoré protisúťažným konaním utrpeli príliš malú škodu na to, aby jej prípadné vymáhanie bolo ekonomické. Zásadným protiargumentom je vysoký potenciál pre zneužitie tohto inštitútu, a to hlavne necitlivým a „premotivovaným“ prístupom jednotlivých

¹⁷⁴ Stanovisko ABA, s. 32-41.

advokátov bažiacich po maximalizácii odškodnenia za účelom dosiahnutia čo najväčšieho osobného profitu.¹⁷⁵

5.4.5 Fungovanie private enforcement vo vybraných európskych jurisdikciách

Ako už bolo naznačené v predchádzajúcich bodoch, k efektívnemu súkromnému presadzovaniu súťažného práva sú nevyhnutné určité procesné predpoklady. V nasledujúcom texte tak bude venovaná pozornosť európskej (národnej) úprave niektorých, pre *private enforcement* zdá sa esenciálnych procesných otázok. Keďže nemecká úprava bola naznačená v bode venovanom jeho stanovisku k *Zelenej knihe*, sú nasledujúce riadky zamerané na Francúzsko a Anglicko & Wales, a to rovnako vo vzťahu k vybraným otázkam diskutovaným v *Zelenej knihe*.

Bremeno vzájomného sprístupňovania dôkazov

Francúzske procesné právo umožňuje spornej strane požiadať súd o nariadenie predloženia dôkazu v dispozícii inej strany či tretej osoby. Ak dôjde k vydaniu nariadenia súdu, musí mu jeho adresát vyhovieť, pokiaľ nemá legitímny dôvod k odmietnutiu. V prípade neodôvodneného odmietnutia môže vziať súd túto skutočnosť do úvahy pri hodnotení dôkazov napr. tak, že bude pokladať skutočnosti tvrdené požadujúcou stranou o obsahu takéhoto dôkazu za preukázané.

Anglická procesná úprava umožňuje rozsiahle sprístupňovanie dôkazov, ktoré neraz predstavuje pre zúčastnené strany signifikantnú záťaž. V antitrustových prípadoch dopadá toto bremeno na žalobcu, ktorý musí preukázať príčinnú súvislosť i vzniknutú škodu. Na žalovaného sa vzťahujú rozsiahle povinnosti pri sprístupňovaní dôkazov týkajúcich sa odpovednosti. Avšak zmienená situácia nenastáva v prípade tzv. *follow-on actions* pred špecializovaným súťažným tribunálom (CAT), kedy už došlo k preukázaniu odpovednosti v predchádzajúcom konaní.¹⁷⁶

¹⁷⁵ Stanovisko ABA, s. 41-49.

¹⁷⁶ Annex: Summary of certain procedural rules in France, Germany and England & Wales relevant to the comments (ďalej len „Príloha k Stavovisku ABA“), s. 1-2.

Časové rozvrhnutie sprístupňovania dôkazov

Francúzske procedurálne pravidlá umožňujú nariadenie predloženia dôkazu kedykoľvek v priebehu konania. V praxi však strany o toto nariadenie žiadajú iba v prípade, že disponujú argumentmi dostatočnými k presvedčeniu súdu o nevyhnutnosti vydania takéhoto nariadenia. Súdne nariadenie je možné vydať aj pred začatím konania v prípade, že jeho účelom je ochrana alebo ustanovenie dôkazu slúžiaceho k preukázaniu špecifickej skutočnosti, na ktorej preukázaní spočíva vyriešenie daného sporu.

„Predžalobné“ sprístupňovanie dôkazov je podľa anglického práva možné, avšak je zásadne limitované v porovnaní so sprístupňovaním po zahájení konania. Žiadateľ tak musí byť schopný preukázať (spolu s predložením náležitých dôkazov), že navrhované „predžalobné“ sprístupnenie buď prispeje k spravodlivému urovnaniu predpokladaného sporu, umožní vyriešenie sporu bez jeho zahájenia, alebo ušetrí náklady konania.¹⁷⁷

Predpoklad zavinenia

V súlade s francúzskym právom je k vzniku občianskoprávnej zodpovednosti vyžadované preukázanie: (1) zavinenia na strane žalovaného, (2) vzniku škody utrpenej žalobcom a (3) príčinnej súvislosti medzi zavinením a vzniknutou škodou. Avšak porušenie práva, obzvlášť súťažného, samo o sebe zakladá zavinenie. Žalobca je v takomto prípade povinný preukázať len škodu a existenciu príčinnej súvislosti.

Podľa anglického práva sú občianskoprávne nároky uplatňované väčšinou v súvislosti s porušením zákonných povinností, čo automaticky vyvoláva vznik objektívnej zodpovednosti. Zavinenie sa teda nevyžaduje, je však potrebné preukázať príčinnú súvislosť a vznik škody. Pre vznik zodpovednosti za porušenie čl. 101 a 102 SFEU by tak bolo nevyhnutné preukázať jednotlivé elementy zakotvené v týchto článkoch.¹⁷⁸

Náhrada škody

Zo stanoviska zastávaného Francúzskom vo vzťahu k náhrade škody vyplýva, že *public* a *private enforcement* majú úplne odlišné ciele. Úlohou *public enforcement* (uplatňovaného Komisiou, NCA či trestnými súdmi vo vzťahu k určitým antitrustovým deliktom) je náprava, resp. odčinenie škody, ktorá vznikla spoločnosti ako celku. Pôsobí deterenčne za účelom zastavenia protiprávneho konania. *Private enforcement* sa na druhej strane zameriava na kompenzáciu konkrétnych obetí za škodu, ktorú utrpeli. Prípadné priznanie vyššej náhrady

¹⁷⁷ Príloha k Stanovisku ABA, s. 2-3.

¹⁷⁸ Príloha k Stanovisku ABA, s. 5.

škody (zvažované *Zelenou knihou*), než súkromným žalobcom skutočne vznikla, by tak bolo z francúzskeho pohľadu vnímané ako bezdôvodné obohatenie.

Pozícia zastávaná anglickým právom je evidentne podobná francúzskej. Avšak v rozhodovacej praxi anglických súdov sa objavili aj zriedkavé prípady, kedy súdy priznali súkromným žalobcom exemplárnu náhradu škody, čím *de facto* prekročili jej čisto kompenzačný účel.

Francúzske úprava náhrady škody vychádza z konceptu spoločnej a nerozdielnej odpovednosti, ktorá umožňuje uspokojenie nároku žalobcu od ktoréhokoľvek účastníka protiprávneho konania. V prípade, že takýto účastník žalobcu uspokojí, má právo na zahájenie konania voči ostatným porušiteľom za účelom získania ich príspevkov na ním nahradenej škode. Umožnenie uvedeného „práva na príspevok“ môže priniesť rozhodujúcemu súdu nemalé ťažkosti ako napr. zložité stanovovanie výšky príspevku ku ktorému sú jednotlivé strany povinné, ako aj prípadná insolventnosť niektoorej zo strán.

Princíp spoločnej a nerozdielnej odpovednosti je vlastný aj anglickej úprave. Aj tu je však umožnené tzv. právo na príspevok, vďaka ktorému môže účastník protiprávneho konania, ktorý uspokojil žalobcu, získať od ostatných porušiteľov primeranú náhradu zodpovedajúcu ich účasti na spôsobenej škode. Otázne je, či súdy tento prístup podporia aj napriek, zdá sa, protichodnému verejnemu záujmu.¹⁷⁹

Obrana spotrebiteľských záujmov – kolektívne žaloby

Francúzska úprava pripúšťa len určitý limitovaný mechanizmus slúžiaci k ochrane záujmov minimálne dvoch spotrebiteľov pomocou schválenej a týmito spotrebiteľmi náležite zmocnenej spotrebiteľskej asociácie, ktorého cieľom je získať náhradu za individuálnu ujmu utrpenú každým žalobcom ako dôsledok konania určitého profesionálneho subjektu – tzv. *joint representation action*. Tento typ žaloby sa však v praxi vyskytuje veľmi zriedkavo, keďže k jeho uplatneniu je nevyhnutné splnenie prísnych podmienok.

V anglickom práve sa vyskytujú jednak mechanizmy umožňujúce skupinám uplatnenie ich spoločných nárokov, ako aj reprezentatívne žaloby, ktoré slúžia k uplatneniu rovnakých záujmov minimálne dvoch strán. Antitrustové právo obsahuje špeciálnu úpravu pre subjekty oprávnené uplatniť nároky spotrebiteľov pred CAT.

¹⁷⁹ Príloha k Stanovisku ABA, s. 7-8.

Passing-on defense & indirect purchaser

V oboch právnych systémoch ide o koncepty zatiaľ aplikačnou praxou neustálené, avšak je predpoklad ich pozitívneho prijatia. Výnimkou je akurát *francúzska úprava* vo veci nároku nepriameho odberateľa, ktorá výslovne dovoľuje uplatnenie zmieneného nároku, avšak vyžaduje preukázanie vzniku bezprostrednej škody ako dôsledku protisúťažného konania. Účinnosť tohto inštitútu je znížená značnou obťažnosťou preukázania príčinnej súvislosti medzi protisúťažným konaním a vzniknutou škodou.¹⁸⁰

5.5 Ďalší vývoj – od Zelenej knihy k Bielej knihe

K *Zelenej knihe* a k ňou predloženým variantom riešenia identifikovaných problémov sa vyjadrilo takmer 150 subjektov, či už členských štátov, záujmových združení alebo jednotlivých spoločností. Po zhodnotení týchto stanovísk vypracovala Komisia v jeseni 2007 tzv. *Diskusný materiál*,¹⁸¹ v ktorom sú už uvedené konkrétne návrhy na odstránenie prekážok, ktoré bránia širšiemu uplatňovaniu žalôb na náhradu škody.

Na jar v roku 2008 vydala Komisia Bielu knihu o žalobách o náhrade škody pre porušenie antitrustových pravidiel ES (ďalej len „*Biela kniha*“),¹⁸² rovnako doplnenou *Diskusnou prílohou*¹⁸³ ako aj hodnotením dopadov možnej regulácie (*impact assesment*).^{184 185}

Zásadný rozdiel medzi *Zelenou* a *Bielou knihou*, ako bude podrobnejšie rozvedené nižšie, spočíva v tom, že zatiaľ čo *Zelená kniha* ešte zdôrazňuje jak preventívnu, tak kompenzačnú funkciu žalôb o náhradu škody, *Biela kniha* už hovorí len o kompenzácii, avšak kompenzácii úplnej (utrpená škoda, strata zisku, úroky z omeškania). Úplne tak vylúčila akékoľvek úvahy o multiplikácii škody ako aj tzv. *opt-out* kolektívne žaloby určené k ochrane spotrebiteľských záujmov.

¹⁸⁰ Príloha k Stanovisku ABA, s. 12-13.

¹⁸¹ Tento materiál nebol zverejnený, došlo len k jeho prejednaniu, a to medzi Komisiou a zástupcami súťažných orgánov členských štátov, príp. inými orgánmi, ktorých by sa mohli navrhované zmeny priamo týkať.

¹⁸² *Biela kniha* zo dňa 2. 4. 2008, KOM(2008) 165.

¹⁸³ Diskusný materiál Komisie SEC (2008) 404 zo dňa 2. 4. 2008, ktorý je prílohou *Bielej knihy*.

¹⁸⁴ Materiál Komisie SEC (2008) 405 zo dňa 2. 4. 2008.

¹⁸⁵ PETR, M. *Modernizace komunitárního soutěžního práva*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 134.

6 Biela kniha

6.1 Účel, ciele, hlavné zásady a rozsah Bielej knihy

Každý občan i podnik, ktorý utrpí škodu v dôsledku porušenia antitrustových pravidiel EU, musí mať možnosť vymáhať odškodnenie od strany, ktorá škodu spôsobila. Napriek snahe Komisie i pokrokom dosiahnutých v členských štátoch v tejto oblasti, aby sa vymáhanie tohto odškodnenia stalo reálnou možnosťou, zatiaľ osoby, ktoré boli poškodené porušením antitrustových komunitárnych pravidiel, v praxi len málokedy obdržia náhradu za utpenú škodu. V *Zelenej knihe* Komisia dospela k záveru, že príčinou tohto zlyhania sú rôzne právne i procesné prekážky v predpisoch členských štátov, ktorými sa riadi prejednávanie žalôb o náhradu škody pre porušenie antitrustových pravidiel pred vnútroštátnymi súdmi. Najlepším prostriedkom k odstráneniu neefektívnosti týchto žalôb by bola kombinácia opatrení na úrovni EU a na úrovni členských štátov, ktorá by vo všetkých členských štátoch zaistila účinnú minimálnu ochranu práva poškodených na náhradu škody. Samotným **účelom Bielej knihy** je tak vypracovať podrobné návrhy na odstránenie prekážok, ktoré bránia efektívnemu uplatneniu týchto žalôb.¹⁸⁶

Biela kniha analyzuje a predkladá návrhy politických možností a konkrétnych opatrení, ktorých cieľom je zaistiť prístup všetkých osôb poškodených protisúťažným konaním k účinným nápravným mechanizmom ako aj ich plné odškodnenie. **Hlavným cieľom** je zlepšenie právnych podmienok, za ktorých sa môžu poškodení domáhať náhrady všetkých škôd vzniknutých porušením antitrustových komunitárnych pravidiel. **Prvoradou zásadou** je preto plné odškodnenie.

Účinnejšie kompenzačné mechanizmy v praxi znamenajú, že náklady vzniknuté porušením súťažných pravidiel ponесú ich porušitelia. Existencia týchto mechanizmov rovnako zvyšuje pravdepodobnosť odhalenia viacerých prípadov protiprávneho obmedzovania hospodárskej súťaže a má teda pozitívny dopad aj v tom, že odrádza od ďalšieho porušovania predpisov.

Medzi **d'alsie významné zásady**, ktorými sa Komisia pri príprave *Bielej knihy* riadila, patrí nesporne skutočnosť, že navrhované politické možnosti a opatrenia čerpajú z európskej právnej kultúry, ako aj dôraz na zachovanie dôsledného presadzovania čl. [101 a 102 SFEU] vo verejnom záujme Komisiou a súťažnými orgánmi členských štátov, keďže navrhované

¹⁸⁶ *Biela kniha*, s. 1.

opatrenia majú slúžiť k vytvoreniu účinného systému súkromného vymáhania práva, ktorý dopĺňa, ale nenahradzuje ani neohrozuje pôsobenie verejných orgánov v tejto oblasti.

Čo sa týka *rozsahu Bielej knihy*, vzťahuje sa v podstate na všetky kategórie poškodených osôb, všetky typy porušenia čl. [101 a 102 SFEU] a všetky hospodárske odvetvia. Podľa názoru Komisie je vhodné, aby sa zvolená stratégia vzťahovali na následné i nezávislé žaloby.¹⁸⁷

6.2 Navrhované opatrenia a politické riešenia

A. Právo podať žalobu: nepriami odberatelia a kolektívne vymáhanie

ESD vo svojej rozhodovacej činnosti stanovil, že „každá osoba“, ktorá utrpela ujmu spôsobenú porušením antitrustových pravidiel, musí mať možnosť požadovať náhradu škody pred vnútroštátnymi súdmi.¹⁸⁸ Táto zásada sa vzťahuje aj na *nepriameho odberateľa*, ktorý utrpel škodu prenesením nezákonne navýšenej ceny.

Podľa názoru Komisie je nutné vytvoriť mechanizmy *kolektívneho vymáhania*, ktoré by umožnili spojiť jednotlivé žaloby osôb poškodených porušením antitrustových pravidiel. Ide hlavne o spotrebiteľov a malé podniky, ktorým vznikla protisúťažným konaním nízka individuálna škoda a pretože negatívne následky jej vymáhania môžu prevážiť nad prípadným odškodnením, svoj nárok tak zväčša vôbec neuplatnia. K vyriešeniu týchto problémov Komisia navrhuje dva komplementárne mechanizmy kolektívneho vymáhania:

- *žaloby podané v zastúpení* kvalifikovanými subjektmi (napr. združeniami spotrebiteľov)¹⁸⁹ menom identifikovaných alebo vo výnimočných prípadoch identifikovateľných osôb; a
- *kolektívne žaloby s výslovným predchádzajúcim súhlasom všetkých žalobcov.*

Vzhľadom k tomu, že kvalifikované subjekty nebudú schopné alebo ochotné zaoberať sa každým nárokom, musia sa tieto dva typy žalôb vzájomne dopĺňovať. Okrem toho je dôležité zachovať právo poškodených podať individuálnu žalobu o náhradu škody, pokiaľ si to prajú.¹⁹⁰

¹⁸⁷ *Biela kniha*, s. 2.

¹⁸⁸ Rozsudok ESD C-295-298/04 *Manfredi*.

¹⁸⁹ Tieto subjekty sú buď oficiálne určené vopred, alebo poverené členským štátom *ad hoc*.

¹⁹⁰ *Biela kniha*, s. 4.

B. Prístup k dôkazom: sprístupnenie inter partes

Konania v oblasti hospodárskej súťaže sú obzvlášť náročné na faktografickú zložku. Mnohé kľúčové dôkazy potrebné k preukázaniu nároku sú často zatajované a v dispozícii žalovaného alebo tretích strán. Je tak nevyhnutné prekonať túto štrukturálnu *asymetriu informácií* a zlepšiť prístup poškodených k relevantným dôkazom, ale zároveň *predísť negatívnym dopadom* príliš širokého a zaťažujúceho vymedzenia okruhu sprístupňovaných dôkazov, ako aj *riziku ich zneužitia*.

Komisia preto navrhuje, aby bola v EU zaistená *minimálna úroveň sprístupňovania dôkazov medzi stranami* v prípade antitrustových žalôb a za týmto účelom predkladá odporúčenie:

- vnútroštátne sudy by mali mať *za určitých podmienok* právomoc nariadiť stranám alebo tretím osobám *sprístupnenie presne vymedzených kategórií relevantných dôkazov*;
- nevyhnutné je splnenie *podmienok* ako napr. že žalobca presvedčil súd, že navrhované sprístupnenie informácií je pre vec *relevantné, nutné a primerané*;
- je potrebné poskytnúť náležitú ochranu prehláseniam podnikov, ktoré učinili v rámci žiadosti o tzv. *leniency*;
- sudy by mali mať právomoc uložiť dostatočne *odstrašujúce sankcie*, aby zabránili *zničeniu relevantných dôkazov alebo odmietnutiu sprístupnenia*.¹⁹¹

C. Záväznosť rozhodnutí vnútroštátnych orgánov pre ochranu hospodárskej súťaže

Rozhodnutie Komisie o porušení čl. [101 a 102 SFEU] je v súlade s ustálenou judikatúrou a čl. 16 Nariadenia 1/2003 nezvratným dôkazom v občianskych konaniach o náhradu škody. Iba v niektorých členských štátoch dnes existujú podobné pravidlá vo vzťahu k vnútroštátnym súťažným orgánom. Komisia má za to, že priznanie záväzného účinku pravomocnému rozhodnutiu orgánu zaradeného do ECN alebo pravomocnému rozsudku súdu v tejto veci by zaistilo *jednotnejšie používanie* čl. [101 a 102 SFEU] jednotlivými vnútroštátnymi orgánmi a zvýšilo by *právnu istotu*. Rovnako by významne zvýšilo *účinnosť* žalôb o náhradu škody pre porušenie antitrustových pravidiel a prispelo by ku *zjednodušeniu konania*.

Vzhľadom na uvedené dôvody tak Komisia navrhuje prijať pravidlo, že vnútroštátne sudy prejednávajúce náhradu škody spôsobenú porušením čl. [101 a 102 SFEU], *nesmú prijať rozhodnutie, ktoré by bolo v rozpore s právomocným rozhodnutím*, v ktorom *orgán pre*

¹⁹¹ Biela kniha, s. 5.

ochranu hospodárskej súťaže, ktorý je členom ECN, konštatoval porušenie týchto článkov, alebo s *právomocným rozsudkom*, ktorým *odvolací súd* potvrdil rozhodnutie súťažného orgánu alebo konštatoval porušenie uvedených článkov. Tým však nemá byť dotknuté právo, príp. povinnosť položiť predbežnú otázku ohľadom zmienených článkov.

Uvedené pravidlo priznáva záväzný účinok len *konečným rozhodnutiam* (žalovaný vyčerpal všetky možnosti odvolania sa) a vzťahuje sa iba na *tie isté postupy a ten istý podnik (podniky)*, vo veci ktorých NCA alebo súd zistil porušenie.¹⁹²

D. Predpoklad zavinenia

Členské štáty sa k otázke preukázania zavinenia za účelom získania odškodnenia za protisúťažným konaním spôsobenú škodu stavajú rôzne. Avšak z judikatúry ESD a zásady efektívnosti vyplýva, že požiadavky vnútroštátneho práva na preukázanie zavinenia by sa mali obmedziť. Komisia preto navrhuje prijatie opatrenia, ktoré by v štátoch vyžadujúcich preukázanie zavinenia, dojednálo že:

- preukázaním *porušenia článkov [101 a 102 SFEU]* má *porušiteľ niesť zodpovednosť za spôsobenú škodu, s výnimkou prípadu preukázania porušenia daných článkov v dôsledku skutočne ospravedlniteľného omylu;*
- omyl je považovaný za *ospravedlniteľný*, pokiaľ si rozumná osoba pri vynaložení vysokej miery obozretnosti nemohla byť vedomá, že jej konanie obmedzuje hospodársku súťaž.¹⁹³

E. Náhrada škody

V súlade s judikatúrou ESD má poškodený nárok prinajmenšom na *plnú kompenzáciu reálnej hodnoty utrpenej škody*, a teda nie len *ujmu skutočnú*, ale aj *stratu zisku a súčasne právo na úroky*. Za účelom zvýšenia právnej istoty a informovanosti preto Komisia navrhuje *kodifikovať súčasné acquis communautaire* týkajúce sa rozsahu škôd, ktoré môžu byť nahradené.

Keďže *výpočet výšky náhrady* zvykne byť mimoriadne obtiažný, navrhuje Komisia vypracovať rámec s pragmatickými a nezáväznými pokynmi pre vyčíslenie náhrady škody, napr. pomocou *približných metód výpočtu či zjednodušených pravidiel odhadu strát*.¹⁹⁴

¹⁹² Biela kniha, s. 6.

¹⁹³ Biela kniha, s. 7.

¹⁹⁴ Biela kniha, s. 7-8.

F. Prenos navýšenej ceny

V súvislosti s prenosom navýšenej ceny môžu vzniknúť dva zásadné problémy:

A. Protiprávne konajúca osoba, sa na svoju obhajobu dovoľáva prenosu navýšenia ceny proti žalobcovi žiadajúcemu náhradu škody a tvrdí, že žalobca žiadnu škodu neutrpel, lebo bremeno zvýšenia cien presunul na svojich zákazníkov.

S dôrazom na ESD vyslovenú zásadu kompenzácie a nároku každej poškodenej osoby na náhradu škody, odporúča Komisia, aby mali *žalované strany* v prípade žiadosti o kompenzáciu navýšenej ceny právo *dovoľávať sa na svoju obhajobu prenosu takejto ceny* na ďalšiu osobu. Dôkazné bremeno by malo byť ľahšie než to, ktoré nesie žalobca vo vzťahu k preukázaniu škody.

B. Nepriamy odberateľ sa dovoľáva prenosu navýšenia ceny, *aby preukázal utrpenú škodu*. Keďže takýto odberateľ sa často nachádza vo veľkej vzdialenosti od protiprávneho konania, je pre neho zvlášť obtiažné preukázať existenciu a rozsah prenesenia navýšenia ceny v distribučnom reťazci. Ak nepredloží dostatočné dôkazy, *nedosiahne odškodnenie* a žalobca, ktorý navýšenú cenu preniesol, sa *bezdôvodne obohatí*.

S cieľom vyhnúť sa naznačenej situácii Komisia navrhuje, aby sa znížilo dôkazné bremeno poškodených strán a aby sa nepriami odberatelia mohli spoliehať na *vyvratiteľný predpoklad*, že na nich bolo nezákonné nevyšenie ceny prenesené v plnej výške.¹⁹⁵

G. Premlčanie lehoty

Premlčacie lehoty majú významnú úlohu pri vytváraní *právnej istoty*, rovnako však môžu predstavovať závažnú *prekážku* brániacu získaniu náhrady škody. V praxi tak môžu nastať problémy so stanovením *začiatku premlčacej lehoty*, a to hlavne v prípade pokračujúceho alebo opakovaného porušovania, alebo vtedy, keď si poškodení odôvodnene nemohli byť takéhoto porušovania vedomí.

Komisia preto navrhuje, aby premlčacia lehota *nezačala plynúť*:

- v prípade *pokračujúceho alebo opakovaného porušovania* pred dátumom, než sa *porušovanie skončí*;
- predtým, ako možno *odôvodnene očakávať*, že poškodené osoby *získali informácie o porušení* a o ujme, ktorú im to spôsobilo.

Aby zostala ponechaná možnosť podania následných žalôb, mali by sa prijať opatrenia na zamedzenie uplynutia premlčacej lehoty, kým *ešte prebieha verejné presadzovanie* pravidiel

¹⁹⁵ Biela kniha, s. 8-9.

hospodárskej súťaže zo strany orgánov pre hospodársku súťaž (a odvolacích súdov). Komisia uprednostňuje možnosť stanovenia *novej premlčacej lehoty*, ktorá začne plynúť prijatím rozhodnutia vo veci porušenia, pred možnosťou *pozastavenia premlčacej lehoty* v priebehu verejného konania.

Z uvedených dôvodov doporučuje Komisia, aby *nová* najmenej *dvojročná premlčacia lehota* začala plynúť vtedy, keď sa *rozhodnutie o porušení*, o ktoré sa opiera žalobca v ďalšom konaní, stane *konečným*.¹⁹⁶

H. Náklady súvisiace so žalobami o náhradu škody

Náklady súvisiace s týmto typom žalôb ako aj pravidlá týkajúce sa ich nesenia môžu byť rozhodujúcou prekážkou, ktorá odradí potencionálneho žalobcu od podania žaloby. Preto by bolo podľa Komisie vhodné venovať zvláštnu pozornosť mechanizmom *včasného vyriešenia sporov*, napr. prostredníctvom dohôd, čím by sa výrazne znížili alebo úplne odstránili náklady strán a súdneho systému. Rovnako odradzujúco tak pôsobia aj *súdne poplatky*, preto Komisia vyzýva členské štáty k uváženiu obmedzenia ich výšky za určitých okolností. Čo sa *pravidiel upravujúcich nesenie nákladov* týka, môže zásada platná vo väčšine členských štátov – náklady nesie ten, kto spor prehral – za určitých okolností odradzovať od podania žaloby aj poškodených, ktorí majú oprávnené nároky.

Z uvedených dôvodov navrhuje Komisia členským štátom, aby:

- za účelom zníženia nákladov vypracovali procedurálne pravidlá uľahčujúce *urovnanie sporov prostredníctvom dohôd*;
- stanovili *súdne poplatky* takým spôsobom, aby nepredstavovali neprimeranú prekážku podania žaloby o náhradu škody spôsobenej porušením antitrustových pravidiel;
- umožnili vnútroštátnym súdom rozhodovať o nákladoch takým spôsobom, ktorý sa v určitých odôvodnených prípadoch odchyli od bežných pravidiel, a to pokiaľ možno ešte pred zahájením konania. Takéto rozhodnutia by zaručili, že žalobca by ani v prípade neúspechu nemusel niesť všetky náklady, ktoré druhej strane vznikli.¹⁹⁷

I. Súčinnosť medzi programami zhovievavosti a žalobami o náhradu škody

Pre vymáhanie práva vo verejnom i súkromnom záujme je dôležité, aby programy zhovievavosti boli prítlačlivé. V prípade *súkromných žalôb o náhradu škody* musí byť

¹⁹⁶ Biela kniha, s. 9.

¹⁹⁷ Biela kniha, s. 10.

prehláseniam podnikov predložených v rámci žiadosti o zhovievavosť zaručená dostatočná ochrana pred sprístupnením dôkazov.

Takáto ochrana sa má podľa Komisie vzťahovať na:

- všetky *prehlásenia*, ktoré *podniky žiadajúce o zhovievavosť* predložili v súvislosti s porušením článkov [101 a 102 SFEU];
- bez ohľadu na to, či orgán pre hospodársku súťaž žiadosť o zhovievavosť prijme, zamietne alebo o nej nerozhodne.

Zmienená ochrana platí, pokiaľ sprístupnenie nariadi súd, a to bez rozdielu, či *je to pred prijatím rozhodnutia* orgánom pre hospodársku súťaž *alebo po jeho prijatí*.

Ďalším opatrením, ktoré by zachovalo prítťažlivosť programov zhovievavosti, by mohlo byť obmedzenie občianskoprávnej zodpovednosti úspešných žiadateľov o ochranu pred pokutami. Komisia preto predkladá na ďalšie zváženie možnosť obmedziť *občianskoprávnú zodpovednosť podniku, ktorému bola odpustená pokuta, na nároky vznesené jeho priamymi a nepriamymi zmluvnými partnermi*. Dôkazné bremeno vzťahujúce sa k rozsahu obmedzenia zodpovednosti by niesol podnik, ktorému bola pokuta odpustená.¹⁹⁸

6.3 Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru k Bielej knihe

K *Bielej knihe* vyjadrili svoje stanovisko aj niektoré inštitúcie EU, medzi nimi i Európsky hospodársky a sociálny výbor (ďalej len „*EHSV*“). Tento výbor sa na svojom 452. plenárnom zasadnutí, konanom dňa 24 a 25. marca 2009, uzniesol¹⁹⁹ na stanovisku (ďalej len „*Stanovisko EHSV*“),²⁰⁰ ktoré bude predmetom nasledujúceho výkladu. Stanovisko EHSV sa člení na štyri časti, rovnaké členenie bude dodržané aj v nasledujúcom texte.

1. Závbery a odporúčania

Právo prístupu k účinnej súdnej ochrane je základným právom zakotveným v Európskej charte základných práv. Preto *EHSV* zdôrazňuje potrebu podporovať toto právo, hlavne v prípade zabezpečenia kompenzácie za porušenie antitrustových pravidiel, ktoré poškodzuje nielen súťažiteľov poctivo sa zúčastňujúcich súťaže, ale aj spotrebiteľov a zamestnancov spoločností vtiahnutých do takéhoto konania, a to tým, že ohrozuje ich pracovné pozície ako aj

¹⁹⁸ *Biela kniha*, s. 10-11.

¹⁹⁹ 54 hlasov „za“, 4 „proti“ a 3 členovia výboru sa hlasovania zdržali.

²⁰⁰ Opinion of the European Economic and Social Committee on the White paper on damages actions for breach of the EC antitrust rules, ÚV C 228, 25. 3. 2009, s. 40-46.

kúpnu silu. *EHSV* preto upozorňuje na potrebu zavedenia efektívnejších mechanizmov na zabezpečenie plnej kompenzácie obetí protisúťažných konaní, a to v súlade s existujúcou judikatúrou ESD.

Vedúcim princípom súťažnej politiky má podľa *Stanoviska EHSV* zostať nekompromisné verejnoprávne presadzovanie náležitej aplikácie čl. [101 a 102 SFEU] Komisiou a NCA. Žaloby o náhradu škody tvoria nevyhnutnú súčasť efektívneho presadzovania zmienených článkov, avšak pôsobia komplementárne, verejnoprávne presadzovanie tak nenahradzujú ani neohrozujú. Zvýšenie efektívnosti súkromných žalôb rovnako prispeje k celkovému deterenčnému pôsobeniu súťažných pravidiel.

EHSV pokladá za potrebné vytvorenie náležitého právneho rámca za účelom získania plnej kompenzácie, a to formou záväzných i nezáväzných opatrení vychádzajúcich z európskej právnej kultúry a tradícií, ktoré by slúžili k zlepšeniu procedúry vymáhania nárokov na náhradu škody v EU a zabezpečili by určitú minimálnu úroveň ochrany práv osôb poškodených protisúťažným konaním. Podľa *Stanoviska EHSV* návrhy opatrení obsiahnutých v *Bielej knihe* pokrývajú komplexný právny rámec. *EHSV* tak vyzýva Komisiu, aby navrhla vhodné prostriedky k dosiahnutiu cieľov *Bielou knihou* vytýčených.²⁰¹

2. Úvod

V súvislosti so zabezpečovaním plnej kompenzácie *EHSV* spozoroval, že poisťovne neposkytujú poistné krytie na následky (hl. kompenzáciu) úmyselného antitrustového konania. Táto skutočnosť môže pôsobiť odradzujúco na podniky, keďže v prípade porušenia súťažných pravidiel budú musieť niesť plné náklady na kompenzáciu spôsobenej škody, rovnako ako aj úplné náklady uvalených pokút.

V dôsledku úzkej prepojenosti súťažnej politiky s inými, napr. vnútorného trhu či ochrany spotrebiteľa, vyzýva *EHSV* k čo najširšej miere koordinácie ich iniciatív za účelom uľahčenia získania odškodnenia.

V nadväznosti na verejnú diskusiu vyvolanú *Zelenou knihou*, vyjadril *EHSV* podporu prístupu Komisie a vyzval ju k podniknutiu praktických krokov. Následne uvítal jej iniciatívu spočívajúcu vo vytýčení prekážok, ktorým musia obeť protisúťažného konania čeliť pri snahe o dosiahnutie kompenzácie a pripomenul princíp subsidiarity. Konkrétne návrhy boli predstavené na jar 2008 v *Bielej knihe*, pri ktorej príprave Komisia podnikla rozsiahle konzultácie so zástupcami vlád členských štátov, vnútroštátnymi sudcami a množstvom iných

²⁰¹ *Stanovisko EHSV*, s. 40-41.

odborníkov. Za primárny cieľ *Bielej knihy* bolo stanovené zlepšenie právnych podmienok obetí protisúťažného konania pri výkone ich práva na plnú kompenzáciu nimi utrpenej škody.²⁰²

3. Všeobecné postrehy a pripomienky

EHVS vo svojom stanovisku vyjadruje podporu myšlienke efektívnejšieho fungovania systému umožňujúceho spravodlivú kompenzáciu obetí protisúťažného konania v rámci EU. Súčasný systém, kedy sa uplatnenie nároku riadi všeobecnou úpravou deliktov a procesnými pravidlami členských štátov, považuje výbor za nedostatočný, hlavne v prípade vzniku obdobnej škody viacerým obetiam. Preto sa *EHSV* obracia na Komisiu s výzvou, aby bola umožnená efektívna kompenzácia obetí protisúťažného konania vo všetkých členských štátoch EU. Za účelom zabezpečenia tejto kompenzácie požaduje Komisiu o návrh ďalších nevyhnutných opatrení, ktoré by pokračovali v úsilí naznačenom v *Bielej knihe* na európskej úrovni, avšak so súčasným zachovaním princípu subsidiarity.

Výbor zastáva názor, že k dosiahnutiu zmieneného cieľa, by mala Komisia jednak kodifikovať prostredníctvom komunitárnej legislatívy *acquis communautaire* týkajúce sa rozsahu náhrady škody, ktorého sa môžu obeť protisúťažného konania domôcť, jednak pomocou nezáväzných inštrumentov vytvoriť rámec uľahčujúci kalkuláciu náhrady škody.

Vzhľadom na princíp vyslovený ESD, že právo na kompenzáciu náleží každej poškodenej osobe, zastáva *EHSV* názor, že žalovaný by mal byť oprávnený využiť *passing-on defense* na svoju obhajobu v súvislosti s prenesením nezákonného navýšenia ceny. Dôkazné bremeno by však nemalo byť nižšie než obvyklé.

Čo sa vzájomnej kooperácie medzi *public enforcement* a žalobami o náhradu škody týka, je výbor zástancom zachovanie primárnej zodpovednosti verejných orgánov za reguláciu trhu a efektívne presadzovanie súťažných pravidiel v rámci EU. Akékoľvek pripravované iniciatívy by mali viesť k podpore efektívneho verejnoprávneho presadzovania práva. Zatiaľ čo *public enforcement* sa zameriava na kontrolu dodržiavania súťažných pravidiel a prevenciu, primárnou úlohou súkromných žalôb je poskytnutie úplnej kompenzácie za utrpenu škodu.

EHSV oceňuje prístup Komisie k podpore riešenia niektorých sporov pomocou mimosúdnych dohôd. Podľa *Stanoviska EHSV* majú tieto dohody dôležitú komplementárnu úlohu vo vzťahu k súdom priznanej náhrade. Umožňujú rýchlejšie dosiahnutie spravodlivého riešenia sporov, vynaloženie nižších nákladov a súčasne aj zníženia záťaže súdov. *EHSV* však

²⁰² *Stanovisko EHSV*, s. 41-42.

zdôrazňuje ich „alternatívne postavenie“ vo vzťahu k súdom priznanej náhrade, ktorá musí byť aj v týchto prípadoch dostupná.²⁰³

4. Špecifické postrehy a pripomienky

Vzhľadom na súčasné množstvo právnych transakcií v rámci EU, pokladá EHSV za nevyhnutné vytvorenie mechanizmu umožňujúceho kumuláciu individuálnych nárokov obetí obdobného protisúťažného konania. V tejto oblasti súhlasí s návrhom Komisie na zavedenie dvoch komplementárnych typov žalôb – žaloby podané v zastúpení (*representative actions*) a kolektívne žaloby s výslovným predchádzajúcim súhlasom všetkých žalobcov (*opt-in collective actions*).

Vo vzťahu ku kolektívnym žalobám zdôrazňuje EHSV hlavne záujmy spotrebiteľov a v súlade so svojimi predchádzajúcimi stanoviskami k tejto otázke uvádza, že uznanie nevyhnutnosti náhrady má byť sprevádzané zavedením vhodných procedúr umožňujúcich presadenie z toho plynúcich práv. Rovnako zdôrazňuje potrebu prijatia následných opatrení zabráňujúcich zneužitiu tohoto systému, ako tomu bolo v USA. Zmienené následné opatrenia by mali vychádzať z európskej právnej kultúry a tradícií a zachovať tak zásadu plnej kompenzácie ako ich jediného cieľa. Tzv. *contingency fees* ako aj iné dohody vyvolávajúce hospodárske záujmy tretích strán na výsledku sporu by mali byť v EU vylúčené.

Za účelom zabezpečenia efektívneho prístupu ku kľúčovým dôkazom súhlasí EHSV s návrhom prezentovaným *Bielou knihou* na zaistenie minimálnej úrovne sprístupňovania dôkazov medzi stranami pre prípady komunitárnych súťažných sporov o náhradu škody. Oprávnenie vnútroštátnych súdov za určitých podmienok nariadiť sporným stranám alebo tretím osobám, aby sprístupnili presne vymedzené kategórie relevantných dôkazov, môže výrazne pomôcť k dosiahnutiu tohto cieľa. Zároveň však žiada Komisiu, aby požiadavky na sprístupňovanie dôkazov boli náležite zabezpečené pred ich zneužitím, čomu by mohol dopomôcť súdny dozor.

Stanovisko EHSV s ohľadom na princíp ekvivalencie procesných pravidiel navrhuje, aby bolo záväzné nie len rozhodnutie Komisie o porušení čl. [101 a 102 SFEU], ale aj všetky rozhodnutia NCA, ktoré o takomto porušení rozhodli. S priznaním záväznosti konečným rozhodnutiam NCA by však mala byť venovaná náležitá pozornosť určitej miere harmonizácie, a to hlavne čo sa pravidiel obmedzenia prílišnej právomoci týka, rovnako ako aj procedurálnych záruk platných v jednotlivých členských štátoch.

²⁰³ *Stanovisko EHSV*, s. 42-43.

Vo vzťahu k „*opt-in*“ a „*opt-out*“ žalobám odkazuje *EHSV* na svoje stanovisko zo dňa 14. 2. 2008, kde prezentuje výhody i nevýhody týchto inštitútov. Poukazuje v ňom predovšetkým na skutočnosť, že napriek nesporným výhodám „*opt-in*“ žaloby, je procedúra uplatnenia nároku touto formou zložitá z administratívneho hľadiska, finančne náročná, vedie k spomaleniu celého konania o nároku a nie je vhodným nástrojom pre ochranu záujmov veľkého počtu spotrebiteľov, pretože títo nedisponujú dostatočnými informáciami o celej procedúre. Zdôrazňuje však dôležitú úlohu sudcov v procese uplatňovania nárokov pomocou kolektívnych žalôb. Prospešná by bola ich účasť na špecializovanom tréningu za účelom prehĺbenia ich znalostí o kritériách prípustnosti uvedeného druhu žalôb ako aj zhodnotenia prístupu k dôkazom, keďže sú to práve oni, na ktorých spočíva aktívna úloha pri identifikácii a následnom umožnení kolektívnych nárokov.

Stanovisko EHSV súhlasí s potrebou zachovania atraktivity tzv. *leniency programme*, avšak poukazuje na skutočnosť, že inštitút žiadosti o zhovievavosť by nemal, nad mieru nevyhnutne nutnú ochraňovať účastníkov kartelov pred občianskoprávnymi dôsledkami ich nezákonného konania k tiazii poškodených.

K otázke nákladov spojených s uplatnením žaloby o náhradu škody sa *EHSV* vyjadril už vo svojom stanovisku k *Zelenej knihe*. Členským štátom tak odporúča zvážiť ich súčasné pravidlá týkajúce sa nákladov konania a Komisii zas preskúmať tieto pravidlá v rámci celej EU. Cieľom by tak malo byť zabezpečenie možnosti uplatnenia tých opodstatnených nárokov, ktoré by inak, práve z dôvodu s nimi spojenými prílišnými nákladmi, uplatnené byť nemohli.

Určitým stimulom k uplatneniu nárokov na náhradu škody utrpenej v dôsledku protisúťažného konania by nesporne bolo zvýšenie informovanosti v tejto oblasti, ako aj možnosť vzájomných konzultácií poškodených v rámci EU. Ako možný prostriedok k zabezpečeniu efektívnej a zároveň finančne prílišne nezaťažujúcej výmene informácií sa tak (v súlade so *Stanoviskom EHSV*) javí zavedenie verejného Európskeho elektronického registra žalôb.²⁰⁴

6.4 Uznesenie Európskeho parlamentu k Bielej knihe

Možnosť vyjadriť sa k *Bielej knihe* využila aj ďalšia európska inštitúcia – Európsky parlament (ďalej len „*EP*“). Jeho postrehy, pripomienky a návrhy sa stali obsahom jeho

²⁰⁴ *Stanovisko EHSV*, s. 43-46.

uznesenia²⁰⁵ zo dňa 26. marca 2009 (ďalej len „*Uznesenie EP*“). V nasledujúcom texte tak budú stručne načrtnuté niektoré z nich.

EP hneď v úvode svojho uznesenia zdôraznil potrebu efektívneho presadzovania práva na ochranu hospodárskej súťaže, plnej kompenzácie obetí protisúťažného konania, ako aj povinnosť Komisie pri každom návrhu, ktorý nespadá do jej výlučnej pôsobnosti, dodržiavať zásady subsidiarity a proporcionality.

Vo všeobecnosti *EP* víta iniciatívu Komisie v tejto oblasti, avšak zdôrazňuje, že doteraz nestanovila právny základ, o ktorý sa budú navrhované opatrenia opierať.

Rovnako oceňuje zvažované zavedenie mechanizmov k vymáhaniu kolektívnej náhrady škody, hlavne v súvislosti s ochranou spotrebiteľských záujmov. Vzhľadom na to, že v tejto oblasti bolo v poslednej dobe zverejnených viacero dokumentov,²⁰⁶ zdôrazňuje, že opatrenia na európskej úrovni nesmú byť príčinou svojvoľného a zbytočného roztrieštenia vnútroštátneho procesného práva, a vyžaduje preto, aby bolo dôkladne zvážené, či a do akej miery by sa mal zvoliť horizontálny alebo integrovaný prístup s cieľom uľahčenia mimosúdneho urovnania sporov a podávania žalôb o náhradu škody. Vyzýva Komisiu, aby sa zatiaľ zdržala predkladania mechanizmov umožňujúcich súdne vymáhanie kolektívnej náhrady škody pre osoby poškodené porušením komunitárnych súťažných pravidiel, bez toho, aby umožnila *EP* zúčastniť sa na ich prijímaní v rámci spolu rozhodovacej procedúry.²⁰⁷

Parlament vo svojom uznesení ďalej zdôrazňuje, že tieto žaloby by mali byť riešené pokiaľ možno rovnako ako ostatné prípady mimozmluvných nárokov. Navrhuje však podrobnejšiu analýzu opravných prostriedkov v oblasti ochrany hospodárskej súťaže a domnieva sa, že odvetvové opatrenia by mali byť navrhnuté až s ohľadom na konkrétne problémy a ťažkosti, s ktorými sa stretávajú osoby poškodené porušením pravidiel hospodárskej súťaže v EU.²⁰⁸

Vzhľadom na výhody mimosúdneho riešenia sporov požaduje *EP*, aby bol vyhodnotený a prípadne aj zavedený postup takéhoto riešenia sporov pre hromadné nároky. Zdôrazňuje však, že tento postup nesmie byť spojený so zbytočným predlžovaním konaní ani nesmie podporovať nespravodlivé vysporiadanie nárokov.²⁰⁹

²⁰⁵ *European Parliament resolution of 26 March 2009 on the White Paper on damages actions for breach of the EC antitrust rules (2008/2154(INI))* [online]. March 2009 [cit. 2.februára 2010]. Dostupné na <<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P6-TA-2009-0187+0+DOC+XML+V0//EN>>.

²⁰⁶ Výsledky dvoch štúdií o mechanizmoch kolektívnej náhrady škody v členských štátoch (Generálne riaditeľstvo Komisie pre ochranu zdravia a spotrebiteľa), *Zelená kniha* (Komisia).

²⁰⁷ *Uznesenie EP*, bod 5.

²⁰⁸ *Uznesenie EP*, bod 6.

²⁰⁹ *Uznesenie EP*, bod 7.

Priamym aj nepriamym účastníkom by malo byť umožnené uplatnenie ich nárokov pomocou individuálnej žaloby, žaloby v zastúpení alebo kolektívnej žaloby. Voľba jednej z týchto možností by však mala vylúčiť pre túto stranu súbežné alebo následné uplatnenie možnosti inej. Za účelom zabránenia vedenia nezákonných sporov by mali členské štáty udeliť právomoc podávať žaloby v zastúpení kvalifikovaným subjektom štátnych orgánov. U týchto žalôb, rovnako ako aj v prípade „opt-in“ žalôb, by malo byť jasne stanovené časové obdobie, v ktorom je potrebné presne špecifikovať zastupované subjekty. Z obdržanej náhrady škody môže kvalifikovaný subjekt získať iba náhradu tých nákladov, ktoré mu v dôsledku právneho zastúpenia vznikli, a nesmie byť ani priamo, ani nepriamo menovaným subjektom pre vyplatenie náhrady škody.²¹⁰

S cieľom zabezpečenia účinnej kompenzácie obetí povzbudzuje EP súťažné orgány, aby toto odškodnenie brali do úvahy pri vymeriavaní pokuty, ktorá má byť podniku uložená. Vyzýva Radu a Komisiu, aby do Nariadenia 1/2003 výslovne začlenili uvedenú zásadu pre pokuty a ďalej ju zlepšili a upresnili.²¹¹

Podľa *Uznesenia EP* by nemal byť vnútroštátny súd viazaný rozhodnutím národného súťažného orgánu iného členského štátu, predpokladom žaloby na náhradu škody by malo byť zavinené konanie (a to prinajmenšom nedbalostné) a *passing-on defense* by mala byť prípustná.²¹²

EP požaduje, aby boli preskúmané spôsoby, ktoré by umožnili zachovanie atraktivity programu zhovievavosti, zdôrazňuje však, že i napriek významu tohto programu rozhodne odmieta zbavenie korunných svedkov občianskoprávnej zdieľanej zodpovednosti, pretože to je v rozpore so systémom a poškodzuje to mnohé obeť protisúťažného konania v rámci EU.²¹³

Na záver EP poukazuje na fakt, že sa musí prostredníctvom spolurozhodovacej procedúry podieľať na každom legislatívnom zámere v oblasti kolektívnej náhrady škody a súčasne žiada, aby pred akýmkoľvek legislatívnym návrhom bola prevedená nezávislá analýza jeho nákladov a prínosov.²¹⁴

²¹⁰ *Uznesenie EP*, bod 8-10.

²¹¹ *Uznesenie EP*, bod 11.

²¹² *Uznesenie EP*, body 14, 15 a 18.

²¹³ *Uznesenie EP*, bod 21.

²¹⁴ *Uznesenie EP*, bod 23-24.

6.5 Stanovisko Nemecka k Bielej knihe

Rovnako ako vyššie uvedené európske inštitúcie, využili možnosť predložiť svoje pripomienky k *Bielou knihou* navrhovaným opatreniam aj tri nemecké ministerstvá²¹⁵ a národný súťažný úrad (Bundeskartellamt). Učinili tak formou spoločného stanoviska (ďalej len „*Stanovisko Nemecka*“ resp. „*Stanovisko*“).²¹⁶ Toto stanovisko je v porovnaní s predchádzajúcimi dvoma analyzovanými názormi kritickejšie, na mnohých miestach zdôrazňuje princíp subsidiarity a navrhuje ponechať väčšinu „citlivých“ otázok národným úpravám. Jeho význam pre Českú republiku, ako krajinu s právnou kultúrou podobnou tej nemeckej, je obdobný ako v prípade nemeckého stanoviska k *Zelenej knihe*. Samotné *Stanovisko* sa člení na tri časti, tento postup bude zachovaný aj v nasledujúcom texte.

1. Žaloby o náhradu škody ako komplementárny element presadzovania súťažného práva

Súkromné presadzovanie súťažného práva je neodmysliteľnou súčasťou presadzovania súťažného práva ako celku a efektívne dopĺňa jeho verejnoprávnu zložku. Účinný a adekvátny právny rámec *private enforcement* je nevyhnutným predpokladom pre zabezpečenie kompenzácie poškodeným stranám. Navyše, existencia reálnej hrozby povinnosti zaplatiť za spôsobenú škodu pôsobí ako účinný prostriedok odradzovania od protisúťažného konania.

V súčasnej nemeckej úprave súkromné žaloby o náhradu škody už efektívne dopĺňujú prácu súťažných orgánov. *Zelená* a *Biela kniha* však vyvolali mohutnú odozvu aj v iných členských štátoch, ktorá nevyhnutne povedie k zmenám v národných právnych systémoch a zníži nedostatky v oblasti súkromných žalôb o náhradu škody. Preto *Stanovisko* zastáva názor, že v súčasnosti neexistuje reálna potreba prijímania ďalších legislatívnych opatrení na komunitárnej úrovni.²¹⁷

²¹⁵ Bundesministerium für Wirtschaft und Technologie, Bundesministerium der Justiz, Bundesministerium für Ernährung, Landwirtschaft und Verbraucherschutz.

²¹⁶ *Comments of the Federal Ministry of Economics and Technology, the Federal Ministry of Justice, the Federal Ministry of Food, Agriculture and Consumer Protection and the Bundeskartellamt of the EU Commission's White Paper on „Damages actions for breach of the EC antitrust rules“* [online]. 14 July 2008 [cit. dňa 3. februára 2010]. Dostupné na

<http://ec.europa.eu/competition/antitrust/actionsdamages/white_paper_comments/bund_en.pdf>.

²¹⁷ *Stanovisko Nemecka*, s. 1.

2. Všeobecné postrehy a pripomienky k návrhom obsiahnutým v Bielej knihe

a) Vedúce princípy Bielej knihy

Biela kniha zakotvuje tri esenciálne princípy: nevyhnutnosť ustanovenia skutočne európskeho právneho rámca, plná kompenzácia poškodených a zabezpečenie, resp. zachovanie dôrazného verejnoprávneho presadzovania súťažného práva v súlade s čl. [101 a 102 SFEU].

V súlade s názorom zastávaným *Stanoviskom*, je účelom zakotvenia prvého z vedúcich princíпов (skutočne európsky právny rámec) iba odlišenie európskej právnej kultúry a tradícií od právneho rámca vytvoreného pre žaloby o náhradu škody v USA. To však podľa *Stanoviska* nie je vhodným obsahovým vymedzením takéhoto rámca, ktorý má podľa jeho názoru vychádzať zo súhrnu ustanovení jednotlivých členských štátov a nie byť stanovený komunitárnym legislatívnym aktom.

Stanovisko vytýka Komisii, že nešpecifikovala právny základ, ktorý zamýšľa prepožičať jednotlivým návrhom legislatívnych opatrení. Zároveň poukazuje na skutočnosť, že ESD v prípadoch *Courage* a *Manfredi* nestanovil povinnosť Komisie zmeniť právny rámec súkromných žalôb vlastným legislatívnym aktom, práve naopak, v tejto oblasti určil kľúčovú úlohu členských štátov. Podľa *Stanoviska* Komisia zanedbala tento fakt a navrhované legislatívne opatrenia neberú v úvahu princíp subsidiarity, pričom sa jej doteraz nepodarilo presvedčivo preukázať, že ciele vytýčené *Bielou knihou* nemožno adekvátne realizovať na vnútroštátnej úrovni.

Súhlas s Komisiou vyjadruje *Stanovisko* vo vzťahu k druhému a tretiemu vedúcemu princípu. Poukazuje na skutočnosť, že je potrebné zachovať dominantné postavenie *public enforcement* a podporovať jeho rázne pôsobenie pomocou efektívnych nástrojov *private enforcement*, ktoré ho však za žiadnych okolností nesmú oslabovať či inak pôsobiť proti nemu.²¹⁸

b) Absencia objektívneho zdôvodnenia potrebnosti špeciálnych sektorových pravidiel

V súlade so *Stanoviskom* neexistuje reálna potreba zavedenia špeciálnych sektorových pravidiel pre oblasť súťažného práva do všeobecnej úpravy občianskoprávných deliktov či procesného práva vo forme európskych legislatívnych opatrení. Navyše, ich potrebnosť nebola dostatočným spôsobom preukázaná ani Komisiou. Rovnaký názor, zdá sa, zastáva aj ESD, keď v prípade *Manfredi* uviedol, že modalita jednotlivých súkromných žalôb o náhradu škody sa majú riadiť vnútroštátnym právom.²¹⁹

²¹⁸ *Stanovisko Nemecka*, s. 2-3.

²¹⁹ *Stanovisko Nemecka*, s. 3.

c) Diferenciácia

V súvislosti s rozsahom opatrení navrhovaných *Bielou knihou* – vzťahuje sa na všetky skupiny poškodených a všetky typy porušenia čl. [101 a 102 SFEU], poukazuje *Stanovisko* na potrebu určitej diferenciácie, pretože pozícia žalobcu je v jednotlivých prípadoch zásadne odlišná, a to jednak v závislosti na základe jeho nároku, jednak type podanej žaloby. V prvom prípade je tak nevyhnutné odlišovať zakázané kartelové dohody od zneužívania dominantného postavenia, v druhom žaloby samostatné od následných.²²⁰

d) Otázka právnej istoty, konzistentnosti súťažnej politiky a „viac ekonomického prístupu“

Stanovisko považuje za sporné, či v súčasnej dobe „panuje neistota“ v tejto oblasti. Podľa jeho názoru, naopak, prebieha presadzovanie práva na úrovni členských štátov v súlade so všeobecne akceptovanými pravidlami, ktorých rozsah je dostatočne jasný, aplikačná prax ustálená a výsledky sporov predvídateľné. Práve nové, skutočne komunitárne pravidlá môžu preto priniesť viac interperetačných otázok než riešení.

V *Stanovisku* je zdôrazňovaná aj potreba *konzistentnosti* jednotlivých iniciatív Komisie, rovnako ako aj jeho, nie celkom súhlasný názor, s „viac ekonomickým prístupom“ Komisie ku riešeniu niektorých otázok, ktorý sa výrazne prejavil napr. pri zvýšení požiadaviek na dokazovanie. Vytýkané sú predovšetkým vysoké náklady, ktoré komplexná analýza s týmto prístupom nerozlučne spojená zaiste prinesie, čím odradí mnohých žalobcov od uplatnenia ich nárokov.²²¹

3. Pripomienky ku špeciálnym opatreniam navrhovaných *Bielou knihou*

a) Aktívna legitímácia k podaniu žaloby, kolektívna náhrada

Záver, že v súlade s relevantnou judikatúrou ESD, musí byť „každému“ – bez ohľadu na príčinnú súvislosť – kto utrpel v dôsledku protisúťažného konania škodu, umožnené požadovať jej náhradu, je podľa *Stanoviska* chybný. ESD v rozsudku *Manfredi* skôr ujasnil, že je práve úlohou vnútroštátnych pravidiel presne stanoviť, kto je oprávnený uplatniť nárok.

V súvislosti so žalobou v zastúpení poukazuje *Stanovisko* na skutočnosť, že v prípade zastupovania identifikovateľných subjektov, má táto žaloba *de facto* charakter tzv. *opt-out* žaloby a musí byť preto odmietnutá, keďže tento koncept je nezlučiteľný nie len s nemeckým právnym poriadkom, ale aj s právnymi poriadkami iných členských štátov, ktoré sú založené práve na individuálnom uplatnení a preukázaní nároku každého jednotlivca. Jeho umožnenie

²²⁰ *Stanovisko Nemecka*, s. 3.

²²¹ *Stanovisko Nemecka*, s. 4.

jednak predstavuje obrovské riziko pre žalovaného, keďže voči nemu môžu byť následne uplatnené viaceré nároky vyplývajúce z toho istého konania, jednak je v rozpore so základnou zásadou deliktneho práva, ktorá umožňuje posúdenie škody jedine u menovaného (a teda identifikovaného) subjektu a na individuálnom základe. Najvýraznejšie sa to prejavuje pri posudzovaní straty zisku, kedy v prípade iba identifikovateľných subjektov vôbec nemôže ísť o kompenzáciu nimi utrpенých strát. *Stanovisko* si však súčasne uvedomuje nesporný prínos kolektívnych žalôb a ponúka preto Komisii na zváženie vlastnú úpravu, ktorá umožňuje postúpenie nárokov na náhradu škody tretej strane, ktorá ich následne kolektívne vymáha. Podobné inštitúty existujú aj v iných členských štátoch.²²²

b) *Prístup k dôkazom, záväznosť rozhodnutí NCA*

Biela kniha navrhuje zavedenie pravidiel umožňujúcich *d'alekosiahle sprístupňovanie dôkazov* medzi stranami. Tieto opatrenia tak nesporne prispievajú k uľahčeniu získavania dôkazov, avšak *Stanoviskom* je namietaná ich nezlučiteľnosť s nemeckým právnym poriadkom. Súčasne s poukázaním na princíp subsidiarity tak *Stanovisko* prezentuje názor, že neexistuje všeobecná potreba pre ich prijatie, pretože každý členský štát sa postará o zabezpečenie potrebných inštrumentov v prípade, keď takáto potreba vyvstane u konkrétneho žalobcu pri uplatňovaní nároku na náhradu škody.

K návrhom *Bielej knihy* týkajúcich sa *záväznosti konečných rozhodnutí NCA ako aj národných súdov*, nemá zásadné námietky. Poukazuje však na vlastnú skúsenosť, kedy v Nemecku už k prijatiu zmieneneho opatrenia došlo, a teda komunitárny legislatívny akt nepokladá za nevyhnutný.²²³

c) *Predpoklad zavinenia, koncept náhrady škody*

Stanovisko zastáva názor, že „zavinenie“ a „náhrada škody“ sú kľúčovými konceptmi súkromného práva jednotlivých členských štátov, a preto sú to práve národné súdy, na ktorých by mala byť ponechaná ich aplikácia. Prípadná interferencia Komisie do týchto konceptov, ako aj zavádzanie sektorových pravidiel do všeobecného konceptu náhrady škody neprinesie podľa *Stanoviska* žiadne benefity.

Komisii sa nepodarilo preukázať, že *požiadavka zavinenia* bráni efektívnemu fungovaniu *private enforcement*. Práve naopak, v súlade so *Stanoviskom* pôsobí zavinenie ako nevyhnutný korektív v nejasných situáciách a chráni tak podniky pred prílišným

²²² Napr. francúzska „*action en représentation conjointe*“.

²²³ *Stanovisko Nemecka*, s. 7-8.

obmedzovaním ich činnosti. Zavedenie konceptu objektívnej odpovednosti by mohlo viesť k menšej „ochote“ podnikov k súťaž podporujúcemu konaniu, ktoré je svojím spôsobom „na hrane“. Navrhovaný koncept ospravedlniteľného omylu je pre členské štáty nový a v žiadnom prípade nenahradí funkciu zavinenia ako potrebného korektívu.

V otázke *konceptu náhrady škody* panuje vo väčšine členských štátov zhoda, nahradzuje sa teda skutočná ujma, strata zisku a úroky. Proti vypracovaniu rámca s pragmatickými a nezáväznými pokynmi, ktoré by mali členským štátom uľahčiť kalkuláciu škody, *Stanovisko* nemá zásadné námietky. Avšak v dôsledku špecifickosti jednotlivých prípadov poukazuje na fakt, že od toho nemožno očakávať podstatné zlepšenie pozície žalobcu či v konkrétnej veci rozhodujúceho súdu.²²⁴

d) Prenesenie nezákonného navýšenia ceny, premlčacie lehoty

Stanovisko odmieta prijímanie akýchkoľvek všeobecných štatutárnych úprav vo veci prenesenia navýšenia ceny, pretože je v každom jednotlivom prípade nevyhnutné zobrať na vedomie všetky jeho špecifiká. Súdom má byť zachované diskrečné oprávnenie posúdiť, či umožnenie tzv. *passing-on defense* v danom prípade povedie ku spravodlivej kompenzácii alebo naopak k „omilosteniu“ páchatel'a deliktu. Všeobecný predpoklad prenesenia nezákonného navýšenia ceny zakladá ďalší problém, a to v oblasti alokácie prípadnej náhrady škody medzi poškodených nachádzajúcich sa na rôznych úrovniach distribučného reťazca.

Sporným sa javí aj *Bielou knihou* navrhovaný vyvratiteľný predpoklad, že na nepriameho odberateľa bolo prenesené celé navýšenie ceny, keďže nezodpovedá ani samotnej hospodárskej praxi. Či vôbec a ak áno, tak v akom rozsahu došlo k preneseniu nezákonného navýšenia ceny závisí, okrem iného, na súťažných tlakoch, elasticite dopytu, ako aj reakcii ostatných súťažiteľov.

Stanovisko nepovažuje zavedenie *Bielou knihou* navrhovaného opatrenie o začatí plynutia novej *premlčacej lehoty* po ukončení konania pred súťažným orgánom za nevyhnutné. Nemecká úprava premlčacích lehôt v prípade žalôb o náhradu škody sa riadi všeobecnými procesnými predpismi, ktoré stanovujú prerušenie behu premlčacej lehoty po zahájení konania pred NCA. Po jeho ukončení tak môže nemecký žalobca „ťažiť“ nie len zo záväzného účinku tohto rozhodnutia, ale aj skutočnosti, že prerušená premlčacia lehota neuplynie skôr ako šesť mesiacov po skončení konania pred NCA.²²⁵

²²⁴ *Stanovisko Nemecka*, s. 8-9.

²²⁵ *Stanovisko Nemecka*, s. 9-11.

e) Náklady konania, interakcia programov zhovievavosti a žalôb o náhradu škody

Výzva Komisie zväžiť pravidlá alokácie *nákladov konania* vo vzťahu k zníženiu rizika potenciálneho žalobcu, je podľa *Stanoviska* - v určitom rozsahu – v Nemecku už realizovaná. Nemecká úprava umožňuje prispôbiť „hodnotu sporu“ na odôvodnenú žiadosť povinnej strany, podloženú jasnými dôkazmi, že jej hospodárska situácia by bola v prípade hradenia „plnej hodnoty sporu“ závažne ohrozená. Absolútne opustenie princípu o hradení nákladov neúspešnou stranou sporu však *Stanovisko* zásadne odmieta. Táto zásada má jednak silné preventívne účinky, jednak v prípade jej opustenia nie je vôbec jasné, kto poniesie náklady neúspešnej strany a v zásade to nemožno očakávať od úspešnej strany či širokej verejnosti.

Stanovisko zastáva názor, že *programy zhovievavosti* sú zásadné pre celý systém presadzovania práva. Je nevyhnutné mať na pamäti ich dôležitosť pri úprave žalôb o náhradu škody, pretože práve uľahčením uplatňovania týchto nárokov sa súčasne znižuje atraktivita programov zhovievavosti. Preto by mala Komisia zväžiť svoje návrhy týkajúce sa predovšetkým umožnenia tzv. *opt-out* žalôb či pravidiel umožňujúcich rozsiahle sprístupňovanie dôkazov medzi stranami. Otázka rozsahu ochrany tzv. korunného svedka ku škode ostatných porušiteľov či dokonca poškodených, by mala byť starostlivo uvážená vnútroštátnymi právnymi poriadkami. V Nemecku je možnosť zásahu do súkromných práv poškodenej strany v súvislosti so žiadosťou o zhovievavosť v súčasnosti vylúčená.²²⁶

6.6 Pripomienky vybraných sekcií ABA k Bielej knihe

Príležitosť vyjadriť svoje pripomienky k *Bielej knihe* využili aj tri sekcie²²⁷ Americkej asociácie baristov (ďalej len „ABA“), a to formou spoločného stanoviska (ďalej len „*Stanovisko ABA*“).²²⁸ Pri formulovaní tohto stanoviska vychádzali jednotlivé sekcie zo svojich bohatých skúseností ako aj odborných poznatkov z oblasti antitrustového práva a fungovania systému žalôb o náhradu škody v USA i vo svete. Pozornosť však venujú iba otázkam, ktoré pokladajú do určitej miery za *Bielou knihou* nedoriešené. *Stanovisko* je rozčlenené do štyroch častí.

²²⁶ *Stanovisko Nemecka*, s. 11-12.

²²⁷ Section of Antitrust Law, Section of Interanational Law, Section of Business Law.

²²⁸ *Joint Comments of the American Bar Association Section of Antitrust Law, Section of Interanational Law, and Section of Business Law on the Commission of the European Communities "White Paper on Damages Actions for Breach of the EC Antitrust Rules* [online]. 30 June 2008 [cit. dňa 3. februára 2010]. Dostupné na <http://ec.europa.eu/competition/antitrust/actionsdamages/white_paper_comments/aba_en.pdf>.

I. Zavinenie, náhrada škody, prenesenie navýšenia ceny

K získaniu odškodnenia nie je podľa antitrustového práva USA potrebné preukazovať ***zavinenie***. Ako *Stanovisko ABA* uvádza, má takáto úprava svoje výhody i nevýhody. Praktická sa javí v prípadoch tzv. *hard-core cartels*, kde pochybnosti o „vine“ porušiteľa v zásade nevznikajú. Na druhej strane, v prípadoch, kde je potrebné posudzovať prosúťažné účinky konania, tj. „*rule of reason*“ cases, môžu vzniknúť situácie, kedy porušiteľ konal v dobrej viere, a práve tu nastáva otázka „nespravodlivosti“ načrtnutého prístupu. Americká úprava sa rozhodla uprednostniť „spravodlivosť“ vo vzťahu k poškodenému, ktorému by sa v prípade neúspechu pri preukazovaní zavinenia nemusela dostať vôbec žiadna kompenzácia vzniknutej škody. Hľadanie vlastného spravodlivého riešenia tak sekcie navrhujú ponechať na členských štátoch.

V súvislosti s navrhovanou úpravou ospravedlniteľného omylu upozorňuje *Stanovisko ABA* na použitie vágneho jazyka pri jeho definícii. Tak napr. požiadavku „vysokej miery starostlivosti“ (*high standard of care*) navrhuje, vzhľadom na jej historické uplatňovanie len v niektorých členských štátoch, nahradiť ustálenejším konceptom bežne používaným v právnom i obchodnom jazyku, a teda požadovať „rozumnú mieru starostlivosti“ (*reasonable standard of care*). Rovnako navrhuje upraviť požiadavku, že si osoba konajúca v tomto omyle „nemohla byť vedomá...“ (*could not have been aware*) na „nebola si vedomá“ (*was not aware*), pretože súčasná úprava by pri nesprávnej interpretácii mohla úplne vylúčiť možnosť, že si porušiteľ mohol byť vedomý následkov svojho konania, čo by *de facto* umožnilo režim, ktorý zavinenie nevyžaduje vôbec.²²⁹

Čo sa návrhu Komisie ***kodifikovať súčasné acquis communautaire o rozsahu škôd***, za ktoré môžu osoby poškodené protisúťažným konaním získať náhradu týka, varuje *Stanovisko ABA* pred prijímaním samostatného komunitárneho legislatívneho aktu v tejto oblasti. Okrem toho, že nevidí podstatný dôvod pre takúto sektorovú úpravu, poukazuje aj na zdĺhavosť a finančnú náročnosť legislatívneho procesu prijímania legislatívneho inštrumentu, ale hlavne na hrozbu zasahovania do základných právomoci, ktoré ostali v kompetencií členských štátov, ako je napr. ich vlastná procesná úprava. Podľa *Stanoviska ABA* je možné cieľ zamýšľaný kodifikáciou dosiahnuť aj menej statickou, ťažkopádnu a v neposlednom rade menej rušivou procedúrou, a to pomocou nezáväzných smerníc.

Stanovisko ABA uvítalo iniciatívu Komisie ***vypracovať rámec s pragmatickými a nezáväznými pokynmi pre vyčíslenie náhrady škody***, avšak poukazuje aj na jeho určité

²²⁹ *Stanovisko ABA*, s. 4-7.

limity. Takéto pokyny budú nesporne prínosom v členských štátoch, kde národné právo poskytuje len úpravu nedostatočnú, prípadne žiadnu. Menej užitočné však budú v štátoch, kde sú už podobné pravidlá súčasťou národných právnych poriadkov.²³⁰ Sekcie vyjadrujú určité pochybnosti o potrebnosti vypracovania zjednodušených pravidiel odhadu strát, keďže v každom jednotlivom prípade bude nevyhnutné zistiť presne utrpenú škodu. Navrhujú preto uprednostniť „približné metódy výpočtu“ pred „zjednodušenými“. Za najlepšie riešenie však považujú vypracovanie smerníc, ktoré namiesto konkrétnych metód vysvetlia nástroje, ktoré ekonómovia najčastejšie používajú pri odhade strát, a zároveň poskytnú objektívny komentár k výhodám a slabinám jednotlivých metód. Takéto smernice môžu predstavovať zásadný prínos pre vnútroštátne súdy, ktoré nemajú dostatočné skúsenosti v tejto oblasti.²³¹

Biela kniha zamýšľa zaviesť opatrenia na umožnenie tzv. *passing-on defense* v súvislosti s prenesením nezákonného navýšenia ceny. V USA bol tento koncept na federálnej úrovni odmietnutý v roku 1968 v rozsudku *Hanover Shoe*. Umožnený je len za naplnenia veľmi prísnych podmienok, ktoré tvoria podľa aplikačnej praxe takmer neprekonateľnú prekážku.

Opatrenia navrhované v *Bielej knihe* sa umožňujú *nepriamemu odberateľovi* (*indirect purchaser*) spoľahnúť na vyvratiteľný predpoklad, že na neho bolo prenesené celé nezákonné navýšenie ceny. V USA je situácia opačná. V roku 1977 *Supreme Court* v rozsudku *Illinois Brick* stanovil, že nepriami odberatelia nemôžu uplatňovať svoje nároky na federálnej úrovni.²³² Avšak ani toto rozhodnutie neodradilo jednotlivé štáty (v súčasnosti viac ako 35), aby umožnili nepriamemu odberateľovi odškodnenie na národnej úrovni. Výsledkom je situácia, kedy priamy odberateľ uplatňuje svoj nárok podľa federálneho práva a nepriamy podľa vnútroštátnej úpravy. Obaja sa domáhajú náhrady škody vyplývajúcej z toho istého protisúťažného konania.

Podľa *Stanoviska ABA* sa oba koncepty vzájomne podmieňujú. Pripustenie *passing-on defense* za súčasného zabránenia uplatnenia nároku nepriameho odberateľa umožní žalovaným vyhnúť sa zodpovednosti za navýšenie ceny, ktoré bolo prenesené, a naopak - pripustenie nároku nepriameho odberateľa za súčasného zákazu *passing-on defense de facto* umožní získanie duplicitného odškodnenia od žalovaného.²³³

Kanadské právo umožňuje každej osobe poškodenej protisúťažným konaním domáhať sa náhrady škody, a teda aj nepriamemu odberateľovi. Koncept *passing-on* ani *indirect*

²³⁰ Napr. Nemecko, Holandsko, Poľsko.

²³¹ *Stanovisko ABA*, s. 7-15.

²³² Bližšie k *passing-on defense* a *claims of indirect purchaser* bod 5.4.4.

²³³ *Stanovisko ABA*, s. 15-18.

purchaser nemá špecifickú zákonnú úpravu, avšak kanadské súdy vo všeobecnosti umožňujú uplatnenie nároku aj nepriamemu odberateľovi. Situácia ohľadom *passing-on* je neustálená, keďže *Supreme Court of Canada* tento druh obrany podrobil rozsiahlej kritike, na druhej strane však neexistuje všeobecný zákaz jej uplatnenia. Nároky nepriamych odberateľov sú teda prípustné, ale dôkazné bremeno na nich spočívajúce je často neúnosné, kedy ako jeden z komponentov ustanovenia zodpovednosti musia preukázať prenesenie predrazenia cez jednotlivé úrovne distribučného reťazca.²³⁴

Návrhy Komisie na zavedenie *passing-on defense* ako aj vyvratiteľného predpokladu na uľahčenie pozície *indirect purchaser* môžu podľa *Stanoviska ABA* viesť k nemalým procesným i hmotnoprávnym problémom. Z hľadiska procesného je vytykaná predovšetkým nezlučiteľnosť zvažovanej úpravy s princípom procesnej autonómie explicitne stanoveným judikatúrou ESD. Tento princíp spočíva v zverení úpravy jurisdikcie súdov ako aj stanovení procesných podmienok uplatnenia jednotlivých typov nárokov vnútroštátnym právnym systémom. Z hľadiska hmotnoprávneho tak možno ako príklad uviesť situáciu, kedy žalovaný neunesie dôkazné bremeno – prenesenie navýšenia ceny žalobcom, a stane sa tak subjektom, na ktorom bude vymáhané duplicitné odškodnenie (svoj nárok voči nemu uplatní ako priamy, tak nepriamy odberateľ).

Za vhodnejšie riešenie *Stanovisko ABA* považuje konsolidáciu nároku priameho a nepriameho odberateľa do jednej žaloby, ktorá by prebehla v troch štádiách: (i) stanovenie zodpovednosti; (ii) určenie navýšenia ceny; (iii) alokácia navýšenia medzi jednotlivých odberateľov.²³⁵

II. Žaloby v zastúpení, kolektívne žaloby, pravidlá o nákladoch konania

Biela kniha navrhuje zaviesť dva komplementárne mechanizmy umožňujúce kolektívnu náhradu škody, a to konkrétne **žaloby podané v zastúpení** a tzv. **opt-in kolektívne žaloby**. *Stanovisko ABA* víta iniciatívu Komisie v tejto oblasti, avšak poukazuje na skutočnosť, že ani *Biela kniha*, ani jej *Príloha* neposkytujú detailnejší popis procedurálnych mechanizmov, ktoré by viedli k zabezpečeniu a ochrane základných procesných práv. Práve ochrana práva na spravodlivý proces by mala byť podľa názoru sekcií primárnym záujmom sledovaným pri implementácií navrhovaných opatrení.

²³⁴ *Stanovisko ABA*, s. 18-20.

²³⁵ *Stanovisko ABA*, s. 20-23.

Zatiaľ čo *Biela kniha* navrhuje zavedenie tzv. *opt-in* kolektívnej žaloby, v USA a Kanade funguje tzv. *opt-out* model. Komisia sa rozhodla pre tento model, keďže predstavuje menšie riziko neadekvátneho zastúpenia členov skupiny, ktorí svoje členstvo, na rozdiel od *opt-out* variantu, získavajú vlastným aktívnym činom. Avšak aj v prípade tohto „menej riskantného“ variantu sú nevyhnutné základné procesné záruky slúžiace napr. k zabezpečeniu efektívneho doručenia oznámenia všetkým potenciálnym žalobcom či zabezpečenie adekvátnej reprezentácie skupinových záujmov.

Stanovisko ABA upozorňuje aj na určité nedostatky *opt-in* žaloby. Zásadným je určite absencia vylučujúceho účinku na ďalšie konania v tejto veci, keďže nie každý z potenciálnych žalobcov musí uplatniť svoj nárok v rámci „skupiny“. Rovnako môže viesť v situácii, kedy si žalovaný ponechá nezákonné zisky v prípade, že nárok voči nemu uplatní len malý počet žalobcov.

Vzhľadom na nevyhnutnosť zabezpečenia práva na spravodlivý proces poukazuje *Stanovisko* na potrebu stanovenia adekvátnych kritérií pre umožnenie uplatnenia nároku kolektívnou formou. V USA medzi tieto kritéria patrí napr. preukázanie skutočnosti, že spoločné právne a faktické problémy prevažujú nad problémami jednotlivých členov, či početnosť danej skupiny, kedy by individuálne uplatňovanie nárokov bolo zjavne nepraktické či dokonca nerealizovateľné. V prípade, že procesné práva niektorej zo strán môžu byť takýmto uplatnením nároku ohrozené, americký súd podanie skupinovej žaloby neumožní.

V súvislosti s Komisiou zamýšľaným komplementárnym mechanizmom kolektívnej náhrady škody upozorňuje *Stanovisko ABA* na reálnu hrozbu vzniku komplikovaného a nákladného procesného labyrintu, keďže Komisia dovoľuje potenciálnym žalobcom uplatniť ich nároky plynúce z toho istého protiprávneho konania hneď štyrmi spôsobmi – individuálne, *opt-in* kolektívnou žalobou a v rámci žaloby v zastúpení sa ponúkajú hneď dve možnosti – kvalifikovanými subjektmi oficiálne určenými vopred alebo poverenými členským štátom *ad hoc*.²³⁶

V rozpore s právom na spravodlivý proces môžu byť za určitých okolností aj **pravidlá upravujúce náklady konania**, a to jednak v prípade, že povinnosť nahradiť náklady prenesú na neúspešnú stranu sporu a vytvoria tak prekážku uplatňovania meritórnych nárokov, alebo ak takéto pravidlá povedú k vytváraniu forum shopping medzi rôznymi členskými štátmi.²³⁷

²³⁶ *Stanovisko ABA*, s. 23-29.

²³⁷ *Stanovisko ABA*, s. 31.

III. Sprístupňovanie dôkazov inter partes, programy zhovievavosti

Stanovisko oceňuje prístup zastávaný Komisiou vo veci **sprístupňovania dôkazov**. Súčasne si uvedomuje, že členské štáty nemajú s takýmto rozsiahlym sprístupňovaním skúsenosti a prípadná implementácia navrhovaných opatrení by znamenala fundamentálne zmeny v zavedených procedurálnych systémoch. Sekcie však veria, že Komisiou navrhovaná minimálna úroveň sprístupňovania založená na predložení náležitých faktov a dôkazov, sprevádzaná súdnym dohľadom nad relevanciou a proporcionalitou požiadaviek na sprístupnenie, by mohla v praxi fungovať. Súčasne *Stanovisko ABA* predkladá Komisii na zváženie návrhy na limitáciu rozsahu a časového rozsahu sprístupňovania, ktoré fungujú v USA.

Čo sa limitácie rozsahu sprístupňovaných informácií týka, je súčasná tendencia v USA požadovať po žalobcovi presnejšiu špecifikáciu požadovaných dôkazov alebo ich kategórií. Objektívnym limitom je aj požiadavka predchádzajúceho súhlasu súdu v prípade, že strana zamýšľa presiahnuť zákonom dovolený počet otázok či výsluchov ostatných strán sporu. Rovnako sú stanovené prísnejšie časové rámce, napr. výpoveď pred súdom je limitovaná na jeden deň (max. 7 hodín). Súd je pri nariadení sprístupňovania dôkazov obmedzený aj rôznymi výnimkami, ako sú napr. obchodné tajomstvá alebo jednotlivé privilégia garantované stranám sporu. Veľmi dôležitá je ochrana komunikácie medzi klientmi a ich právnymi zástupcami pochádzajúcimi z nečlenských štátov, ktorá podľa *Stanoviska ABA* nie je v EU dostatočne objasnená. Preto akékoľvek smernice či doporučenia týkajúce sa výnimiek zo vzájomného sprístupňovania dôkazov, ktoré Komisia zamýšľa vydať, by mali poskytnúť náležitú ochranu nie len dôverným, ale aj privilegovaným materiálom, kedy je podľa *Stanoviska ABA* potrebné venovať zvláštnu pozornosť práve zmienenej komunikácii medzi „neeurópskymi“ právnikmi a ich klientmi.²³⁸

Stanovisko ABA vyjadruje plnú podporu Komisiou navrhovaným opatreniam týkajúcich sa **programov zhovievavosti**, a to jednak návrhu na ochranu dobrovoľne poskytnutým prehláseniam podnikom žiadajúcich o zhovievavosť pred ich sprístupnením v súvislosti s konaním o náhradu škody, jednak limitácii občianskoprávnej zodpovednosti úspešného žiadateľa na nároky jeho priamych a nepriamych zmluvných partnerov.²³⁹

²³⁸ *Stanovisko ABA*, s. 32-38.

²³⁹ *Stanovisko ABA*, s. 38-39.

IV. Priznanie záväzných účinkov rozhodnutiam NCA, premlčanie lehoty

Biela kniha navrhuje priznať **záväzné účinky konečným rozhodnutiam NCA**, ktoré zistili porušenie čl. [101 alebo 102 SFEU] v následnom civilnom konaní o náhradu škody. Naopak, tzv. negatívne rozhodnutia (rozhodnutie o „neporušení“) takéto účinky mať nemajú. *Stanovisko ABA* poukazuje na zásadné riziká, ktoré navrhované opatrenia prinášajú, a to jednak v oblasti náležitej ochrany procesných práv, jednak v dôsledku nedostatočnej špecifikácie rozsahu záväzných častí rozhodnutí, ktoré budú mať na ďalšie konania v tej istej veci *de facto* vylučujúci efekt.

Stanovisko ABA poukazuje na potrebu širšej ochrany procesných práv žalovaných v prípadoch, kedy rozhodnutia prijaté v jednom členskom štáte majú byť záväzné pre súdy iného členského štátu, pre ktorý je charakteristická rozsiahlejšia miera procesnej ochrany. Z toho dôvodu považujú sekcie za potrebné, aby mohli členské štáty zaviesť dodatočné záruky práva na obhajobu a zároveň rozhodnúť o neaplikovateľnosti rozhodnutia NCA iného členského štátu v prípade, že toto rozhodnutie neposkytuje žalovanému dostatočné procesné práva a záruky.

V prípade, že Komisia zamýšľa prepožičať rozhodnutiam NCA zmienené ďalekosiahle účinky, mala by staroslivo uvážiť zavedenie dodatočných procesných záruk vzťahujúcim sa ku konaniam prebiehajúcim pred týmito, vo väčšine členských štátov administratívnymi orgánmi. V súlade s vytýčenými cieľmi – efektívnosť a právna istota - by mala Komisia zvážiť aj priznanie istého dôkazného účinku tzv. negatívnym rozhodnutiam.

Ak budú rozhodnutia NCA nadané určitými prekluzívnymi účinkami, je podľa *Stanoviska* potrebná presnejšia špecifikácia rozsahu ich záväznej časti. Vnútroštátne súdy by tak mali priznať záväzný účinok len tým zisteniam, ktoré sú esenciálne, resp. nevyhnutné pre určenie porušenia čl. [101 alebo 102 SFEU].²⁴⁰

Bielou knihou navrhované opatrenia o začatí plynutia novej premlčacej lehoty sú veľmi podobné americkej teórii i praxi. Keďže nová dvojročná lehota sa podľa názoru *Stanoviska* vzťahuje len k následným žalobám, navrhuje Komisii stanoviť konzistentné premlčacie lehoty pre všetky žaloby podané v súvislosti s porušením čl. [101 a 102 SFEU] vo všetkých členských štátoch a vyhnúť sa tak neželanému forum shopping ako aj odlišnostiam pri získavaní odškodnenia v rozdielnych jurisdikciách.²⁴¹

²⁴⁰ *Stanovisko ABA*, s. 41-46.

²⁴¹ *Stanovisko ABA*, s. 48.

6.7 Možnosť implementácie navrhovaných opatrení do právnych poriadkov členských štátov

Otázke možnosti implementácie opatrení navrhovaných v *Bielej knihe* do právnych poriadkov členských štátov sa *de facto* venoval každý z (v predchádzajúcich bodoch tejto kapitoly) analyzovaných dokumentov. Jednotlivé európske inštitúcie či iné organizácie sa však dívali na tento „problém“ z rozdielnej perspektívy, keďže každá z nich je primárne zameraná na ochranu iných záujmov. Tak napr. *EHSV* zdôrazňoval vo svojom *Stanovisku* potrebu presadzovania účinného prístupu k súdom, aby mohla byť zabezpečená plná kompenzácia obetí protisút'ážneho konania, a to hlavne s dôrazom na záujmy spotrebiteľov a zamestnancov.²⁴² *EP*, vzhľadom na to, že ide o inštitúciu hájajúcu záujmy obyvateľov členských štátov prostredníctvom nimi zvolených zástupcov, tak podobne ako Nemecko vo svojom *Stanovisku*, zdôrazňoval zásadu subsidiarity a proporcionality.²⁴³ Vybrané sekcie *ABA* sa na navrhované opatrenia dívali z „americkej perspektívy“ a ponúkli tak Komisii ich aplikačnou praxou, viac či menej, osvedčené riešenia, aj keď si mnohokrát uvedomovali, že s navrhovanými opatreniami nemajú členské štáty žiadne skúsenosti.²⁴⁴

Keďže vo všeobecnej rovine už bola tejto problematike venovaná pozornosť v zmienených dokumentoch, bude predmetom tejto podkapitoly stručná analýza možnosti implementácie vybraných opatrení, a to predovšetkým z pohľadu Českej republiky.

Bielá kniha navrhuje umožniť určitú mieru vzájomného sprístupňovania dôkazov medzi spornými stranami, dokonca pri naplnení stanovených podmienok by mal byť vnútroštátny súd nadaný právomocou nariadiť sprístupnenie celých kategórií dôkazov. V ČR zodpovedá za prevádzanie dôkazov súd, ktorý v priebehu konania nariaďuje ich prevedenie. Výrazné odchýlky od tohoto pravidla, akou by zavedenie povinnosti potenciálnych žalovaných odovzdávať možné dôkazy ešte pred zahájením konania nesporne bolo, by tak v českom právnom poriadku pravdepodobne neboli priechodné.²⁴⁵

Opatrenie navrhované *Bielou knihou* o záväznosti konečných rozhodnutí NCA pre súdy, a to aj pre súdy iných štátov, sa zdá byť veľmi praktické. V Nemecku už takýto systém funguje. V ostatných členských štátoch je v súlade s Nariadením 1/2003 záväzné rozhodnutie Komisie, rozhodnutím NCA sú národné súdy viazané len v malom počte jurisdikcií. Česká

²⁴² *Stanovisko EHSV*, s. 1.

²⁴³ *Uznesenie EP*, písm. J.

²⁴⁴ Ako príklad možno uviesť problematiku rozsiahleho sprístupňovania dôkazov medzi spornými stranami v USA a následne *Bielou knihou* navrhované stanovenie určitej minimálnej úrovne tohto sprístupňovania.

²⁴⁵ PETR, M. *Modernizace komunitárního soutěžního práva*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 136.

úprava považuje rozhodnutie o spáchaní deliktu a o tom, kto ho spáchal, za záväzné (pre súdy) ako riešenie predbežnej otázky. Bolo by tak vhodné uvážiť variant, kedy by rozhodnutia Komisie a NCA zaväzovali národné súdy ako riešenie predbežnej otázky.²⁴⁶

Otázkou „obrátienia“ dôkazného bremena sa *Biela kniha*, s výnimkou úpravy tzv. *indirect purchaser*, na rozdiel od *Zelenej*, už nezaoberá. Avšak v ČR by podobný inštitút pravdepodobne možný bol, otázkou zostáva, či by bol tak závažný zásah do procesných práv žalovaného bez ďalšieho odôvodnený. Takáto zmena by mohla byť nesporne prínosná predovšetkým v prípadoch, kedy by na strane žalobcu stáli spotrebitelia.²⁴⁷

Biela kniha vyžaduje pre vznik nároku na náhradu škody dostatočné preukázanie porušenia súťažného práva žalovaným, liberáciu pripúšťa len pre prípad existencie ospravedlniteľného omylu na jeho strane. V ČR sa zodpovednosť za škodu v súvislosti s porušením súťažného práva riadi obchodným zákonníkom, ktorý preukázanie zavinenia nevyžaduje.²⁴⁸

Multiplikácia náhrady škody je *Bielou knihou* už celkom opustená, pozornosť je venovaná „len“ úplnej kompenzácii vzniknutej škody. V ČR, rovnako ako aj v ostatných členských štátoch, je základnou funkciou náhrady škody jej kompenzácia, takže pravdepodobne žiadna odchýlka od tohto prístupu by nebola priechodná, ako bolo uvedené vyššie, Nemecko by takúto úpravu dokonca považovalo za rozpornú s verejným poriadkom. Zaistenie punitívnej alebo exemplárnej náhrady škody by malo byť úlohou *public enforcement*, *private enforcement* by sa malo týkať len kompenzácie. Záležalo by tak na úvahe poškodeného, či je pre neho náhrada utrpenej škody dostatočným motívom preto, aby sa obrátil na súd. Je však nutné poznamenať, že k určitému „násobeniu“ plnenia môže v praxi dochádzať pomocou úrokov z omeškania.²⁴⁹

Otázka kolektívnych žalôb je právnym poriadkom rady členských štátov EU úplne cudzia, a tak sa ich zavádzanie iba pre účely súťažného práva javí ako celkom neorganické. Nesporne však takéto žaloby prispievajú k ochrane záujmov slabšej strany – spotrebiteľov. V právnom poriadku ČR nachádzame určitý variant umožňujúci hromadné uplatnenie nároku. Ako príklad poslúži oblasť práva nekalej súťaže, avšak takáto žaloba nemôže smerovať k náhrade škody, ale len k odstráneniu závadného stavu. Rozšírenie tohto princípu aj na oblasť súťažného práva by mohlo byť pre spotrebiteľov prospešné.²⁵⁰

²⁴⁶ Tamtiež, s. 137.

²⁴⁷ Tamtiež, s. 137-138.

²⁴⁸ Tamtiež, s. 138.

²⁴⁹ Tamtiež, s. 139.

²⁵⁰ Tamtiež, s. 141-142.

Biela kniha nabáda členské štáty k zavedeniu takých pravidiel vzťahujúcich sa k nákladom konania, ktoré by potenciálnych žalobcov neodradzovali od začatia sporov, Rovnako dáva za určitých podmienok sudcom možnosť odchýliť sa od všeobecných pravidiel. Avšak právo na zníženie neprimerane vysokých súdnych poplatkov, či bezplatné právne zastúpenie garantuje, za splnenia presne stanovených podmienok, žalobcom už Európsky dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd v čl. 6. Zmienené princípy, zabezpečujúce prístup k súdom, musia byť premietnuté do právnych poriadkov členských štátov. ČR túto podmienku splňuje, keďže jej procesné pravidlá umožňujú, za prísne stanovených podmienok, odpustenie súdnych poplatkov i náhrady nákladov konania. Preto sa akákoľvek sektorová úprava tejto problematiky nejaví ako nevyhnutná či praktická.²⁵¹

Čo sa programov zhovievavosti týka, navrhuje Komisia, aby súťažné orgány žiadosti podnikov o *leniency* neposkytovali súdom (následne) rozhodujúcim o náhrade škody. To sa javí ako logicky správne, keďže prípadné poskytnutie týchto informácií by zrejme malo pre žiadateľa fatálne následky. Súčasná situácia v ČR je však taká, že súd rozhodujúci o náhrade škody si vyžiada správny spis súťažného orgánu, ktorý má povinnosť mu ho poskytnúť (s výnimkou Komisie). To, samozrejme, umožní žalobcovi zoznámiť sa s celým jeho obsahom. Prijatie Komisiou navrhovaného riešenia by tak umožnilo tejto nežiaducej situácii predísť.²⁵²

Zásadným problémom, vytýkaným Komisii jednak Nemeckom vo svojom *Stanovisku*, tak aj *Uznesením EP* je skutočnosť, že doteraz nestanovila právny základ pre prevedenie navrhovaných legislatívnych opatrení. Avšak unifikácia či harmonizácia sa javí priechodnou len vo veľmi obmedzenom rozsahu, a to pravdepodobne len u základných podmienok zodpovednosti za škodu spôsobenú porušením komunitárneho práva, pretože právo na takúto náhradu má komunitárny pôvod. Prijímanie predpisov procesnej povahy by malo byť ponechané predovšetkým na členských štátoch, prípadná unifikácia by mala byť ojedinelá a náležite odôvodnená. Vhodnou formou pre adresovanie návrhov Komisie štátom sa zdajú byť odporúčenia pre ich ďalšie legislatívne zámery.²⁵³

²⁵¹ Tamtiež, s. 143.

²⁵² Tamtiež, s. 144.

²⁵³ Tamtiež, s. 146.

Záver

Porušovanie súťažného práva je spoločensky nežiaducim javom, keďže nielen že poškodzuje hospodárstvo daného štátu ako celok, ale obvykle prináša aj finančné straty spoločnostiam a individuálnym spotrebiteľom. Súkromné presadzovanie súťažného práva má významné miesto v systéme presadzovania súťažného práva vôbec a efektívne dopĺňa, avšak nenahradzuje ani neohrozuje pôsobenie jeho verejnej zložky, ktorá ma v Európe stále dominantnú pozíciu. S načrtnutým vzájomným vzťahom týchto dvoch foriem presadzovania práva nemožno nesúhlasiť, koniec koncov, rovnaký záver vyplýva aj z historických základov členských štátov. Existencia účinného a adekvátneho právneho rámca súkromného presadzovania súťažného práva je nevyhnutným predpokladom pre kompenzáciu osôb poškodených protisúťažným konaním. Navyše, reálna hrozba povinnosti zaplatiť za spôsobenú škodu, prispieva k deterenčnej funkcii súťažného práva ako celku.

Práve zo zmienených dôvodov, nemožno než uvítať iniciatívu Komisie v tejto oblasti, ktorá sa intenzívne snaží o identifikáciu prekážok brániacich širšiemu uplatňovaniu žalôb o náhradu škody, a tým aj o podporu *private enforcement* ako celku. Počnúc od zadania vypracovania Ashurst Study, cez vyhotovenie vlastnej Zelenej knihy a následné zhodnotenie záverov a stanovísk, ktoré k navrhovaným úpravám obdržala, rozhodla sa Komisia pre finálne riešenie zmienenými dokumentmi identifikovaných prekážok, a to formou Bielej knihy. Navrhované opatrenia majú ambíciu byť „rýdzo“ európskymi, keďže v hneď v úvodných ustanoveniach Biela kniha proklamuje čerpanie východísk k ich úprave práve z európskej právnej kultúry a tradícií.

Jednotlivé iniciatívy Komisie dosiahli svoj cieľ v tom, že sa im podarilo úspešne identifikovať najzávažnejšie prekážky brániace širšiemu uplatňovaniu *private enforcement*. Rovnako Bielou knihou navrhované riešenia nesporne stoja za zváženie, hlavne s ohľadom na skutočnosť, že Komisia nepostupovala pri ich vypracovávaní izolovane, ale podnikla rozsiahle konzultácie s významnými odborníkmi z právnej i ekonomickej teórie a praxe. Inšpiráciou jej boli aj bohaté skúsenosti s uplatňovaním súkromných žalôb v oblasti náhrady škody, ktorá vznikla protisúťažným konaním, hlavne z USA, keďže tento už celé storočie fungujúci systém môže nesporne poslúžiť ako hodnotný zdroj inšpirácií, a to jednak čo sa zavádzania nových inštitútov týka, rovnako ako aj nevýhodách v súčasnej dobre fungujúcich konceptov, ktorým sa tak Komisia, práve s ohľadom na negatívne skúsenosti s ich uplatňovaním v USA, môže

úspešne vyhnúť. Pri čerpaní inšpirácie z iných jurisdikcií je však nevyhnutné mať na pamäti odlišné historické i právne zázemie členských štátov EU.

Avšak aj keď Komisiou podniknutá systematická analýza nesporne (minimálne v rovine teoretickej) prispela k uľahčeniu postavenia súkromných žalobcov tým, že identifikovala jednotlivé prekážky a predložila varianty ich riešenia, nemožno prehliadnúť skutočnosť, že doposiaľ osoby, ktoré boli poškodené porušením antitrustových komunitárnych pravidiel, v praxi len málokedy obdržali adekvátnu náhradu za utrpenú škodu. A tak neostáva než konštatovať, že napriek uvedeným snahám i pokrokom dosiahnutých v členských štátoch, zostala situácia na poli uplatňovania súkromných súťažných žalôb v praxi *de facto* nezmenená, keďže počet rozsudkov prijatých národnými súdmi na ich základe sa nijako dramaticky nezmenil.

Možno teda zhrnúť, že akokoľvek neostáva než oceniť iniciatívu Komisie v tejto oblasti, nemožno zanedbať skutočnosť, že na to, aby navrhované opatrenia mohli byť nejakým spôsobom implementované do právnych poriadkov členských štátov, a súčasne došlo aj k ich širšiemu uplatňovaniu na národnej úrovni, je nevyhnutné stanovenie odpovedajúceho právneho základu. To Komisia doteraz neučinila a tak neostáva než vyčkať, akú formu zvolí pre praktickú realizáciu svojich návrhov. Či to bude unifikačné nariadenie, harmonizačná smernica alebo obyčajné odporúčenie členským štátom, zostáva v tejto chvíli otáznе. Jasnejšia je však skutočnosť, že pri voľbe vhodného legislatívneho opatrenia by mala mať na pamäti predovšetkým zásadu subsidiarity a národnej procesnej autonómie a vyhnúť sa tak zásahom, ktoré nie sú nevyhnutné, a to predovšetkým v procesnej oblasti. Azda najvhodnejším prostriedkom sa z uvedených dôvodov javí nezaväzané odporúčenie pre ďalšie legislatívne zámery členských štátov. Keďže tento nástroj umožňuje Komisii presvedčiť členské štáty o vhodnosti a potrebnosti navrhovaných opatrení práve odbornou úrovňou a hodnotou použitých argumentov bez súčasného prehlásenia záväzných účinkov komunitárnou legislatívou.

Zoznam použitých zdrojov

1. Články

- AROWOLO, O. Application of the Concept of Barriers to Entry Under Article 82 of the EC Treaty: is there a Case for Review? *E.C.L.R.*, 2005, č. 5, s. 247-257.
- BRKAN, M. Procedural Aspects of Private Enforcement of EC Antitrust Law: Heading Towards New Reforms? *World Competition*, 2005, č. 28, s. 479-506.
- GERARD, D., LENAERTS, K. Decentralisation of EC Competition Law Enforcement: Judges in Frontline. *World Competition*, 2004, č. 27, s. 313-349.
- HAFFNER, A. United States Postal Service v Flamingo Industries (USA) Ltd: Does the USA Have the Answer to the „Undertaking Problem“ in Europe? *E.C.L.R.*, 2005, č. 7, s. 397-402.
- HOLMES, K. Public Enforcement or Private Enforcement? Enforcement of Competition Law in the EC and UK. *E.C.L.R.*, 2004, č. 1, s. 25-36.
- JONES, C. A. Private Antitrust Enforcement in Europe: A Policy Analysis and Reality Check. *World Competition*, 2004, č. 27, s. 13-24.
- RILEY, A. EC Antitrust Modernisation: The Commission Does Very Nicely – Thank You! *E.C.L.R.*, 2003, č. 12, s. 657-672.
- WALLER, S. Towards a Constructive Public-Private Partnership to Enforce Competition Law. *World Competition*, 2006, č. 29, s. 367-381.
- WILS, W. Powers of Investigation and Procedural Rights and Guarantees in EU Antitrust Enforcement: The Interplay between European and National Legislation and Case-law. *World Competition*, 2006, č. 29, s. 3-24.
- WIND, E. Remedies and Sanctions in Article 82 of the EC Treaty. *E.C.L.R.*, 2005, č. 12, s. 659- 668.

2. Monografie

BĚHAN, P. *Komunitární právní úprava zneužití dominance, kartelových dohod a veřejných podpor a její vývoj ve světle rozhodovací praxe*, 1. vydání. Ostrava: KEY Publishing, 2008, 276 s. ISBN 9788087071670.

MUNKOVÁ, J., SVOBODA, P., KINDL, J. *Soutěžní právo*. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 2006, 411 s. ISBN 8071794406.

PETR, M. *Modernizace komunitárního soutěžního práva*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, 220 s. ISBN 9788074000775.

3. Materiály Komisie

Biela kniha – Žaloby o náhradu škody pre porušenie antitrustových pravidiel ES zo dňa 2. 4. 2008, KOM(2008) 165.

Oznámenie Komisie o definícii relevantného trhu na účely práva hospodárskej súťaže spoločenstva, ÚV C 372, 9. 12. 1997, s. 5-13.

Oznámenie Komisie o spolupráci medzi Komisiou a súdmi členských štátov pri uplatňovaní článkov 81 a 82 Zmluvy o ES, ÚV C 101, 27. 4. 2004, s. 54.

Oznámenie Komisie o spolupráci v rámci Sieť súťažných autorít, ÚV C 101, 27. 4. 2004, s. 43.

Opinion of the European Economic and Social Committee on the White paper on damages actions for breach of the EC antitrust rules, ÚV C 228, 25. 3. 2009, s. 40-46.

Pravidlá pre pojem dopad na obchod medzi členskými štátmi obsiahnutý v čl. 81 a 82 Zmluvy, ÚV C 101, 27. 4. 2004, s. 81.

Príloha Zelenej knihy – Pracovný dokument úradu Komisie SEC (2005) 1732 zo dňa 19. 12. 2005.

Zelená kniha – Žaloby o náhradu škody spôsobenej porušením antitrustových pravidiel ES zo dňa 19. 12. 2005, KOM (2005) 672.

4. Internetové zdroje

Ashurst Study:

WAELEBROECK D., SLATER, D., EVEN-SHOSHAN, G. *Study on the conditions of claims for damages in case of infringement of EC competition rules* [online]. Brusel: Ashurst, 2004 [cit. 25. januára 2010]. Dostupné na <http://ec.europa.eu/competition/antitrust/actionsdamages/comparative_report_clean_en.pdf>.

Stanovisko ABA k Bielej knihe:

Joint Comments of the American Bar Association Section of Antitrust Law, Section of International Law, and Section of Business Law on the Commission of the European Communities' White Paper on Damages Actions for Breach of the EC Antitrust Rules [online]. 30 June 2008 [cit. dňa 3. februára 2010]. Dostupné na <http://ec.europa.eu/competition/antitrust/actionsdamages/white_paper_comments/aba_en.pdf>.

Stanovisko ABA k Zelenej knihe (a jeho Príloha):

Comments of Section of Antitrust Law and the Section of International Law of the American Bar Association in Response to the Request for Public Comment of the Commission of the European Communities On Damage Actions for Breaches of EU Antitrust Rules [online]. April 2006 [cit. 28. januára 2010]. Dostupné na <http://ec.europa.eu/competition/antitrust/actionsdamages/files_green_paper_comments/aba.pdf>.

Stanovisko EP k Bielej knihe:

European Parliament resolution of 26 March 2009 on the White Paper on damages actions for breach of the EC antitrust rules (2008/2154(INI)) [online]. March 2009 [cit. 2. februára 2010]. Dostupné na <<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P6-TA-2009-0187+0+DOC+XML+V0//EN>>.

Stanovisko Nemecka k Bielej knihe:

Comments of the Federal Ministry of Economics and Technology, the Federal Ministry of Justice, the Federal Ministry of Food, Agriculture and Consumer Protection and the Bundeskartellamt of the EU Commission's White Paper on „Damages actions for breach of the EC antitrust rules“ [online]. 14 July 2008 [cit. dňa 3. februára 2010].

Dostupné na

<http://ec.europa.eu/competition/antitrust/actionsdamages/white_paper_comments/bund_en.pdf>.

Stanovisko Nemecka k Zelenej knihe:

Comments of the Federal Ministry of Economics and Technology and the Federal Cartel Office on the Green Paper of the EU Commission „Damages actions for breach of the EC antitrust rules“ [online]. [cit. 27. januára 2010]. Dostupné na <http://ec.europa.eu/competition/antitrust/actionsdamages/files_green_paper_comments/bundesministerium_fur_wtb_en.pdf>.

5. Právne predpisy

A. Primárne právo EU

Lisabonská zmluva, ktorou sa mení a dopĺňa Zmluva o Európskej únii a Zmluva o založení Európskeho spoločenstva, ÚV C 3006, 13. 12. 2007, s. 13.

Konsolidované znenie Zmluvy o Európskej únii, ÚV C 115, 9. 5. 2008, s. 13-45.

Konsolidované znenie Zmluvy o fungovaní Európskej únie, ÚV C 115, 9. 5. 2008, s. 47-199.

B. Sekundárne právo EU

Nariadenie Komisie (ES) č. 773/2004, ktoré sa týka vedenia konania Komisiou podľa článkov 81 a 82 Zmluvy o založení ES, ÚV L 123, 7. 4. 2004, s. 18.

Nariadenie Rady (ES) č. 139/2004, o kontrole koncentrácií medzi podnikmi, ÚV L 24, 29. 1. 2004, s. 1.

Nariadenie Rady (ES) č. 864/2007, o práve rozhodnom pre mimozmluvné záväzky (Rím II), ÚV L 199, 31. 7. 2007, s. 40 – 49.

Nariadenie Rady (EHS) č.17, o prevádzaní čl. 85 a 86 Zmluvy, ÚV P 13, 21. 2. 1962, s. 204.

Nariadenie Rady (ES) č. 44/2001, o príslušnosti a uznávaní a výkonu súdnych rozhodnutí v občianských a obchodných veciach, ÚV L 12, 16. 1. 2001, s. 1.

Nariadenie Rady (ES) č.1/2003, o vykonávaní pravidiel hospodárskej súťaže stanovených v článkoch 81 a 82 Zmluvy, ÚV L 1, 4. 1. 2003, s. 1–25.

C. České zákony

Zákon č. 143/12001 Sb., o ochraně hospodářské soutěže a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

6. Judikatura

A. Rozhodnutia ESD

22/71 *Béquelin Import*, [1971] ECR 949

27/76 *United Brands*, [1978] ECR 207

85/76 *Hoffman – La Roche*, [1979] ECR 461

170/83 *Hydrotherm*, [1984] ECR 2999

118/85 *Komisia v. Taliansko*, [1987] ECR 2599

C-41/90 *Hofner*, [1991] ECR I-1979

C-159/91 a C-160/91 *Poucet a Pistre*, [1993] ECR I-637

C-67/97 *Albany*, [1999] ECR I-5751

C-453/99 *Courage*, [2001] ECR I-6297

C 264/02, 306/01, 354/01 a 355/01 *AOK Bundesverband*, [2004] ECR I-2493

C-295-298/04 *Manfredi*, [2006] ECR I-6619

B. Rozhodnutia SPS

T-11/89 *Shell*, [1992] ECR II-757

T-319/99 *Fenin*, [2003] ECR II-357

C. Rozhodnutia v ďalších jurisdikciách

Hanover Shoe, 392 U. S. 481 (1968)

Illinois Brick, 431 U. S. 720 (1977)

ARC America, 490 U. S. 93 (1989)

United States Postal Services, 540 U. S. 736 (2004)

Abstrakt

Súťažné právo je k boji s protiprávnym konaním nadané hneď dvoma komplementárnymi nástrojmi. Prvým z nich, a v európskom prostredí stále dominantným, je verejné presadzovanie súťažného práva uskutočňované prostredníctvom Európskej Komisie a národných súťažných orgánov. Druhým nástrojom je súkromné presadzovanie súťažného práva. Jeho esenciálna úloha spočíva predovšetkým v zabezpečení náležitej kompenzácie obetiam protisúťažného konania. Ich právo na náhradu škody v sebe implikuje povinnosť porušiteľov túto škodu nahradiť. Hrozba tejto povinnosti odradzuje potenciálnych páchatel'ov od porušovania súťažných pravidiel a prispieva tak k celkovému preventívnemu pôsobeniu súťažného práva. Napriek nespornému významu súkromného presadzovania práva, je však jeho úloha v rámci EU skôr okrajová.

Táto práca sa zaoberá práve súkromným presadzovaním súťažného práva, a to predovšetkým v rámci EU. Jej cieľom je analyzovať tento druh presadzovania práva, ako aj možnosti jeho budúceho vývoja. V súvislosti so zmienenými cieľmi tak predovšetkým skúma prekážky brániace jeho širšiemu uplatňovaniu, ako aj opatrenia navrhované k ich prekonaniu. Ťažisko práce spočíva v rozbere dokumentu, ktorý k podpore súkromného presadzovania práva vydala Európska Komisia – tzv. Biela kniha.

Vzhľadom na fakt, že Komisia považuje túto oblasť presadzovania práva za „úplne nerozvinutú“ (vyplývalo to z tzv. Ashurst Study), podnikla rôzne iniciatívy k jej podpore. Za týmto účelom vydala Zelenú knihu, v ktorej identifikovala základné prekážky brániace širšiemu uplatňovaniu žalôb o náhradu škody. Návrhy konkrétnych opatrení k ich prekonaniu sú obsahom už zmienenej Bielej knihy. Prostredníctvom stanovísk odborných orgánov a organizácií je zvažovaná možnosť implementácie navrhovaných opatrení do právnych poriadkov členských štátov.

V súlade so závermi vyplývajúcimi z rozboru zmienených dokumentov dochádza práca k stanovisku, že napriek nespornej snahe Komisie v tejto oblasti nedošlo k zásadným zmenám na poli uplatňovania súkromných žalôb v'ahujúcich sa k porušovaniu súťažných pravidiel. V súvislosti s prípadnou implementáciou navrhovaných opatrení považuje práca za potrebné stanovenie právneho základu, ktorým Komisia zamýšľa tento proces uskutočniť. S ohľadom na zásadu subsidiarity a národnej procesnej autonómie sa tak javí ako najvhodnejšie ponechať na členských štátoch nájdenie spôsobu efektívneho súkromného presadzovania, eventuálne usmerňovať ich činnosť prostredníctvom nezáväzných doporučení.

Abstract

In order to avoid antitrust violations as effectively as possible, competition law consists of two complementary instruments. First of them, predominantly used in Europe is generally known as public antitrust enforcement. Its goals are realized by the European Commission and national competition authorities. The second one, private antitrust enforcement is responsible for damages compensation of injured parties which occurred as a result of violation of antitrust law. This right to compensation implies the duty of infringer to pay for the damages. The threat of this obligation diminishes the incentive to commit such kind of violations therefore it also has a preventive effect. Despite uncontested importance of private enforcement, its role within the EU is currently marginal.

This thesis deals exactly with private antitrust enforcement especially in the area of the European Union. The goal of the thesis is to analyse this type of enforcement, as well as the perspectives of its future development. In order to fulfill the above mentioned goals, the thesis examines the fundamental obstacles for damages actions, as well as proposals drafted with the view of their passing. The essential part of the thesis lies in the analysis of the document issued by the European Commission in order to facilitate private antitrust enforcement – the White Paper.

Because of the fact that the Commission finds this area to be „totally underdeveloped“ (followed from Ashurst Study), it decided to take steps to its stimulation. In order to fulfill the aim, the Green Paper was issued in this regard, where fundamental obstacles for damages actions were identified. Particular proposals are comprised in the forementioned White Paper. By the means of submitted comments and opinions of many expert bodies as well as organizations, possible implementation of proposals into the national laws is considered.

In accordance with conclusions followed on above mentioned documents the thesis drafts the opinion that despite the Commission's uncontested effort in this area, there cannot be seen any fundamental changes in the field of antitrust damages actions. When it comes to potential implementation, the thesis considers the indication on what legal foundation Commission intends to base its proposals for legislative measures to be important. Considering the subsidiarity and national procedural autonomy principles it seems to be most appropriate to leave it on Member States themselves to find a way how to guarantee the effective private enforcement and possibly guide their activities by non-binding recommendations.

Kľúčové slová

1. Kľúčové slová v slovenčine

súťaž, súťažné právo, kartelové právo, kartelová dohoda, podnik, relevantný trh, výnimky, zneužitie dominantného postavenia, tržný podiel, súťažné orgány, presadzovanie práva, súkromné/verejné presadzovanie práva, žaloby o náhradu škody, nárok, odškodnenie, kolektívne žaloby, aktívna legitímácia, zavinenie, prenesenie navýšenia ceny, priamy/nepriamy odberateľ, vzájomné sprístupňovanie dôkazov medzi stranami, dôkazná sila, dôkazné bremeno, zhovievavosť, náklady konania, premlčacie lehoty;

2. Kľúčové slová v angličtine

competition, competition law, antitrust law, cartel agreement, undertaking, relevant market, exemptions, abuse of dominant position, market share, competition authorities, enforcement, private/public enforcement, damages actions, claim, redress/remedy, class actions, legal standing, fault, passing-on overcharge, direct/indirect purchaser, disclosure, standard of proof, burden of proof, leniency, costs, limitation periods;